

România literară

Săptăminal editat de
Uniunea Scriitorilor din
Republica Socialistă România

11

INIMA ȚĂRII – INIMA NOASTRĂ

UN ADÎNC UMANISM

IATĂ, miine, vineri, după căderea nopții, se implinesc două săptămîni de cînd o țară și un popor sînt în luptă cu stihia unuia din cele mai răvășitoare cutremure înregistrate în istoria acestui continent, viața, puterea și geniul creator al omului fiind puse la una din cele mai grele încercări ale unei naturi încă neimblinzite, răzbunătoare, parcă, pentru impetuosul avînt al Civilizației, în acest veac al cuceririlor tehnico-științifice, dar, mai presus, al victoriilor revoluției sociale. Aceste victorii, ale acestei revoluții, sînt însă rodul profundelor mutații de conștiință într-o orînduire structural schimbată, într-o devenire potențînd necontenit, ca într-o progresie geometrică, însușirile ce definesc superioritatea omului tocmai prin capacitatea, unică, de a se perfecționa necontenit pe sine însuși.

Este ceea ce, în conferința de presă din 10 martie, tovarășul Nicolae Ceaușescu a ținut să sublinieze ca o realitate obiectivă, ca o permanență și, totodată, ca o dinamică a acestei realități. În aceste momente grele, în această aspră încercare cu natura, poporul român s-a dovedit, ca în atîtea rînduri în trecut, ferm, hotărît să facă față tuturor greutăților. El și-a strîns rîndurile și mai mult în jurul partidului și a dat dovadă de o profundă maturitate politică, de o înaltă ținută cetățenească, de un adînc umanism – aceasta fiind de altfel caracteristica dintotdeauna a fizionomiei morale a poporului nostru. Tocmai datorită acestor virtuți ale poporului – cum sublinia secretarul general al Partidului – am reușit, într-un timp scurt, să ducem la bun sfîrșit activitatea de salvare și punere în stare de funcțiune a întreprinderilor avariate. Într-un asemenea – uriaș – proces civilizatoriu, implicînd atîtea acte de eroism, atîta voință de a birui vicisitudinile, iradiînd un exemplar spirit de solidaritate umană, construcția însăși a societății socialiste a dus, deci, nu numai la dezvoltarea bazei economice-materiale, dar și la dezvoltarea unei conștiințe noi, ca un generator continuu de noi dimensiuni a virtuților morale caracterizînd istoricește un popor. Ca atare a și subliniat tovarășul Nicolae Ceaușescu convingerea tuturor cetățenilor patriei că Partidul Comunist Român a făcut și face totul pentru a da României demnitatea și independența, pentru a asigura poporului român o viață liberă și imbelșugată. Partidul a dat și da poporului nostru forța necesară învingerii oricăror greutăți. A învingerii greutăților prezente – datorite cataclismului seismic – dar și a continuării cu dirzenie a împlinirii planului cincinal: Nu numai că planul nu va fi afectat, redus, dar sîntem hotărîți să facem totul pentru a asigura o dezvoltare mai rapidă a țării, pentru creșterea suplimentară a producției peste prevederile planului cincinal. În acest spirit e de înțeles și răspunsul atît de ferm dat unui ziarist la întrebarea dacă situația creată de cutremur nu va afecta în vreun fel pregătirile prevăzute pentru sărbătorirea – nu peste mult – a centenarului cuceririi independenței de stat a României: Cutremurul, cred, va face să dăm chiar o mai mare subliniere acestei sărbători. Aceasta pentru că, dacă România nu și-ar fi cîștigat independența, dacă nu ar fi obținut Eliberarea sa la 23 August 1944, dacă nu ar fi construit socialismul și dacă nu ar fi astăzi un stat liber și independent, nu ar fi putut face față greutăților prin care trece acum.

Este expresia unei concepții activ revoluționare, izvorînd din cel mai ardent patriotism, din trăirea puternică a sentimentului istoriei, bimilenare, a poporului nostru, proiectînd totodată o clocotitoare voință de a învinge tot ceea ce se împotrivesc cuceririi viitorului nostru socialist, în viziunea făuririi visului de aur al omenirii – comunismul.

Trăim, dar, la parametrii lui cei mai înalți, un timp al îmbogățirii puterii noastre spirituale, al desăvîrșirii conștiinței noastre, adîncînd în ființă tot ce e mai autentic creator, tot ce e mai nobil și mai frumos, într-o gravitate a ideii despre om și umanitate cum numai cutremurătoarele tragedii ale istoriei le pot scoate în lumină lor cea mai adevărată.

De aici și profînditatea simțirii întru ceea ce numim umanism – un umanism într-adevăr nou, într-adevăr revoluționar.

„România literară”

În aceste zile: tovarășul Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, dînd prețioase indicații în efortul de reconstrucție.

Aripi întregi

Aripi întregi

Ce urlet lung a-njunghiat pămîntul

Și a mușcat din roditoru-i trup ?

Ghiara de lup

Încearcă-n van să ne-nterupă cîntul.

Căci aripile întinse pentru zbor

Rămîn întregi și suple, — trist se-nclină,

Pioase, peste funerara cină

Cutezător urmîndu-și calea lor.

Iar focul arde mai departe-n vatră,

Sînt brațele-nfrățite peste stihii stăpine,

Un imn înaltă vieții cîmpii de grîne,

Se frînge coasa morții cînd se izbește-n piatră.

Virgil Teodorescu

România literară

COLEGIUL I

Ana Blandiana, Șerban Cioculescu, Zoe Dumitrescu-Busulenga, Ion Horea, Nicolae Manolescu, Dărie Novăceanu.

DIRECTOR: George Ivașcu. Redactor șef adjunct: G. Dimisianu. Secretar responsabil de redacție: Roger Câmpeanu.

Cu adincă durere deplângem moartea tragică în urma cutremurului din 4 martie 1977 a scriitorilor Anatol Baconsky, Savin Bratu, Daniela Caurea, Mihai Gafița, Virgil Gheorghiu, Alexandru Ivasiuc, Mihail Petroveanu, Veronica Porumbacu, Nicolae Ștefănescu, Viorica Vizanti.

Sfârșitul lor prematur înseamnă pentru literatura română contemporană o grea și dureroasă pierdere. Moartea năpraznică l-a surprins în plină putere creatoare, întrerupând și încheind cu brutalitate împlinirea firească a destinului lor de oameni și de artiști. Cărți proiectate au rămas pentru totdeauna nescrise, altele nu vor fi niciodată continuate și sfârșite, unele, aflate în momentul cataclismului în plin proces de editare, vor apărea postum, ca ultime și simbolice mesaje din lupta cu neantul purtată de fiecare adevărat creator.

Considerabilă prin întindere și prin valoare, opera lor reprezintă o contribuție de însemnătate excepțională la edificarea literaturii noastre actuale și la ridicarea pe noi culmi a celor mai nobile tradiții ale culturii românești. Versurile, romanele, studiile de critică și de istorie literară, traducerea care li se datorează au îmbogățit, au diversificat și au înnoit peisajul literar contemporan. Linile de relief ale literaturii române de azi conțin în proporții majore trăsăturile scrierilor lor. În forme și în modalități caracteristice personalității fiecăruia, în cărțile scriitorilor dispăruți se reflectă puternic și memorabil imaginea complexă a clanului creator și a spiritului literar contemporan. Nu există, în vastul tablou al literaturii române de azi, nici un moment și nici o perioadă de reală însemnătate în care să nu fie înregistrată prezența remarcabilă și adesea strălucită a scriitorilor care au pierit într-un chip atât de zguduitor.

Tragedia lor a îndoliat întreaga obște scriitoricească și a umplut de tristețe inimile cititorilor, care i-au stimat și i-au prețuit. Atîtor mari suferințe și distrugerii provocate de oarbă dezlănțuire a forțelor telurice li se adaugă gravele pierderi aduse literaturii, culturii și artelor. Amintirea celor dispăruți rămâne însă vie în conștiințele tuturor celor care i-au iubit și este perpetuată de cărțile lor, în care îi vom regăsi, care ne vor emoționa, care ne vor sta alături, într-o solidaritate esențială, a spiritului și a sensibilității.

Deplîngînd, cu adincă mîhnire, pierderea lor atât de dureroasă, avem totodată certitudinea durabilității operei lor, suprem reazem al înfringerii tristeții care ne încearcă în acest moment de grea cumpănă. Aducîndu-le un pios și cernit omagiu, cînstîndu-le amintirea, prețuind așa cum se cuvine scrierile lor, avem convingerea că eforturile pe care le-au făcut vor fi continuate și că în creațiile literare ale viitorului vor fi preluate cele mai nobile aspirații și năzuințe existente în opera lor închinată propășirii culturii românești, înălțării poporului nostru, neînfrînt ziditor al unei lumi mai bune și mai drepte.

UNIUNEA SCRITORILOR
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Mesaje

Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România mulțumește și pe această cale tuturor persoanelor, instituțiilor, uniunilor și asociațiilor care și-au exprimat compasiunea și condoleanțele pentru grelele pierderi suferite în urma cutremurului din 4 martie a.c.

Au fost primite telegrame de la: Societatea „Peter Bornemisa” din Viena — Austria; Uniunea Scriitorilor din R.P. Bulgaria; Societatea Națională a oamenilor de litere Eleni; Societatea Scriitorilor Finlandezi; Societatea oamenilor de litere din Franța (tot din Paris: Robert André, președintele Asociației Internaționale a Criticilor Literari); Uniunea Scriitorilor din R.D. Germană; Asociația Scriitorilor din Guatemala; Uniunea Scriitorilor Iugoslavi; redacția revistei „Izraz”, Sajevo — R.S.F. Iugoslava;

Uniunea Scriitorilor din Macedonia — R.S.F. Iugoslavia; Uniunea Scriitorilor Letoni; Uniunea Scriitorilor din R.P. Ungară; Uniunea Scriitorilor din U.R.S.S.; redacția revistei „Novii Mir” din Moscova — U.R.S.S.; redacția revistei „Voprosi Literaturi” din Moscova — U.R.S.S.; Uniunea Scriitorilor din Vietnam.

Scriitorul Walter Petri din Leipzig — R. D. Germană; familia scriitorului Stavros Deligiorgis din Yowa-City — S.U.A.; scriitorul Hilmi Omeroglu — Turcia; scriitorii Feodosie Vidrașcu și A. A. Sadețkii din Moscova — U.R.S.S.; scriitorul Grigore Vieru din Chișinău — U.R.S.S.

Mesajele lor au însemnat, în clipele grele prin care am trecut cu toții, o caldă mărturie a prieteniei și a solidarității umane.

Contribuții ale scriitorilor și artiștilor

Semnal

Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România, în colaborare cu Uniunea Compozitorilor și muzicologilor și cu A.T.M., va organiza, odată pe lună, în Capitală, un festival literar muzical Laudă Omului, cuprinzînd poezie și muzică pe versuri ale poezilor contemporani, în interpretarea scriitorilor, actorilor și cîntăreților de operă și operetă, muzică de cameră, instrumentală și muzică ușoară, precum și a unor formații corale și instrumentale.

Asociațiile de scriitori din București, Cluj-Napoca, Timișoara, Tirgu Mures, Brașov, Iași vor realiza spectacole similare.

Se vor organiza periodic seri literar-artistice, cu participarea personalităților proeminente ale literaturii române contemporane.

Uniunea Scriitorilor va colabora la toate manifestările din Capitală și din județele țării organizate în folosul sinistraților.

Membrii conducerii Uniunii Scriitorilor au hotărât să doneze retribuiția lor pe o lună, iar ceilalți lucrători din aparatul administrativ, din redacțiile revistelor literare și Editurii „Cartea Românească” o parte din retribuiția lunară.

Sub egida A.R.I.A. și A.T.M., un colectiv, format din Marina Voica, Olimpia Panciu, Mihai Constantin și Gioni Dimitriu, va susține spectacole în diferite orașe din țară, urmînd ca fondurile rezultate din încasări să fie donate pentru ajutorarea sinistraților.

Ca și alte instituții de spectacole, Teatrul Giulești s-a angajat să prezinte, pînă la sfîrșitul anului, cîte un spectacol pe lună în beneficiul celor ce au suferit de pe urma cutremurului. Artiștii teatrului își vor aduce contribuția și la spectacolele organizate în același scop de comitetul de partid al sectorului 8. Teatrul

intenționează să întreprindă și două turnee prin țară, urmînd ca o parte din încasările realizate să fie donate în contul sinistraților.

La Teatrul Mic a fost deschisă o listă de subscripție pentru Contul de opera și solidarității. De îndată ce a fost lansată această inițiativă s-au înscris 40 de membri din colectivul artistic și cel tehnic, acțiunea fiind în curs de desfășurare. În același timp, teatrul va prezenta zece spectacole cu piese dintre cele mai bune și de succes la public. Iar rețeta încasărilor rezultate va fi adăugată la fondul de ajutorare a sinistraților cutremurului.

Colectivele celor trei instituții teatrale profesionaliste din Galați, Teatrul dramatic, Teatrul muzical „N. Leonard” și Teatrul de păpuși, vor prezenta fiecare cîte trei spectacole în afara programului, fondurile obținute urmînd a fi depuse în Contul 1977. Numărul spectacolelor programate pentru ajutorarea sinistraților de către organizațiile de pionieri, formațiile artistice ale sindicatelor și studenților, Liceul de artă și Școala populară de artă din Galați se ridică, pînă în prezent, la aproape 300.

Colectivul artistic al Teatrului Dramatic din Baia Mare a prezentat ieri în premieră pe țară piesa „Muntele cu 77 de inimi” de Pavel Belu, lucrare inspirată de lupta poporului român pentru dobîndirea independenței naționale. Încasările realizate de teatrul bîimărean la acest spectacol au fost în întregime depuse pentru ajutorarea sinistraților.

De la Asociația Artiștilor Plastici Amatori din București ni s-a relatat că a fost luată inițiativa organizării unei expoziții cu lucrări ale membrilor asociației, pentru realizarea de fonduri destinate Contului 1977. Artiștii amatori, grupați în asociație, intenționează, de asemenea, să contribuie cu fonduri la refacerea loca-

lului Școlii populare de artă din Capitală, avariata de cutremur.

Colectivele instituțiilor de artă și cultură din Timișoara au hotărât să prezinte, la sediu și în alte localități, o serie de concerte și spectacole de operă și teatru în beneficiul sinistraților și pentru reconstrucție. În același timp, membrii filarmonicii „Banatul”, ai Operei de Stat, ai Teatrului Național și ai teatrelor de stat german și maghiar din localitate și-au exprimat dorința să subscrie la Contul 1977 o parte din retribuiția lor. Tot în sprîjinul sinistraților, filiala locală a Uniunii Artiștilor Plastici pregătește o expoziție de artă plastică cu vînzare. Alte 30 de tablouri semnate de cunoscuți artiști au fost donate pentru decorarea noilor apartamente în care s-au mutat familii de sinistrați.

Uniunea Compozitorilor a luat hotărîrea ca, în colaborare cu Filarmonica „George Enescu”, să organizeze un concert de muzică românească, încasările rezultate urmînd a fi donate în contul sinistraților de pe urma recentului cutremur. În același scop va mai colabora cu alte instituții muzicale cum sînt Opera Română, Conservatorul „Ciprian Porumbescu”, Teatrul satiric muzical „C. Tănase”, cu ansamblurile de cîntece și dansuri din Capitală, pentru realizarea unor concerte, recitaluri, programe artistice.

Pe lîngă contribuția membrilor și lucrătorilor Uniunii, la „Fondul omeniei”, școlilor care au avut de suferit de pe urma cutremurului le vor fi donate, după refacere, partituri, cărți de muzicologie și beletristică, discuri, busturi ale muzicienilor români, aflate în patrimoniul Uniunii Compozitorilor.

Spectacole de poezie și muzică patriotică

Acțiuni culturale-educative cu pregnant conținut patriotic sînt inscise în aceste zile pe afișul fiecărui așezămint cultural de la sate. Astfel, între manifestările artistice de ținută se numără spectacolul de poezie și muzică patriotică desfășurat la căminul cultural al comunei Gherăseni, susținut de artiștii Teatrului popular buzoian, cenaclul „Pro patria” și formațiile artistice ale casei municipale de cultură. La căminul cultural din Zărnești a avut loc dezbaterile „Cu scriitorii, pe urmele războaielor din 1907 în județul Buzău”, urmată de un recital al formației de muzică a cenaclului „Viața Buzăului”.

Într-o primă etapă, sînt deschise pentru vizitare sălile destinate literaturii interbelice și contemporane, precum și reconstituirea ultimei camere de lucru a lui Mihail Sadoveanu. Totodată, se reiau manifestările culturale-artistice inscise în planul de activități al muzicului. Astfel, joi, 24 martie, orele 18, la sediul muzicului va avea loc „Studioul de

Muzeul literaturii române își redeschide porțile

Datorită eforturilor deosebite depuse de întregul colectiv al Muzeului literaturii române în vederea reluării activității normale, marți 22 martie, a.c., acest lăcaș de cultură își redeschide porțile pentru publicul vizitator.

Într-o primă etapă, sînt deschise pentru vizitare sălile destinate literaturii interbelice și contemporane, precum și reconstituirea ultimei camere de lucru a lui Mihail Sadoveanu. Totodată, se reiau manifestările culturale-artistice inscise în planul de activități al muzicului. Astfel, joi, 24 martie, orele 18, la sediul muzicului va avea loc „Studioul de

istorie literară”, care, sub genericul „Revelația manuscrisului”, va pune în dezbaterea specialistilor tema „Lucian Blaga — necunoscut”; duminică, 27 martie, orele 10.30 va avea loc Cenaclul literar-artist al pionierilor din București — secția literară; luni, 4 aprilie, orele 19, Teatrul Manuscriptum, în colaborare cu Teatrul C. I. Nottara, va prezenta al doilea spectacol cu piesele „Răposatul postelnic” de B. P. Hasdeu și „Cumîncătura” de G. M. Zamfirescu, în regia lui Romulus Vulpescu. Toate încasările care vor fi făcute la aceste manifestări vor fi depuse în CONTUL NIEI.

G. Călinescu — SCRINUL NEGRU. Republica capodoperei românești călinescine este însoțită de un amplu volum documentar aflat sub însemnarea genului: „documentație materială cu personaje imaginare”. Cercetare laborioasă — semnată de Cornelia Ștefănescu — stabilește și punctele de reper în operă. În afara materialului iconografic, Dosarul „Scrinului negru” cuprinde: Documentație materială cu personaje imaginare; „inadvertente”, exigențe formulate după o psihologie a priori; „Agenda-jurnal” din 1919, aparținînd Ettei D[...]; „Agenda-jurnal” din 1939, aparținînd Ettei B[...]; Scriori Alexandru B[...]; cîte Etta D[...], apoi Etta B[...]; Scriori Etta D[...], apoi Etta B[...]; Scriori Elena Codin Ș[...]; cîte Etta B[...]; Scriori Constanța A[...]; (Poussy) cîte Alexandru B[...]; Scriori Mircea C[...]; cîte Etta C[...]; Scriori Etta C[...]; cîte Mircea C[...]; Scriori de la membrii familiei și de la alte persoane; Acte de familie; Actele procesului de succesiune; „Cuvîntul românesc” („La Palabra Rumana”); Corespondență de afaceri, chitante, inventar; „Afacerea B[...]; Lista documentelor aflate în Dosarul „Scrinului negru”, care nu au fost reproduse în volum; Fișele de lucru ale lui G. Călinescu; Articole semnate de G. Călinescu cu tematică din arhitectură și probleme de urbanistică. Ediția reconstituie puncte esențiale ale prosopiceii lui G. Călinescu. (Editura Eminescu, 704 x 552 p., 69 lei, 33.000 ex.).

Șerban Cioculescu — VIATA LUI I.L. CARAGIALE. CARAGIALIANA Pasiunea îndelungată pentru opera unui „mare artist al literaturii noastre” determină pe Șerban Cioculescu la întocmirea unei grupări a tuturor studiilor sale asupra operei caragiariene, într-o ediție de învidiat de către bibliofili. Reluăm portretul realizat de scriitorul, facsimilat în volum: „Omul era demonic în vorbire, cu un debit neseecat, cu o fantezie stîrnită și întreținută de prezența uimită a ascultătorilor. Înapoia ochelariilor, ochii de miop sîredelcau și se mișcau ca argintul viu. Fața se crispa actoricește, brațele și trunchiul intrau în convulsione, răspunzînd cu automatism de reflexe, dialectice pasionate. Era însă o pasiune la rece, a unei inteligențe mobile și nestatornice, variînd în păreri după toane. Un amestec bizar de bun simț fundamental și de căutare a paradoxului, pentru plăcerea de a contrazice și ului. Caragiarele reedita aievea pe „Nepotul lui Rameau”. Stăpînea, ca un actor, mijloacele simulării în convingeri și simțiri, în indușoare și patetism”. (Editura Eminescu, 608 p., 28 lei, 28 300 ex.).

LECTOR

Calendar

13.III.1891 — s-a născut Felix Aderca (m. 1962)
13.III.1900 — s-a născut P. P. Pănaiteșcu (m. 1967).
13.III.1900 — s-a născut Grigore Popiș.
13.III.1935 — s-a născut Romulus Eusan.
14.III.1837 — a apărut (pînă la 3.II.1838) „Alăuta românească”, supliment la „Albina românească”, editată de Mihail Kogălniceanu.
14.III.1854 — s-a născut Al. Macedonski (m. 1920).
14.III.1857 — a murit Alex. Sihleanu (n. 1834).
14.III.1911 — s-a născut George Drumut.
14.III.1920 — s-a născut Pavel Belu.
14.III.1921 — s-a născut Alex. Struțeanu.

14.III.1965 — a murit G. Călinescu (n. 1899).
15.III.1831 — s-a născut Pantazi Gluca (m. 1882).
15.III.1925 — a apărut, la Arad, pînă în mai 1926, revista „Salonul literar”, director Al. T. Stamatiad.
15.III.1942 — a murit Vasile Demetrius (n. 1878).
16.III.1815 — a murit Ioan Piuariu-Molnar (n. 1749).
16.III.1888 — s-a născut Al. Mateevici (m. 1917).
16.III.1897 — s-a născut Margareta Șterian.
16.III.1913 — s-a născut Radu Brateș (m. 1978).
16.III.1933 — s-a născut Ion Beșuneșcu.

17/29.III.1877 — s-a născut Ion Scurtu (m. 1922).
17.III.1883 — s-a născut Urmuz (Demetru Demetrescu-Buzău, m. 1923).
17.III.1973 — a murit Demostene Botez (n. 1893).
18.III.1823 — s-a născut C. D. Aricescu (m. 1886).
18.III.1892 — s-a născut Al. Duișu Zamfirescu (m. 1968).
18.III.1899 — s-a născut I. D. Pietrari.
18.III.1909 — s-a născut Barbu Brezianu.
18.III.1912 — a apărut (pînă la 5.IV.1912) revista „Insula”, editată de Ion Mîndulescu.
18.III.1917 — s-a născut epigramistul Mircea Ionescu-Quintus.
18.III.1921 — s-a născut Valeria Anania.

Cataclismul și miracolul

CATASTROFA din seara de 4 martie va rămâne, probabil, până în ultima clipă a vieții noastre profund întipărită în memoria, în nervii, în întreaga ființă a celor care am trecut prin ea, deși natura ne-a înzestrat, pe oamenii acestor pământuri bintuite de-a lungul secolelor de atâtea urgii, cu o miraculoasă capacitate de a uita relele. Treccm zi de zi printre urmele cumplite lăsate de cutremur, ducind cu noi viziunea de coșmar a marilor clădiri prăbușite, a blocurilor prăvălite, a scheletelor jalnice de beton și cărămidă. Imaginea lor se va șterge foarte greu de pe retina noastră, răzbătind prin orice imagine li se va mai suprapune.

Dar timpul nu mai este al tingerii sau al uluirii cutremurate, ci al reconstrucției și al meditației grave, pline de răspundere.

Meditând asupra celor petrecute, cel dintâi gând care mă zguduie este acesta: Cit de stranie și de impresionantă este încrederea oamenilor acestor pământuri în prietenia, bunăvoința și clemența naturii. „Godul frate cu românul”, „riul, ramul îmi e prieten numai mie” și alte mii și mii de zicale și de versuri dau glas sentimentului de încredere al unui popor așezat de când s-a format pe aceste pământuri, în frăția sa cu întreaga fire. Acest sentiment izvorăște probabil din experiența dramatică a unei istorii vitrege în cursul căreia relele aduse de oameni, de năvăliri, de războaie, de asupri și de semețe incursiuni de jaf au covârșit pe cele produse de calamitățile naturale. Căci, așa cum scrie Neculce în Predoslovnia Letopisecului său, acest pământ nu a fost binecuvântat ca oamenii „să fie trăit într-insul cu pace, ce în câteva rinduri au fost și pustii”. Din fața năvălirilor și pojarurilor munții și pădurile ne-au fost adăpost, riurile șanțuri de apărare, mlaștinile fortărețe și capcane, ca la Valsi ori la Călugăreni. Intimplările istoriei ne-au făcut să uităm o realitate implacabilă, cea exprimată de Albert Ducrocq, că „marca evoluției a universului a fost o activitate nucleară prodigioasă și Terra îi duce dorul. Ea este formată dintr-un aluat care își amintește de timpul când era stea”. Și o altă realitate, nu mai puțin definitorie pentru situația noastră în cosmos și pe Terra, că legea sistemului material în care trăim e entropia, adică tendința generală spre dezordinea moleculară, iar existența biologică este tocmai rezistența temporară a substanței vie la șocurile entropiei, pentru menținerea structurii ei organizate.

Totuși, nu există nici o îndoială că ostilitatea forțelor naturii a fost foarte frecvent cunoscută și de poporul nostru. „Într-acelaș an (adică în 1472) avgustu 2 fu cutremur mare de pământu peste toată țara” scrie Grigore Ureche. „Au fost cutremur mare cum n-a mai pomenit nimenea” revine mereu în cronicile Țării Românești. Istoria de singe și urgii a acestor pământuri s-a desfășurat paralel cu o istorie a nenorocirilor naturale abătute asupra lor.

Enigma și miracolul — căci, așa cum spunea cu câteva decenii în urmă un istoric, întreg acest popor este o enigmă și un miracol istoric — e că sub loviturile acestei duble serii de catastrofe poporul nostru nu numai a supraviețuit, dar a găsit întotdeauna, neconștient, forța morală și energia vitală de a lua totul de la început, de a propăși în ciuda dificultăților construind o cultură cu orizont specific și o concepție despre lume de o coerență, o limpezime și o seninătate stoică uimitoare, și păstrând aceeași dragoste și încredere în pământul pe care s-a născut și pe care a rămas fără întrerupere.

ACEASTĂ dublă dimensiune a sufletului nostru s-a rostit cu putere și cu prilejul cataclismului din 4 martie. Poporul acesta greu încercat, pătruns de speranța că printr-o muncă neobosită, plină de abnegație și de sacrificii orizonturile vieții sale se limpezesc, că suie, cu trudă și cu greutate, dar suie fără nici o îndoială, treaptă eu treaptă, spre un nivel mai înalt de civilizație, de bunăstare, de fericire, a rămas în primele clipe uluit văzând că pământul — atât de iubit și scotit frate fidel — se frământă sub picioarele sale ca o fiară întărită făcând să se năruie atâtea din cele clădite eu trudă, cu oceane de sudoare, cu suferințe și cu nesfârșită speranță. A fost o încremenire, o amuțire uluită prin care răzbea doar geamătul clădirilor ce se prăbușeau, doar țipătul celor prinși în cumplita lor avalanșă.

După clipa de cumpănă a urmat însă erupția neînfricată, tăcută, aspră și dirză a hotărârii de a nu ne lăsa înfrinți, de a dovedi că noi sintem mai tari și mai rezistenți decit încercarea grea abătută asupra noastră, că avem forța de a o depăși. Și a început marele miracol al exploziei de solidaritate umană, de eroism simplu, anonim, al acțiunii de salvare, de curățire a ruinelor, de readucere a vieții în matca ei firească. Hotărârea lucidă, calmă și fermă de a face ca în cel mai scurt timp posibil rănille să dispară, iar Capitala și celelalte localități atinse de catastrofă să devină mai frumoase ca înainte, ca fabricile avariate să-și reinceapă activitatea fără întirziere și cu intensitate sporită, ca suferințele să-și găsească alinare.

Mă gândesc de câteva zile zgduuit cit adevăr exprimat în cuvintele scrise de Geo Bogza după cutremur: „Cred că, de data aceasta, nenorocirea a scos la suprafață ceea ce e mai bun în noi”.

În societatea noastră s-au petrecut în ultimele decenii cutremure adinci, mutații cu urmări complexe și complicate. Moduri de viață străvechi, tipare de obiceiuri și datini în care ne-am modelat, modalități de gândire, de comportament, de relații inter-umane s-au schimbat, uneori fără să ne dăm prea bine seama. Satul românesc tradițional, cu orizontul lui de gândire și cu forme de viață făurite în cursul unor veacuri îndelungate s-a schimbat, fără ca noi scriitorii să fi sesizat și rostit cu destulă profunzime cum, în altceva. În ce? Unde este marele roman adevărat și profund, nemilos în judecări dar drept și înalt în concluzii, infățișând cu curaj și răspundere realitatea de astăzi a satului românesc? Orașul românesc nu mai are decit vagi asemănări cu orașele în care ne-am trăit copilăria și tinerețea. Clujul adolescenței mele avea 80.000 de locuitori. Cel de astăzi are peste un sfert de milion. Dar schimbarea cea mai profundă n-o aduce creșterea populației, apariția de cartiere noi. Cutreierind azi vechile piețe și străzi rămase neschimbate, unde fiecare clădire mi-e familiară și trezește în mine vechi amintiri am totuși impresia că mă aflu într-un oraș necunoscut. Iar în satul în care m-am născut nu regăsesse rămase la fel decit pădurile și vechile case clădite pentru veacuri din bolovani de piatră. Oamenii s-au schimbat. Uneori în bine, alteori în rău. Învălmășirea din adincuri a apelor nu aduce la suprafață numai zăcămintele de aur sedimentate de lungi milenii ei și milul depus de răvășiri zadarnice.

ADMIRABILA comportare, înaltul simț de omenie, patriotismul inflăcărât dovedit de poporul nostru cu prilejul cutremurului de pământ din seara de 4 martie au dovedit din plin, pe viu, concret, că unele fenomene secundare, parazitare și odioase care ne amărăsc uneori viața sînt străine de poporul nostru, că ceea ce predomina în mod absolut în societatea noastră sînt omenia și solidaritatea, că relele pot fi cu fermitate lichidate. Au dezvăluit realitatea esențială a poporului nostru, muncitorii, țărani, cărturarii, ostașii, tinerii, cei cu plețe și cei fără plețe, cei cu barbă și cei fără barbă, s-au dovedit în uriașă lor majoritate gata să-și pună toate puterile, chiar și viața, în slujba țării, a socialismului și a omeniei, în cele mai grele circumstanțe, cînd doveda se face cu riscul vieții, nu cu fraze bine ticluite. Este timpul ca bazații pe aceste inepuizabile rezerve morale să măturăm din calea noastră și ruinele sub care se tupilează fătărnicea, ostilitatea mascată, necinstea.

Noi, scriitorii, fi-vom vrednici să ne aducem întreaga contribuție la această luptă, din ascultare, chemării secretarului general al partidului de a dezvălui și luminile și umbrele existente în viața societății noastre, de a infiera relele, de a promova dreptatea și adevărul, de a educa și înălța conștiințele?

Un mare scriitor latino-american, Ernesto Sábato, care a renunțat la o catedră de fizică nucleară pentru a se dedica exclusiv literaturii, scrie într-o pagină plină de miez: „Extremele mizeriei și măreției omului, care se manifestă doar în marile cataclisme, permit artiștilor să deslusească revelația secretului ultim al condiției umane”.

Noi am trăit un cataclism și un miracol. Vom fi oare capabili să intrupăm în opere de înaltă răspundere, de solidă construcție, iradiînd adevăr și frumusețe, revelația pe care ne-au oferit-o despre natura cea mai profundă a omului acestor pământuri în acest ultima pătrar al secolului al XX-lea?

Francisc Păcurariu

Desen de MIHU VULCĂNESCU

Dragoste care vii...

Dragoste care vii nu știi de unde și nu mai pleci
vii cu trenul de la apus și de la răsărit cu vîntul
fără să te știe nimeni, pe furiș
vii de la mieznoapte pe drumul ostrogoșilor
și de la miezăzi pe calea robilor,
dragoste care vii în toate felurile, din toate zările

prin aer și pe sub pămînt
cu rădăcinile copacilor
stafie, șarpe, ceață, holeră
toate pe rînd, toate deodată
de la răsărit și de la mieznoapte
și intri fără să întrebi, pe furiș
prin horn, prin tavan, prin fereastră
prin ochi — cînd te vîd, și prin urechi — cînd te aud

vii tilhărește, noaptea, în somn
erai de mult și totuși vii iarăși
vii mereu, în fiecare zi, în fiecare clipă
de la apus și de la miezăzi, și nu te mai sfîrșești
stafie, ceață, șarpe, holeră...

Geo Bogza

VERSIUNE definitivă, în vederea tipării în volum, a unui poem publicat în 1939, în revista „Azi”.

Impotrivire

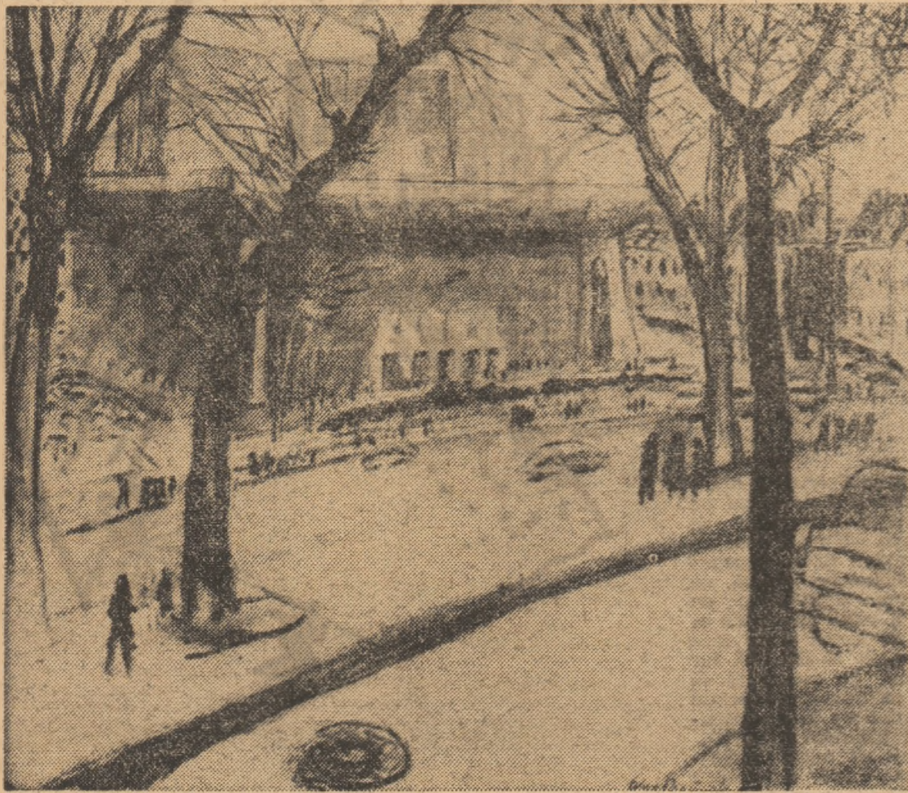
Nu, n-am să plîng !
Nu mă vei învinge niciodată,
N-am să mă plec în fața ta,
Haină și oarbă natură !

Nu, n-am să plîng
Că mi-ai ucis frații, surorile,
Că m-ai umilit prăbușindu-mi turnul
Pe care mă urcam fără voia ta.

Nu, n-am să plîng !
Răspunsul meu va fi altul.
Mă voi ridica din țărînă
Și izbîndu-te cu forță cumplită
Îți voi arăta că tot eu sint mai tare,

Haină și oarbă natură !

George Macovescu

Micaela Eleutheriade : TEATRUL NAȚIONAL

Istoria Bucureștii

BUCUREȘTIUL a fost și este unul din eroii cei mai fascinanți ai literaturii române. Aici, pe străzile lui, în casele lui, aici s-au petrecut fapte mari ale istoriei noastre, ale spiritualității noastre, s-au creat opere nemuritoare pe care nu numai o dată el le-a inspirat, s-au aprins scintele fertile ale discuțiilor, s-au ciocnit idei. De aceea C.C. Giurescu avea dreptate să spună că înșiruirea bibliografiei a ceea ce s-a scris despre București ar necesita paginile unui volum. Răsfoiesc acum câteva din cărțile scrise de-a lungul deceniilor: monumentală istorie a lui Ionescu-Sion, cele scrise de N. Iorga, Dan Berindei, C.C. Giurescu. Mă gîndesc apoi la marii pasionați ai istoriei sale, un G.G. Florescu, a cărui siluetă desprinsă și ea din istorie am întîlnit-o pe străzile Capitalei cu care el își identificase ființa. Și mă gîndesc acum la N. Vățămanu, omul cu fața smeadă căruia Editura Eminescu l-a publicat nu de mult acele emoționante pagini intitulate **Odinioară în București**. A murit în blocul Nestor, alături de un alt om de o mare finețe intelectuală cu care am străbătut nu o dată străzile Capitalei și care își făcuse din artă și frumos rațiunea vieții sale de exemplară sobrietate, doctorul Gheorghe Bușulenga.

Ne gîndim la ei toți și ne gîndim la toți cei pentru care Capitala avea un farmec ieșit din comun, așa cum o vedea Marius Bunescu. La cîți din cei cu care pașii ne-au purtat pe străzile orașului, cum era Tudor Vianu, Ion Marin Sadoveanu, Petru Comarnescu. Refăceam cu ei itinerare de altădată. Mergeam pe urmele lui Alexandru Macedonsky, cel care spusese „Bucureștenii au fost oameni zdraveni” și iubise orașul lalelelor și al trandafirilor. De douăzeci și șapte de ani străbat străzile Capitalei, care sint istorie și prezent în același timp. Le străbat alături de cei mai tineri, oprindu-ne și admirîndu-le,

trecînd pe lîngă „ferestrele luminate” despre care vorbea Tudor Vianu și întrebîndu-mă ce pagină nouă se scrie acolo, ce desfătare nouă dă paginile scrise de alții omului care zăbovește pînă tîrziu noaptea.

Unii din ei — savanți, artiști, scriitori, muzicieni — din ziua de 4 la orele 21,23 n-au mai zăbovit pînă noaptea tîrziu. Au intrat într-o noapte eternă. Pe unul din ei, pe tînărul Tudor Dumitrescu, pianistul în care puteam să-l vedem pe cel ce avea să-l urmeze pe Dinu Lipățu, ora 21,23 l-a aflat la pian. Cîntecul a fost întrerupt pe vecie !

Și acum trec din nou pe străzile Bucureștii și multe case au devenit ale „Bucureștii de odinioară”. Treizeci și ceva de secunde au făcut ca mult din ceea ce era viu să devină amintire. Celor ce vin după noi le vom povesti cum a fost. Dar le vom povesti cum a fost după aceea, cînd bucureștenii, oameni zdraveni, au muncit eroic și noapte pentru a salva pe cei ce mai puteau să fie salvați, pentru a îndepărta ruine, pentru ca orașul lor să devină ceea ce cu toții vrem să fie.

Istoria bucureșteană nu este numai o istorie pitorească. E o istorie de luptă, de încordare, de sacrificiu. De multe ori oamenii aceștia au luat totul de la capăt. Dar niciodată n-au disperat. Focuri, cutremure, ciume, bombardamente, lupăta, totul este înscris ca pe o scoartă de copac pe trupul Capitalei noastre. Dar totul a fost învins de voința tuturor pornită din dragostea pentru orașul pe care l-au visat frumos și l-au înălțat cu miinile lor harnice, în așa fel încît să fie adevărata mindrie a țării.

Istoria Bucureștii ne învață să fim demni în fața durerii și uniți pentru a depăși o încercare ce ne-a despărțit de mulți oameni dragi, de mulți oameni de care ne vom aminti mereu.

Valeriu Răpeanu

Pentru Maica noastră Patrie

IN ZIUA de 4 martie, numai cu două ore înainte cutremurului, mă găseam invitat de colegul și scriitorul Jacques Wertheimer-Ghica, donatorul muzeului G. Tattarescu, în vechia locuință a marelui pictor din strada Domnița Anastasia nr. 7. Cumpărată de pictor în 1855, clădirea este de fapt o construcție mai veche, cu o curte interioară în care pătrunzi pe sub bolta unui gang, zidită în stilul hanurilor care pînă în veacul trecut au constituit într-o lumină atît de originală farmecul Bucureștilor. Sobe de teracotă vechi de peste un veac, mobilierul greu, scump, în lemnul căruia strungul de mină și dalta meșterilor dau semn că au lucrat cu neîntrecută sete de frumusețe, frescele de pe pereți zugrăvite de pictor în veacul trecut, apoi inșeși lucrările sale, între care o valoare istorică și documentară deosebită au portretele „pe viu” ale lui Nicolae Bălcescu și compozițiile de mari proporții **Unirea Principatelor, Renașterea României, revoluționară și Țăranul de la Dunăre**, portretul generalului Gh. Magheru, al pașoptistului Ion Aricescu, tabloul reprezentînd familia lui C.A. Crețulescu, toate la un loc au dat de mulți ani acestui muzeu monografic în care însăși clădirea este trecută în lista monumentelor istorice prestigiul unui strălucit lăcaș de artă și cultură muzeistică.

Se împlinea astfel, în anii noștri, visul generos al pictorului care mărturisise încă în 1849: „mi-am pus în cap să formăm și noi o galerie cît de mică”. Admirînd frescele de pe pereții interioari, inspirate de frescele de la Pompei și Herculanum, mărturisesc că m-am gîndit îndurerat la soarta celor două orașe antice devastate de erupția Vezuviului. Nu știam că peste două ore Capitala avea să treacă printr-o încercare dramatică de proporții catastrofale și că însuși muzeul avea să stea, cîteva zeci de secunde, pe marginea unei prăpastii nimicitoare.

Primul gînd, îndată după cutremur, mi s-a îndreptat spre casa-muzeu în care fusesem abia cu două ceasuri în urmă. La orele 22 am alergat spre ea. La numai treizeci de metri de muzeu, blocul vechi care făcea colțul cu strada

Brezoianu devenise un morman de moloz fumegînd. Echipa de salvare lucra din răspuțeri pentru scoaterea supraviețuitorilor. Am intrat din nou în casa-muzeu. Un providențial noroc, un miracol așa zice, a făcut ca muzeul să scape cu avarii neînsemnate.

Acum încăperile muzeului sint goale. Exponatele au fost depozitate la loc sigur. Aici, ca și în celelalte strălucite lăcașuri de cultură muzeistică ale Capitalei, vor începe lucrările de restaurare, de ștergere a urmelor lăsate de cutremur. Muzeele Zambaccian și Simu, Kalinderu și Dona, Storck și Aman, Pallady și Iser, Minovici și Slătineanu, colecțiile care au constituit mindria generațiilor noastre și care au dat Bucureștilor orgoliul de a se înscrie la un loc de frunte în rîndul celor mai vrednice și zeloase capitale din lume în pasiunea de a conserva comorile de istorie, cultură și artă, își vor redeschide porțile.

Arhitecții, restauratorii și zidarii vor reda și în acest domeniu al tezaurului național vieții, istoriei și poporului, ceea ce a fost creat pentru viață, pentru istorie și pentru popor.

Legîndu-și rînille ca un luptător viteaz și erou, Capitala patriei noastre socialiste își va arăta din nou, prin munca noastră a tuturor, inegalabila sa frumusețe, farmecul ei neîntrecut și atît de original.

Într-o scrisoare adresată la mijlocul veacului trecut lui Nicolae Bălcescu, pictorul G. Tattarescu afirmase cu înflăcărare sentimentul că „pentru Maica noastră Patrie trebuie să ne jertfim mai mult decît pentru ori ce”. Aceste cuvinte profetice își găsesc astăzi o expresie puternică și solidară în opera de reconstrucție și de refacere a valorilor materiale și spirituale distruse sau avariate de cutremur, pe care națiunea noastră, sub conducerea Partidului Comunist Român, prin grija neobosită și energică a președintelui țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a declanșat-o în aceste zile.

Toți cei peste douăzeci de milioane de cetățeni lucrează cu miinile încordate pe mistrii.

Petru Vintilă

Unelte solidarității

ALO, Ioana ? Alo, Nicolae ? Alo, Rubin ? Alo, Mircea ? Alo, Suzana ? Alo, Paul ? Alo, Veronica ?

Și uneori răspundea. De cele mai multe ori răspundea. Sau suna ocupat — și te linișteai cu gîndul că omul de la capătul firului vorbește cu alteineva. Sau auzai un apel normal — și numai cu mult mai tîrziu aveai să afli că, și sub dărîmături, multe aparate de telefon au rămas vii. Deranjat ! Te făceai că nu auzi și formai din nou numărul. Sunetele acelea dezgustătoare nu puteau să aibă nici o semnificație. Nu le dădeai voce, nu îngăduiai. Semnificație aveau doar glasurile care-ți răspundeau.

Ne-a fost dat să aflăm, în aceste împrejurări tragice, că obiectul cel mai prețios pe care-l avem în casele noastre este măruntul și sensibilul aparat de telefon. E fragil : cade o cărămidă pe el și se sfărîmă. Ca un cap omenesc. E puternic. Clădirile încă se mai mișcău, norii de praf nu se așezaseră, echipele de salvare abia se formau, iar el, telefonul, în multe cartiere ale Bucureștii mele, rămăsese viu. Formai un număr, ascultai apelul și de dincolo auzai, rostit de părinții sau de copiii tăi, de prietenii cei mai apropiați, de oricine — dacă ți-era dat să ai noroc — cel mai important cuvînt din lume, o bișnuitul „alo”, spus de cineva care putea fi lovit, copleșit, pe jumătate inconștient, oricum, dar era în viață.

Au existat în acele prime ore și în acele prime zile de după cutremur oameni care n-au fost în stare să mînințe, să bea un pahar de apă, să se spele pe miini. Dar cine nu a dat măcar un telefon ? Trebuia să aștepți îndelung tonul, trebuia să formezi numărul cu grijă, stăpînindu-ți tremurul degetelor, pentru că telefonul e și el viu, are și el nervi și nu poate fi dominat decît de un om care știe el însuși să se domine. Unele tot timpul, altele după cîteva ore sau după o zi, telefoanele, micile unelte ale solidarității și ale omeniei, și-au făcut datoria.

Ce înseamnă Bucureștii, orașul în care m-am născut și în care trăiesc ? Înseamnă și aceste zeci sau sute de mii de mici mașinării discrete — cu gură, cu urechi, cu nervi — care nu ne-au trădat. Înseamnă și oamenii nenumă-

rați care au lucrat din prima clipă la repararea liniilor telefonice defecte și a centralelor avariate, muncitorii, tehnicienii și inginerii fără de care micile aparate n-ar avea nici o putere. „Cei de la telefoane”, care, poate, nu au avut timp să dea un telefon și să afle dacă părinții și copiii lor sint vii, s-au simțit obligați să-și pună viețile lor în slujba vieților orașului meu. „Domnișoara de la telefoane”, nedormită noaptea în șir, a fost la postul ei. Cite vieți n-au putut fi salvate datorită ei ? Cîți oameni nu au trăit, în mijlocul dezastrului, un moment de liniște, datorită ei ? Atît cit să-și adune miințile și puterile și să se prezinte la rîndul lor acolo unde erau așteptați : pentru a salva oameni și bunuri, pentru a da pîine și apă și electricitate și toate cele trebuincioase orașului, pentru a pune la cale marile planuri de reconstrucție.

„Domnișoara de la telefoane” nu și-a părăsit postul. Bucureștii greu încercat îi sărută miina.

Florin Mugur

Am înăbușit durerea adîncă

Trecut-am printr-o crîncenă încercare
Din bezna clipei de-ngrozire,
Durerea rîinii în piele,
Crestată de o soartă-n ne-ndurare.

Am infruntat război și înclăștare,
Puhoae revărsate-n fire.
Dar am opus impotrivire
Eroic, făr' de-asemănare.

Să facem totul să dispară,
Moloz, mîhnire, moarte-amară !
Din nou să sune rîsul, veselia,

Și pururi să domnească omenia,
Neoamenii să nu abată iară
Pe lume catastrofa și urgia !

Franz Johannes Bulhardt

În românește de
I. Cașian-Mătăsaru

Spiru Vergulescu : PEISAJ DIN BUCUREȘTI

Pe măsura cetății

AM ÎNCEPUT să-mi socotesc întâmplările în funcție de întinderea în timp a catastrofei: înainte și după pustiitorul cutremur.

Așadar ultima carte citită înainte de... a fost strălucitul jurnal de călătorie al sirului Paul de Alep prin țările române, în urmă cu mai mult de trei sute de ani. Pentru Paul de Alep acest oraș București este foarte mare și se spune că, acum mulți ani, cuprindea cam șase mii de case. Are patruzeci de biserici și mănăstiri și vestitul riu Dimbovița care curge prin mijlocul său.

M-am născut în București ce au bucurat ochii „reporterului” levantin și n-am încetat a-l iubi. Cînd mi l-am adus sub peniță am gravat cu tiparul lui teritoriul ale copilăriei mele, așa cum la început de bătrînețe îmi pare acum dramatic viscolit de năruiri și sfîșiere și icoana lui e pielea umedă a unui animal uriaș și bun ce mi se lipește de suflet cu toate neistovitele-i culori.

Orașul durează în ciuda focului care l-a ars, în ciuda apelor ce l-au pustiit, în ciuda oștirilor prădalnice nevoindu-se zadarnic să-l îngenunche. Cum să te superi pe București sau pe bucureșteni? Bucureștii sînt măsura limbii românești vorbite și mai ales scrise, izvor înolșit de spiritualitate. În București a venit să moară Eminescu.

În București au venit să trăiască prietenii noștri de curînd îngropați,

frați de cerneală cu care am împărțit străzi și vise, speranțe și piine. Pe ei îi evoc obsesiv. Mă visez numai în casele lor care nu mai sînt. Fragilele lor trupuri, pușinul lor avut (cărți și tablouri) consolidează pentru eternitate mortarul cetății — cîndva de lut — și dintre toate metaforele neghioabe care se spun la prohodirea unor oameni care au fost nu-mi vine în minte decît cea mai tocită și o repet la rîndu-mi cu credința că rostesc un adevăr înlăcrimat: ei nu sînt morți, n-au murit, sînt cu noi etc., etc.

Și nu e altcum.
Cetatea — cîndva de lut, de lemn bine mirositor, de aripă de păsări ori părelnică floare, ridică peste sfîșiere chip tinăr. Dăinuie. Respiră. I se dislocă din trup conture irepetabile și nu sărăcește. O țară întreagă a vibrat pe spațiul unei singure secunde de descumpănire și minutele, orele, zilele ce au urmat acelei secunde dintii și ce a urmat ține de miracol. Legenda fluidizată a lui Manole, cursă de la Argeș în Bucureștii ce sînt chiar inima inimilor României a fost repede continuată cu episoade noi: un popor de meșteri mari, calfe și zidari s-a regăsit sub schelele năruite încercînd și izbutînd să se împotrivesc morții.

Să fim pe măsura cetății ce ne îngăduie...

Gh. Tomozei

Structurile de rezistență

PARCĂ îmi amintesc că, timp de douăzeci de ani, am locuit în casa lîngă care se surpase, în 1940, blocul Carlton și lîngă care, în 1977, s-a surpat blocul Dunărea.

Parcă îmi amintesc că, timp de două decenii, am locuit în acea casă, am scris cărți și am primit prieteni, am văzut dispărînd tramvaiele de pe bulevard și apărînd, în copacii de pe trotuar, stoluri uriașe de vrăbii, asurzitoare și aiuritoare.

Să fi fost adevărate acele spectacole de sunet și lumină numite anotimpuri, pe care le-am cutreierat și care m-au cutreierat o vreme atît de lungă încît aproape că atinsesem extazul Continuității?

Iată, mi se modifică memoria, se fisurează, cad bucăți din ea și i se suprapune o nouă înfățișare.

Dincolo de chipul dramei însă, gîndul

mi se întoarce la structurile de rezistență.

Casele se vor reclădi, străzile se vor netezi, cei care au pierit în zguduire nu vor mai călca pe acest pămînt.

Printre ei, cițiva slujitori de seamă ai literaturii românești, despre care, nici cu cerneală înghețată, nici cu cerneală clocotită, ci numai cu aceea care are temperatura camerei de lucru, se vor putea scrie cuvintele cele mai adevărate.

Amintirea e acum zdruncinată, dar să gîndim la structurile de rezistență ale existenței lor: cărțile.

Ei le-au scris într-un nemuritor al acestui popor, verbul lor însuși devenind nemuritor pe cit de fragile oasele lor.

Nina Cassian

Ce n-am spus atunci

Aș fi vrut să vorbesc dar glasul meu era o pasăre ucisă de alicele durerii. Fiecare dintre voi îmi fusese aproape o clipă, un an, o veșnicie, chipul fiecăruia era zidit într-o celulă a memoriei mele.

Aș fi vrut să vă spun că neînțînța nu ne va desparte:

vom ridica bibliotecile prăbușite, vom lua cărțile voastre din rafturi și vom fi din nou împreună o clipă, un an, o veșnicie, sub ochii blinzi ai stelelor, care au culoarea ochilor voștri.

Ion Hobana

Să te iubesc

Crudul meu Tată,
crudul și asprul și pătimașul meu Tată,
București, „oraș al prăbușirilor”,
oraș al cutremurelor, al bombardamentelor
crudul meu bătrîn Tată
care m-ai pedepsit

Dacă n-aș ști că ești orașul celor mai frumoase toamne,
că ești orașul Revoluțiilor Române,
că ești inima comunistă a țării și poporului meu,
te-aș blestema.

Așa, nu-mi rămîne decît să plîng cu tine
să te iubesc mereu, crudul meu Tată
să pun cărămizile trupului meu de bărbat
la temeliiile tale mereu născătoare de fii,
să te slujesc pînă la moarte,
și după aceea
încă
și încă și încă...

Al. I. Ștefănescu

Pâinea noastră, curajul...

AZI 15 martie, la încetarea stărfii de necesitate în București, vremea este innoțată, rece, plină de o reculegere a ei încă uimită, încă nedumerită, de primăvară străduindu-se să lase doliul. Primăvara asta care vine este o șoferiță în doliu... Ai fi crezut vreodată că un taximetru de piață poate fi condus de o femeie în doliu? De o fată cu basma neagră pe cap, legată țărănește sub bărbie și nefardată (cum prinseseră obiceiul), cu ochii ei adevărați, cu obrații ei adevărați? Nu, această scenă, înainte de 4 martie, ar fi fost o scenă foarte căutată și foarte compusă — o scenă de film suprarealist. Durerea a redimensionat totul. Fapt e că asta e realitatea noastră bucureșteană. Primăvara asta, pe care noi o privim oră de oră cu un nod în gît: o șoferiță în doliu, zărită în treacă pe Magheru, o fată, o femeie care și-a pierdut poate părinții, poate un frate, o soră, refuz... refuz să cred că ea ar putea avea această inumană tărie de a sta la datorie, la volanul „Daciei”, pierzîndu-și copilul...

Soldați cu căști de campanie pe cap, așezați în camioane trec pe „Republicii” cu aerul acela greu de istorie, de moarte, dezastru, înfrîngere sau izbîndă încrunțată care e al ființei omenești în drum spre front.

Arbuștii scunzi cu smicelele ca floarele, pe care nu mai știu cum li cheamă și al căror nume nici nu-mi mai bat capul, nu merită să ț-l mai reamîntești... și care scot primii în București florile lor galbene, au înflorit. Degeaba toată cibernetica lor vegetală, precisă ca tot ce este sublim de indiferent în lume. Nimeni nu se mai uită la ei. Nimeni nu-i mai arată. Sînt niște actori suspendați în vid. Niște actori foarte singuri, rămași foarte singuri pe scenă cu replicile lor, și cu întreg spațiul de rezonanță al parterului, năruit...

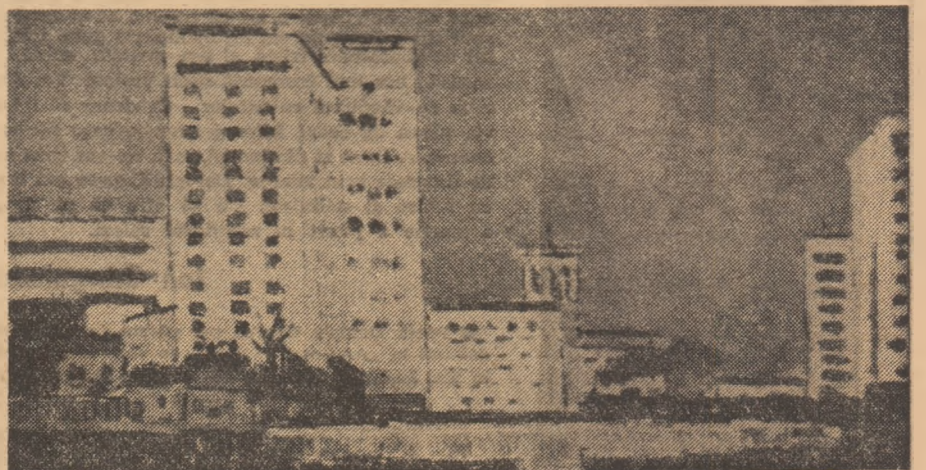
Ce a fost dărîmătură, moloz, s-a curățat într-o ordine perfectă, fiind tragică și într-o organizare, desăvîrșită și ea, fiind tot un reflex puternic al unei conștiințe, clară prin înfruntarea dirză a tragediei... Lucruri de care străinii azi se miră... „Surprinzător!” exclamă ei... Se luau, probabil, tot după umorul nostru; se luau tot după temperamentul nostru „simpatic și vioi” — deci în stare de derută și dezordine, la greu, după un calcul pripit... Noi știm însă că nimic — nici în depășirea catastrofei — nu este o surpriză. Nu numai fiindcă în singele nostru, foarte dens, și foarte experimentat, plutesc toți anti-corpii posibili —, cîștigați —, ai tuturor nenorocirilor posibile; nu nu-

mai din cauza aceasta, pur istorică, abstractă pentru noi, cei de azi; ci și fiindcă tot ce s-a făcut în România — și România propriu-zisă, ca teritoriu și idee — s-a făcut cu mult greu și cu multă jertfă... Dar chiar și umorul, ca stare umană... la urma urmei, de care a fost învinuit Bucureștii. Ce a fost, ce era, ce este, ce va fi, el?... Partea spontană, vitală, a unei grele existențe istorice, de care noi todeauna am vrut să ne eliberăm, neavînd altă armă pe măsura destinului vitreg și contra destinului vitreg sau contra atacatorului războinic de profesie.

La „Dunărea”, azi, 15 martie, orele zece dimineața, o cioară se așeza, filfiind, la etajul opt sau nouă, parcă inspectînd bucătăria... dormitorul dezvelit... să-și facă, cine știe, cuiub. Doamne, și cu ce fantezie și diversitate știu oamenii să-și zugrăvească interioarele: pereți citron, pereți ca șofranul, pereți albaștri — nu-mă-uita, pereți bleu-pal, sau roșcați sau albi-cretă; nici un apartament, pe secțiunea sinistră, nu seamănă, la culoare, cu altul; ca oamenii.

Pe străzi, sub blocurile brusco zbircite, crispate, îmbătrînite cu un secol, tarabe întinse cu alimente. Ce vrei. Tot ce doarești. Sandviciuri; stive de nugă; de ciocolată; covrigi împlețiți sau în formă de zero, dulci sau sărați; alviță de martie; crenvurști; chiftele; cornuri cu lapte sau fără; borviz; bere R.D.G.; pepsi; suc; alune americane; debrețini cu muștar în chifla pe din două tăiată. Nimeni nu se înghesuie. Niciodată, pe străzi în vîzual și la îndemîna lumii n-a fost atîta belșug. Un belșug reușind performanța de a fi atît de trist... Vînzătorii cu șorturi imaculate așteaptă cu un aer de extraterestri. Ei au, între ruine, înfățișarea unor personaje venind printre noi din cine știe ce spații... Nimeni nu se înghesuie. Nimeni nu dă semne de interes în fața acestor munți de mincare. Nimeni. Ca și cum adevărata noastră pline, adevăratul nostru aliment, în aceste zile, este curajul. Gîndesc bine ce spun. Detest cuvintele fără conținut. **Hrana noastră de bază este, în ultimă instanță, curajul.** Curajul ostașilor. Curajul civililor. Curajul femeilor. Curajul bărbăților. Curajul tinerilor (al tinerilor pe care îi trageam atîta de ureche)... curajul bătrînilor. Curajul nostru comun al tuturor la un loc. Curajul care ne-a zguduît, făcînd să ne cunoaștem poate mai bine...

Constantin Ţoiu

Ion Gheorghiu : PODUL CONSTANȚA

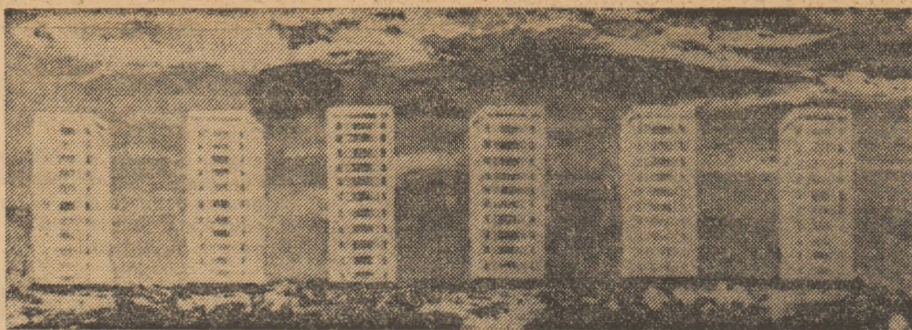
A căzut o pagină...

AM iubit și iubesc Bucureștii de când mă știu, dar mai ales în aceste zile am resimțit durerile lui. Ceea ce altora nu le plăcea — zgomotul, graba, neatenția lui —, mie îmi lipsea când mă îndepărtam. Am fost întotdeauna acasă în acest peisaj în care larba crește din asfalt. Aidoma unui copac mă înrădăcinasem în această grădină de case de când eram copil și încă mă mai miram cu capul pe spate pe sub streșinile sale. Îmi cunoșteam orașul după semnele lui înalte de beton dincolo de care soarele apunea cu două ceasuri mai devreme. O luam de la Nestor spre Dunărea trecând prin fața Scalei... Încerc să mi le rememorez acum, dar despărțirea de imaginea lor a fost prea neașteptată și atât de neobișnuită. Câteva semne ale orașului nu mai sînt și-mi pare acum că m-aș rătăci mergînd prin el cum nu mi s-a mai întîmplat niciodată. Cîteva litere pe care le citeam pe cer s-au șters. Iată, pentru mine Carlton-ul nu era nicăieri, n-avusesem când să-l văd, nu-i urcasem treptele, știam că a fost de la părinții mei. Mă gîndesc că și pentru copiii noștri prea mici sau încă nenăscuți semnele dispărute ale orașului nu vor fi fost niciodată. Unul dintre semnele tinereții mele studioase a fost blocul din dreapta Universității, încins într-un briu de flori vindute de țigănci.

Dedesubt era o berărie ieftină „Dunărea” în care ne cheltuim cîteva lei după examene pentru a le sărbători, iar deasupra ne ocoleau măsuțe joase în jurul cărora recitam versuri, petrecînd cu privirea prin ferestrele uriașe mulțimea trecătorilor, care, credeam noi — filologii, arhitecții, istoricii și matematicienii —, vor trebui să afle de noi. Cîte cuvinte, cîte priviri, cîți prieteni au pierit odată cu acest semn al tinereții. „Ce-ai făcut la examen?” — eram întrebat. „Ce-am făcut?” — întrebam. Mai tîrziu, ori de cîte ori treceam pe lângă amintirea acestei vesele nepăsări ale mele, îmi înălțam privirile spre creștetul lui, pe care descoperisem un balcon luminat de zorele parcă întinse pe un perete de cer. Mi-ar fi plăcut, îmi spuneam, mi-ar fi plăcut să văd lumea ascuns în spatele lor ca după o draperie, iar dedesubt vrăbiile să înmugurească din nou în pomii aceia. Se poate să fi trecut atîta vreme de când am crezut că se poate muri și altfel decît am fost învățați? Se poate să fi murit și florile acelea, iar între ele prietenul nostru, pictorul Ion State, despre care acum știm atît de puțin?

Din geografia inimii orașului a căzut o pagină cu litere zadarnice. Abia un colț dintr-un peisaj și totuși îndeajuns pentru a ne mai rătăci, privind fără să vrem ceea ce nu mai există pentru copiii noștri pe care însă, cu stăruință, cu demnitate și curaj îi vom îndruma prin labirintul Orașului. Bucureștii vor și merita asta.

Julian Neacșu

Eugen Popa : BLOCURI NOI IN FLOREASCA

În șoaptă

O vreme, de-acum înainte, în șoaptă va trebui să ne vorbim, domol, să pătrundem cu grijă în faptele stele să ridicăm pe cerul gol.

Să inventăm cuvintele, ca-n basme, să ne uimim de multele culori, să ne alegem dintre fantasmе și iar să fim, prin vis, nemuritori.

Radu Cărneci

Vorba omenească

OMUL ÎNVINGE forțele naturii în imaginație, înainte de a le supune în realitate, spunea Marx, referindu-se la gîndirea magică și la mitologie. Munca, fundamentul profund al libertății, este aceea care, călăuzindu-l prin labirintul naturii, l-a scos pe om la lumină. Munca se află la începutul eliberării ființei umane din cătușele necesităților biologice imediate, din starea totală de dependență de natură. Acțiune conștientă a omului, munca explică și menține încrederea noastră în faptul că într-o zi victoria asupra stihiei își va adevăra realitatea definitivă.

Trecuți printr-o grea încercare, am sentimentul că respectul muncii, încrederea nețărmurită în muncă ne dă forță nouă, cei care credem și afirmăm că pe parcursul participării la procesul de muncă util societății se pot crea în modul cel mai firesc noile relații între oameni, iar pe baza acestora — modelul viitor al colectivității umane. Laudă muncii care, și în aceste zile de neuitat, a săvîrșit adevărate miracole; a salvat vieți omenești care aproape că trecuseră de partea cealaltă a speranței, a înlăturat primejdia altor nenorociți și i-a redat acestor capitale frumoase, destoinice și pline de voie-bună identitatea cu sine, ființa adevărată.

Omul este măsura tuturor lucrurilor. El le dă viață, el le conferă valoare. De necrezut eft au îmbătrînit acele clădiri bucureștene avariate din care au plecat omenii. În două săptămîni de zile zidurile li s-au coșcovit, ridurile crăpăturilor le brăzdează frunțile îngîndurate, ferestrele lor ne privesc chemîndu-ne în ajutor. Pînă și piatra pare că suferă de lipsa mîinilor omenești, a

vocii omenești, a căldurii omenești. Fiți liniștite, case dragi, de pe Magheru, de pe Calea Victoriei și alte străzi ale cetății. Ne întorcem, vă dăm viață. Nu vă pierdeți răbdarea, venim.

Am fost zguduți la auzul celor spuse de acea ființă eroică, de acea simplă femeie care a petrecut opt zile sub dărimături. În lupta ei înverșunată împotriva disperării, a morții — un aparat de radio cu tranzistori, ce-i căzuse din întîmplare în mînă, i-a ținut tovarășie, a încurajat-o. Cuvintele oamenilor, printre care versurile poezilor, rîndurile publiciștilor și acordurile armonioase ce răzbăteau din cutia aceea fragilă, veștile despre gigantică înclăștare ce și pentru dînsa se desfășura, i-au dat puterea de a înfrînge neînduplecarea legilor biologice și să revină la viață, cu o uimitoare integritate trupească și sufletească. Ascultînd-o pe această femeie mi-am adus aminte de esteticienii care vorbesc despre falimentul definitiv al mijloacelor de expresie artistică, discută despre dezagregarea cuvîntului, a sunetului, a imaginii. Nu! Poezia nu devine un inventar de șarade rafinate și sterile speculații formale decît dacă renunță la marile ei tradiții și numai acolo unde, renegîndu-și misiunea de umanism, se lasă amăgită, cedează unui diabolic impuls al autodistrugerii. „Vă așteptam”, au fost cuvintele acelei femei, adresate celor ce o salvară. Scriitorii, artiștii patriei noastre știu: cititorii, spectatorii, ascultătorii îi așteaptă, așa cum i-au așteptat întotdeauna și — sînt încredințat — nu în zadar. Se așteaptă operele, cinstite, adevărate. Se așteaptă pilduitoarea lor faptă cetățenească.

Domokos Géza

Aici România!

ZĂCEAM cuprins de febră. Mă găseam din nou — oare pentru a cîta oară? — la hotarul dintre viață și moarte... Jos, la picioarele clădirii unde mă adăpostisem după ce cutremurul trecuse prin celulele mele nervoase, prin ziduri și biblioteci, se adunase într-un mormînt fantastic blocul „Nestor”. Ședeam și eu în noaptea ireală, de apocalips, cu un tranzistor „Mamaia” lîngă inima mea. Călătoream bezmetic pe toate lungimile de undă ale Terrei în căutarea unei frecvențe, pentru mine unică... singura frecvență în măsură să mă smulgă coșmarului și să mă redea vieții...

Doamne, n-am să uit niciodată clipa asta! Deodată, în tăcerea plină de spaimă, au răsunat cuvintele: *Aici România!* Era glasul tulburat de emoție al unui bărbat. *Aici România!* Mă podiseră lacrimile. Auzeam, în sfîrșit, acel glas dătător de puteri. *Aici România!* Înceeam să-mi imaginez chipul bărbatului care a redactat primul comunicat, apoi pe cel al crainicului rostind cuvinte sfinte și nemuritoare: *Aici România!*

Trăiam! Îmi auzeam distinct bătăile inimii. Începusem să-mi povestesc cu graiul mamei, întotdeauna încărcat de speranțe, povești adevărate.

Aici România!

Jos, în stradă, la lumina farurilor unor mașini particulare, oameni înmuși au început să caute supraviețuitori printre cărămizile încă fierbinți. Iar eu, aici, sus, la etajul cinci, doborît de febră, îmi trezeam întru ajutor amintiri încurajatoare. Îți amintești? Cîndva, a existat în apropiere o stradă ce despărțea Palatul Regal de Hotelul „Spendid”, numită Imperială. În dimineața zilei de 24 august 1944, primele bombe vrăjmașe în zona asta au căzut, retezînd în două hotelul, lovind o aripă a Palatului...

Noi, și nu alții, am demolat cu mîinile noastre, pe atunci încă tinere și viguroase, ruinele străzii Imperiale și am construit acel frumos și trainic complex arhitectonic — Piața Palatului.

Aici România!

Mă dor rănile... cele noi, dar și cele vechi, cicatrizate... Dar prin efort și frecvență, iar un glas coboară în mine ca o speranță... Acel 10 noiembrie 1940 ne-a smuls din istoria orașului majestuoasă clădire a Operei Române... Noi, și nu alții, am zidit apoi o nouă clădire destinată acestui tradițional așezămînt de cultură. Poate nu la fel de majestuos, dar oricum — trainic...

Aici România!

Palatul Telefoanelor a rezistat din nou... A rezistat și bombelor de la 24 august 1944, dar clădirea Teatrului Național din vecinătate n-a mai rezistat... Războiul ne lăsase un București prefăcut în ruine... Noi, și nu alții, l-am reconstruit și construit...

Aici România! răsună glasul nemuritor al patriei mele. Cuprins de febră, mă las călăuzit către lumina zilelor ce vin...

Haralamb Zîncă

■ LA ORA 8 și cinci minute de 1 martie, mi-a ieșit în cale, din întîmplare, iar eu m-am grăbit să-i pun un mărțișor spre inimă, și s-a bucurat; uimirea ei era curată și spontană. Și era la fel de frumoasă, era chiar foarte frumoasă, în așa fel încît să isvorască părere de rău și regret. Era suplă și ușor tristă, ca de obicei, foarte tînără. Căci degeaba se rupsese o punte, ceva aproape bizar isca trifoiul cu patru foi. M-a întrebat dacă mai trăiesc florile ei din casă, și eu i-am răspuns, „da”; și dacă se elatină blocul, la etajul nostru, al nouălea, și eu i-am spus că „nu”. Apoi a zis că trebuie să-și facă drum spre Elise Bușneag, cu un manuscris gata. Părea un fel de zburătoare tristă, și era palidă, suplă, frumoasă; era mai frumoasă decît vroiam. Tot spunea ceva cu văzduhul cuvintelor... Credeam că-i bolnavă, părea de ceară între geamurile care fac mereu eurent. A doua zi dimineață, la 7, ne-am spus poezii de dragoste prin telefon. Daniela Caurea mă întrista cu iubire și neliniște. Ca să află că pe data de 4 martie a pierit în nemilosul seism.

Ion Cringuleanu

■ Poeta Daniela Caurea s-a născut în anul 1945. A debutat în „Amfiteatru” (1971). În anul 1974 i-a apărut în Ed. Junimea, volumul de versuri *Primejdii Brice*.

Aceleași țări de rouă

Ci tot mai pui fără să iei,
Nu crește rostul din răsplată:
Aceleași turme reci de miei
Înzăpezesc cîmpia și culmea vinovată.

Și-aceleași țări de rouă spre noi călătorească
Și șesuri de răcoare se-ntunecă spre stea,
Și-aceleași duh al lumii, dormind pe-un lan ceresc
Trimite-un dor de ducă, ne-alege și ne ia.

Sufocînd pe Kamadeva

Coaja liniștii se-mparte
Între Nord și între Sud.
De la mijloc eu te-aud
Strîns în chingi țirzii de noapte.

Nu te plîngi nici de strînsoare...
Clipele te-ating cu pana

Greierii îți udă rana
Numai amintirea doare.

Roade și lovește seva,
Albia atît de ngustă,
Pragul innegrit sub crustă
Sufocînd pe Kamadeva.

Daniela Caurea

Mai pasăre

Aș vrea să-ți fiu mare,
Oaspete — țîrm în amurg,
Lacrima astrului care
Vine, pe cînd timpii lumilor curg.

Curg și tot mai pasăre devii,
Mai lujer ascuns după lună...
Acasă, un prag și copii
Din sarea lacrimii sună.

Elena Văcărescu, memorialistă

La 17 februarie s-au împlinit treizeci de ani de la încetarea din viață a poetei de limbă franceză, Hélène Vacarescu, care nu a încetat însă nici un moment de a fi, ca o vrednică nepoată de linie directă a lui Iancu Văcărescu, româncă și ambasadoare a culturii noastre în Occident. Fiică mai mare a diplomatului Ioan Văcărescu, colonel în timpul războiului pentru Independență, și a Eufrosinei Fălcoianu, Elena primi o educație aleasă și avu norocul să debuteze în literatură sub auspiciile pamasiennilor Leconte de Lisle, Suñy Prudhomme și José-Maria de Heredia. Cel dintâi o prezintă lui Victor Hugo, în 1885, anul morții autorului *Legendei veacurilor*. Tinăra recită la cererea gloriosului octogenar, apoi îndrăzni să-i obiecteze că în poemul *Sultan Mourad*, vorbește de „Vlad, boyard de Tarvis”, care în realitate nu fusese boier, ci domnitor, iar capitala lui se numea Tirgoviște nu Tarvis. Bătrîmul ascultă imperturbabil, apoi răspunde cu un ton fără de replică.

— De acum încolo va fi așa cum am spus eu.

Anecdota nu figurează în primul volum publicat de autoare, ajunsă în 1946 cam la aceeași vîrstă cu patriarhul liricii franceze: *Mémorial sur le mode mineur* (*Memorial la modul minor*), La Jeune Parque, Paris (în-16°, 275 pagini). Împărțită în patru compartimente inegale: *Jeux royaux* (*Jocuri regale*), *Quand la littérature s'en mêle* (*Cînd se amestecă literatura*) și *Improvisation* (*Improvizații*), cartea se deschide cu emoționante pagini despre țara noastră și se încheie cu o zguduitoare profesie de credință patriotică.

ELENA VĂCĂRESCU era de un an domnișoară de onoare a reginei, în 1888, cînd familia regală a fost vizitată de unul dintre frații împăratului Franz-Jozsef, anume arhiducele Carol-Ludovic de Austria, și de soția sa, arhiducesa Maria Theresa, părinții arhiducelui moștenitor, Franz-Ferdinand, care avea să fie asasinat în 1914 la Sarajevo. S-a dat, printre altele, și un festival cu reprezentații teatrale în cinstea arhiducilor. Să ascultăm mai departe istorisirea pe care ne-a lăsat-o Elena Văcărescu despre acea seară de pomină: „Cum nu dădeam îndărăt față de nimic și cum, pe de altă parte, nu aveam nici simțul proporțiilor, nici pe acela al conținuturilor, imi propuneam să joc o scenă din *A quoi révent les jeunes filles* (*La ce visează fetele tinere*). Hotărîsem că am putea, tinăra mea soră și cu mine, să improvizăm acest spectacol într-o singură zi, și aceasta, în timp ce suveranii erau la vinătoare. În plus, combinasem să adăugăm programului prevăzut un act al unei piese în limba română.

Pe loc, telegramă amabilului Caragiale (în acel moment director al Teatrului Național din București, n.n.), care a luat inițiativa noastră ca o farsă, dar ne puse să repetăm dialogurile. Bilbiită, speriată, tremurătoare și quasi-mută, sora mea refuză categoric să apară alături de mine. A fost silită. Era atât de înspăimîntată, încît nu înceta să plîngă și să intercaleze suspine, textului delicios. Caragiale simți milă. Nu se mai ocupă decît de ea și o descurcă atât de bine încît, după încheierea dîneului oficial, puterăm, fără prea multă supărare, să ne prezentăm înaintea publicului de calitate pe care-l invitaseră suveranii.

Arhiducele și arhiducesa nu înțeleseră ● boabă, nici din versurile lui Musset, nici din piesa românească. În schimb, au fost mișcați de aerul jalnic al micii mele surori (viitoarea doamnă Ecaterina Caribolcu avea la acea dată 22 de ani, n.n.). Nu îndrăznesc să pun în cauză îndrăzneala mea. Totuși ei aplaudară cu solicitudine. Cît despre regină, ea declară cu un aer încîntat că reprezentația fusese un adevărat spectacol francez. O! nerușinare a comparațiilor!! Acest compliment mă umplu de mîndrie. Trebuie să spun de altfel că Caragiale, căruia îi mărturisii lucrul, nu-și ascunse stupefacția și că, a doua zi, ne declară că petrecuse cea mai mare parte din noapte zguduindu-și patul cu hohotele lui de ris.”

Aceasta este una din versiunile debutului teatral al celor două surori, sub auspiciile incomparabilului om de teatru care a fost Caragiale. O a doua versiune, în posesia lui Ion Stăvîruș, autorul excelentei monografii *Elena Văcărescu*, Editura Univers, 1974 (în-8°, 290 pagini), ni-l prezintă pe Caragiale de un îndrăcît dinamic, făcînd pe suflerul și pe regisorul, indicînd din cușcă cu „o coadă de măturoi”, mișcările pe scenă, „electrizîndu-se, sărînd din culise la rampă, zguduînd de hohote de ris și citeodată furios, căci trebuia să fie gata pînă seara.” Într-un cuvînt:

Elena Văcărescu împreună cu mama sa, Eufrosina Văcărescu, în salonul poetei din Paris, Avenue Kleber (1932)

„Demonul Caragiale însușește magia sa asupra noastră.”

Numai așa se explică faptul că fetele smulseră aplauze generale, ieșind cu obrazul curat dintr-o inițiativă de-a dreptul aventuroasă, care s-ar fi putut încheia cu un eșec formidabil. Paginile din capitolul cu titlul „Ceea ce știu despre arhiducele Rudolf și despre moartea sa” aruncă o neașteptată lumină asupra dramei de la Mayerling, unde în pavilionul de vinătoare al moștenitorului tronului, acesta fusese găsit mort, alături de concubina sa, frumoasa Vecera. Crimă sau dublă sinucidere pasională? Misterul nu a fost pînă astăzi dezlegat. Ei bine, destăinuirile Elenei Văcărescu nu au lăsat nici o îndoială asupra sus-zisei drame. Vizitînd-o Carmen Sylva și Elena Văcărescu pe văduva defunctului, arhiducesa Ștefania, ambele afirmă că a fost o crimă colectivă, din spirîrit de răzbunare, deoarece bărbatul arhiduce, rămas celebru pentru legătura lui extraconjugală, își ridicase pe cap o seamă de părinți, frați, logodnici și soți ultragioși, care s-au răzbunat de nelegiuitele abuzuri săvîrșite de arhiduce asupra unui număr de fete și de femei, fără apărare. Lucrul a fost confirmat în taină atât de către văduvă, cît și de contesa Tamka, dama ei de onoare.

OLTA impresionantă amintire, în legătură cu Nietzsche, figurează în capitolul „De ce scriu Nietzsche fără L.”

Elena Văcărescu se afla cu părinții și cu sora ei în vilegiatură la Vallombrosa, în Toscana. Cîtea de citevazile cu încîntare *Also sprach Zarathustra* (Așa grăit-a Zarathustra), cînd întîlni în locul portarului un bărbat buzat, cu mustața deasă, în oală, cu obrazii căzuți și un aer de orgoliu, în contrast cu condiția sa modestă. Vîzînd-o cîtă neamște, a întrebato-dacă cunoaște bine limba. La răspunsul ei afirmativ, ou intrat în vorbă și s-au întîlnit cîteva zile în șir, discutînd pe aceeași temă. Locuitorul portarului îl citise și el pe Nietzsche, dar îl socotea un autor odios și de cite ori lua în mină o cortă a aceluiași autor, scuipa într-însa, o sfișia și o arunca furios la gunoi.

Cînd portarul titular și-a reîntegrat postul, Elena Văcărescu a aflat cu stupeoare că esergumenul care detesta cu atita oroare operele lui Nietzsche era însuși autorul lor, de cîtiva ani un biet demont, schimbîndu-și locurile de vilegiatură, sub supravegherea surorii sale.

Portarul ceru Elenei să-i păstreze secretul, ca să nu aibă neplăceri. Elena Văcărescu mai pomenește dintre cărțile ilustrului filosof o altă carte și-i spune:

„Menschlich mehr als menschlich”.

Titlul exact este:

„Menschliches, Allzumenschliches” (Omenesc, prea omenesc), operă apărută în anii 1878-1880.

Agonia gînditorului dură aproape zece ani.

„Cînd Nietzsche muri, plînei în taină”, ne spune memorialista, care avusese ocazia rară să-l cunoască pe autorul care-și renega cu violență opera și intra în furii la auzul numelui lui Wagner, într-o vreme compozitorul său favorit.

O altă amintire marcantă este aceea în legătură cu vizita actriței italiene Eleonora Duse, la București, unde a fost găzduită la hotelul Continental, din fața Teatrului Național. Era cînd după apariția ultimului roman al lui Gabriele d'Annunzio (*Focul*, 1900), în care iubita sa, însăși marea actriță, era dată în vileag cu cea voluptuoasă indiscreție, proprie artiștilor. Ea protesta frîngîndu-și mîinile:

„Eram singura care mă cunoșteam. Așa credeam. El m-a dezvoltat, atît de complet încît mă simt goală. Geniul său teribil m-a recreat. M-a exhibit cum se exhibează un animal în tîrg. Decăderea mea se repetă de cite ori un ciutor întoarce o nouă pagină a cărții acesteia acuzatoare. Înțelegeți-mă. Trăiam risipită și ascunsă ca luminile rătăcitoare care alunecă pe o pagină și apoi pe alta, care trec din rampă în rampă. Nimeni nu izbutise să fixeze contururile umbrei mele plutitoare. Ah! să nu te poți regăsi și ieși din rolul pe care mi l-a dat. Ce groznică durere!”

Dusei i-a plăcut publicul românesc „cu ochii negri” și cu privirea încordată pasionată, cu aerul de a asculta cu sete și cu foame rolul ei, de a bea însă fără a se ameți, cu calm și ținută. Era însă surprinsă că nu primea scrisori de la spectatori ei, ca în alte părți. Părul ei albise. Chipul avea o mască dureroasă. La 42 de ani se considera bătrînă. Ii părea rău că nu s-a descoperit încă o modalitate de stingere a vulcanilor. Spunînd aceasta, își arăta inima.

Și inima Elenei Văcărescu a fost un vulcan în permanentă erupție pentru țara care îi dăruise viața, cea mai mare fericire și cea mai mare nefericire a existenței ei. Ultimele pagini ale cărții nu pot fi citite cu ochii uscați; ele constituie capitolul *Destinée* și se încheie cu un adevărat imn de dragoste către țara care a fost singura ei mare iubire, după ce trebuise să renunțe la visul ei de tinerețe. Traduc ultima frază:

„Cînd toate învierile de mine dorite, o, scumpă țară, se vor fi împlinit sub cerul tău, primește-mă cu gingășie în sinul tău, ca pe una ce va fi meritat mai mult adăpostul, azilul, în care aș putea de acum înainte să trăiesc din viața semințelor tale, din seva ta, o, iubitul meu, o, fiii mei fără număr, o, soțul meu neasemuit, o, pămînt românesc, o, Românie...”

Dorința i-a fost împlinită. De la data de 5 martie 1959, trupul ei se odihnește în cripta de la Bellu, lângă mormîntul bunicii ei, Iancu Văcărescu.

Șerban Cioculescu

Profesorul

● ÎN ACESTE nopți și zile îndurerate pe cînd moartea bîntuia printre noi, zguduînd infricoșate pămînturile, viețile și rosturile noastre, a fost dat și lingvisticii să-și aducă tributul de singe. Cutremurul din 4 martie a luat cu sine, dincolo, în tăcere și în amintire, pe cel care a fost profesorul Ion Șiadbei.

A plecat dintre noi așa cum a trăit între noi: rezervat și discret, ascunzînd, în judecata-i sever lucidă și, mai ales, în privirea-i critică confruntări cu idealuri neaținse. Cei care îl cunoșteau mai îndeaproape puteau remarca prezența lui în actualitate, distantă, dar caldă și nobilă, lumina aceea superioară de intelectual ieșean rafinat care știa să drămuiească și recunoască valorile, fie și cu parcimonia celui ce crede în istorie și în adevăr.

Ion Șiadbei s-a născut pe malurile Siretului, în com. Lespezi (Pașcani), la 16/29 februarie 1903. Studiile și le începe în Fălcieni, apoi la Liceul Internațional din Iași și, tot acolo, la Facultatea de Litere, sub îndrumarea marelui Al. Philippide, își ia licența. După o perioadă de activitate universitară (1923-1925), ca asistent la aceeași Facultate de Litere din Iași, valorosul tînar, pe care cei de la „Viața Românească” îl considerau „copil minune”, se îndreaptă spre studii în străinătate. Între 1926-1931, Ion Șiadbei frecventează la Paris cursurile Sorbonei precum și pe cele de la Ecole des Hautes Etudes, Ecole Normale Supérieure, Collège de France; sederea în Franța se încheie cu teza de doctorat, la Sorbona, *Le Latin dans l'Empire d'Orient* (1932). Întors în țară, se mulțumeste a fi profesor la Liceul Național din Iași, mai tîrziu, se mută la Chișinău, pentru ca, în sfîrșit, să devină directorul liceului „Mihail Eminescu” din București. De aici, la chemarea Facultății de Litere din București, este numit în 1942 conferențiar universitar de filologie romanică. În același timp, Ion Șiadbei este ales vice-președinte al Societății Române de Lingvistică. Activitatea sa universitară se încheie, din păcate, curînd: în 1946. După această dată, Ion Șiadbei a lucrat în cadrul Institutului de Lingvistică, în special la Dicționarul limbii române al Academiei.

Sub aceste simple traiectorii se ascunde o activitate singuricioasă și complexă de lingvist și de filolog consecvent, nu lipsit de bucuria unor recunoașteri timpurii și entuziaste, dar nici de amărăciunea unor nemeritate înfrîngerii. Ion Șiadbei este cercetătorul asiduul al latinității orientale. Lucrările sale dedicate latinei care stă la baza limbii române și a elementelor latine din albaneză (*Le Latin dans l'Empire d'Orient*, 1932; *Problemele vocabularului român comun*, 1934; *Albanais et roumain commun*, 1938; *Latin d'Orient et roumain commun*, 1943) au adus o serie de rezultate importante privind structura românei comune (de ex., ipotezele că dativul fem. la substantivele de cl. I și III are origine analogică (cf. *Mélanges... Mario Roques*, IV, (1952), p. 231 urm.) sau că substantivele fem. de tipul *porți* își au originea în numărul mare al femininelor care și-au schimbat genul, trecînd în masculin). Din studiul „arilor lexicale în România orientală”, publicat în revista *Studii și cercetări lingvistice*, VIII (1957) 4, IX (1958), 1 și 2 concluziile lui I. Șiadbei sînt demne de reținut și astăzi: „ariile comune constatate în limbile vorbite de albanezi și de români de sud (= aromâni) dovedesc dezvoltarea continuă a acestor populații la sudul Dunării; totodată se dovedește că, spre deosebire de aceștia, dacoromânii se arată, prin ariile lor divergente, autohtoni pămînturilor pe care-l locuiesc pînă astăzi” (SCL, VIII, 1957, 1, p. 28).

În egală măsură, Ion Șiadbei se dovedea un bun cunoscător al literaturii române, mai ales a perioadei vechi. După un studiu asupra fragmentului din *Leviticul* românesc de la Bălgrad (1928), după ce întreprinde unele *Cercetări asupra cronicelor moldovenesti* (1928), Ion Șiadbei dă la lumină o *Istorie a literaturii române vechi* (1975), succintă sinteză de idel și de fapte care încoronază aceste cercetări.

Ion Șiadbei a fost un spirit activ, combativ, de o acută inteligență, de o vie originalitate. Poate din această cauză nu reușea întotdeauna a-și asigura durată prețurii de care se bucura. Ion Șiadbei nu era accesibil tuturor în infrastructura raționalizatorilor sale rapide și, uneori, prea definitive. Poate din această cauză, Ion Șiadbei nu era bine înțeles. Omul lăsa impresia unei incomunicabilități înăscute: un zimbet sceptic îl ținea departe de toți și de toate. Cei care îl frecventau, ou înțelegere și cu respect, aveau însă a descoperi caldele sale lumini științifice și omenești, actual său de participare la tumultul vieții din jur.

Fiecare moarte este un destin. A fost îat acestui însemnat lingvist român, în plină vigoare intelectuală, în ciuda celor 74 de ani împliniți cu 3 zile înainte de 4 martie, să dispară lovit dureros și fulgerător, departe și nestiut de noi toți. El era însă alături de tot ceea ce avea și iubea: alături de soția sa, Tilda, lângă manuscrisele celui de al doilea volum din *Istoria literaturii române vechi*, lângă cărțile sale — adică alături de tot ceea ce a însoțit marea și inviolabila sa solitudine.

Profesorul Ion Șiadbei a fost sortit să fie înțeles numai în amintire și în tăcere.

Alexandru Niculescu

ION NĂDEJDE

UCRIND de mai multă vreme la o carte despre curentul cultural de la „Contemporanul”, am avut prilejul să ne ocupăm de Ion Nădejde care a îndeplinit în această mișcare roluri hotărâtoare. Urmărindu-l activitatea pe tot traseul ei, ne-a izbucit ceea ce am putea numi incomprehensiunea cu care e înconjurat numele lui Nădejde. Ceea ce e nedrept. Nedrept pentru că această personalitate fascinantă care a avut parte numai de oprobriu ar merita un tablou mai aproape de imaginea realului. Un tablou în care luminile și umbrele să fie mai judicioase, mai echilibrate distribuite. Nu e vorba de o reconsiderare, deși o asemenea operație reparatoare ni se pare perfect indicată. Ci pur și simplu de a surprinde tragedia omenească a unui suflet chinat. A unui suflet care, după cîte disponibilități și daruri beneficia, merita să se împlinească, dar s-a scufundat în ratare. O ratare care l-a măcinat, l-a scris și l-a transformat în contrariul său. Niștinde nu i-a fost dat să se realizeze acestul mucenic al năzuinței de mai bine. În politică, pentru care nu era înzestrat, după un deceniu de strălucire a sfârșit lamentabil ajungînd dușmanul foștilor prieteni. Aceștia îl disprețuiau — pe drept — pentru ceea ce devenise. Iar cei cărora li se alăturase și li slujea zelos (liberalii) nu l-au ridicat niciodată din obscuritate unde le convenea să-l țină ostracizat. În gazetărie, unde putea face o carieră remarcabilă, a rămas un oarecare chiar dacă o vreme, după 1903, a fost șeful unui cotidian liberal de oarecare autoritate, silit însă forțamente să urmeze, fără cronică, dispozițiile oculte. În știință, unde putea deveni o personalitate de certă suprafață, a rămas aproape un nimeni, uitat și pentru contribuțiile — parțiale — care nu sînt totuși neglijabile. În învățămînt, pentru care era dotat ca puțini alții, a fost silit să abandoneze după un debut eclatant pentru a nu se mai întoarce niciodată. Nicăieri nu și-a găsit locul care totuși i se cuvenea. Rosturile i-au fost peste tot obstacolate. Ușile pururea închise. Nimeni nu-l mai lua în seamă. Iar stima nu o mai afla decît în cercul restrîns al familiei. Și, tirziu, după primul război mondial, umbra micșorată a lui Nădejde de odinioară se strecura posomorită, sperînd încă în fulgerarea ieșirii la lumină care nu a mai venit. Lucra de zor, îndărătnic și cu spor, la o carte (Urmele slave în dreptul vechi românesc) pe care nu a mai apucat s-o isprăvească, soția sa străduindu-se să plaseze apoi cu folos pentru un cercetător interesat, maldărul de fișe pe scheletul cărora putea fi înălțat posibilul edificiu. Tragedia neîmplinirii își încheia destinul, orice s-ar spune, cutremurător. În 1928 cînd a murit, aproape nebăgat în seamă (în ultimii ani ocupase o funcție modestă de jurist la Curtea de Casație) numai foștii prieteni socialiști din prima tinerețe au consemnat nostalgici evenimentul. Apoi oprobriul și-a reluat în primire victima, ridicat puțină vreme, prin 1932—1934, de evocările despre vechia mișcare socialistă scrise de foștii combatanți. După care, din nou, hulierea și uitarea — compacte — s-au reinstalat în jurul său. Să mai spunem că nedreptatea e prea flagrantă?

PARE paradoxal (dar nu este) că faptul neîmplinirii lui Nădejde provine din prea multele cunoștințe agonizate la o vîrstă cînd alții de abia se osteneau să le adune. Tinărul minune care a fost Nădejde știa la 18, 20 de ani aproape totul, uluindu-și și umilindu-și contemporanii. Se cuvenea acum efortul specializării într-o disciplină anume, prin studii sistematice și de adîncime. Enciclopedismul trebuia îngustat și pus în situația de a sluiți util într-un singur domeniu, să spunem al lingvisticii sau istoriografiei pentru care tinărul savant era cu deosebire dotat. Dar nu era Nădejde omul unei asemenea renunțări. Se considera stăpîn peste întreaga zare și nu putea să se mulțumească numai cu un fragment al ei, fără să-și dea seama că din punctul pe care și l-ar fi consolidat putea apoi să contemple, cu mai mult folos, din nou întreaga boltă. Era însă un contestatar integral. Și orgoliul nemăsurat e formula sufletească a oricărui contestatar autentic. Iar tinărul Nădejde era, fără îndoială, creat din această plămădă. Răzvrătîtul împotriva nedreptății sociale s-a multumit numai cu bacalaureatul (licența în drept avea să și-o ia de abia în 1898 la Universitatea din București cu o teză despre dreptul vechi român) și și-a consacrat întreaga energie militantismului politic (în sfera căruia intra și publicistica).

Și pentru ca paradoxul să fie total avem de observat că Nădejde se dăruia integral tocmai îndecletnicirii pentru care era cel mai puțin înzestrat. Pare ciudat, dar cel care a fost conducătorul, timp de aproape două decenii, al unei mișcări politice revoluționare nu avea însușirile necesare unui om politic. Cu firea sa orgolioasă, autoritară și intolerantă, mereu înclinată spre o atitudine unidimensională, refuzînd să asculte, dărnice să ac-

cepte alte opinii sau directive, era evident că nu este dotat pentru o activitate politică de anvergură și de lungă durată. Lipsit de tact, de maleabilitate și spirit concesiv (în sensul bun al termenului), incapabil să se adapteze situației modificate, nu putea conduce un partid puternic și deplin format. Ceea ce nici nu era cazul cu tinăra mișcare socialistă românească. Dacă nu ar fi intervenit, la vreme, înțelepciunea moderatoare și împăciuitoare a lui Gherea, exploziile dizidente (multe din ele reacții inevitabile la dogmatismul intolerant al lui Nădejde) nu s-ar fi conciliat. Li lipsea apoi — vai, total! — vocația de orator (fără de care era greu atunci de răzbit în politică). Conferințele sale ținute la percul socialist din Iași sau București erau pedante și prețioase, mereu lipsite de căldură comunicativă, și niciind adecvate auditoriului. Puținele sale cuvîntări parlamentare au fost toate eșecuri penibile, docte și aglomerate cu date și citate cum erau.

aceasta ne interesează acum — nu era, cum s-a tot acreditat, întregă a lui Nădejde. Dar, oricum, toate marile sale erori politice din anii nouăzeci și chiar acțiunile potrivnice socialismului adoptate după 1903, cînd s-a aflat în fruntea liberalului „Voința națională”, nu anulează total meritele militantismului său inițial, pe altarul căruia a sacrificat — cu o devoțiune imaculată — totul. Și acest sacrificiu deliberat (pentru că o opțiune a fost!) merită stimă reculeasă.

Dacă ar fi procedat ca Paul Bujor, Nicolae Leon, Dimitrie Voinov (ca să ne referim numai la savanții ridicăți din mișcarea socialistă) și ar fi plecat în străinătate la studii de specialitate (de nu ar fi fost socialist, cu aura sa de tinăr învățat, obțineva cu siguranță, ca alții alții mai puțin dotați, o bursă) s-ar fi întors doctor într-un domeniu anume. S-ar fi realizat astfel în cariera științifică pentru care fusese menit. Dar a optat pentru mucenicia luptei politice și cu mâinile

Dicționar latin-român (care a cunoscut trei ediții, ultima în 1920).

Avea deci toate însușirile și cunoștințele necesare pentru a se realiza în lingvistică. Dar Nădejde țintea departe, avînd și despre filologie opinia sa. El refuza, și aici, studiul compartimentat, socotînd că cercetarea ei se poate împlini mai nimerit contopindu-i sfera cu aceea a istoriei vechi. Preocuparea sa principială (atît cît e posibil să o decupăm din conglomeratul greu de diferențiat) era a epocii vechi românești, cu deosebire a procesului de etnogeneză a poporului român. (Citarea multelor sale studii istoriografice ar ocupa aici prea mult loc, incît renunțăm și noi a o mai face.) Pentru clarificarea acestei complicate chestiuni socotea, desigur, justificat, că trebuie să se apeleze deopotrivă la studiul limbii, istoriografiei politice, dreptului acelei perioade (lucrarea sa de licență ca și aceea, impunătoare, pe care nu a izbutit s-o isprăvească, de asemenea probleme se ocupau). Dacă ar fi avut răgaz și putere de autodisciplinare, o asemenea lucrare de orizont pluridisciplinar l-ar fi putut reprezenta. Dar în tinerețe numeroasele studii istoriografice pe care le-a publicat (cele mai multe legate de problemele etnogenezei), deși probau vocația și multă știință de carte, se mărunțeau în amănunte, fără putința (sau răgazul?) înălțării la ansamblul constructiv. A polemizat enorm cu Xenopol (mai ales pe marginea lucrării acestuia Teoria lui Rösler) și cu Onciul (contes-tîndu-i aprecierile despre cartea lui Xenopol), cheltuind cunoștințe și vervă. Și chiar dacă unele dintre opiniile sale despre etnogeneză a poporului român sînt hazardate și imposibil de validate, nu se poate contesta că autorul lor dovedea înzestrare pentru investigarea științifică istoriografică și marea calitate a spiritului asociativ.

ASTĂZI pare ciudat că intratul în obscuritate, Ion Nădejde, a polemizat ca partener egal de discuție cu personalități ilustre ca A.D. Xenopol și Dimitrie Onciul, că le-a contestat opiniile și că nu o dată dreptatea a fost de partea sa. Ciudățenia e numai aparentă și greu de priceput dacă o decupăm arbitrar din contextul epocii. Polemicile acestea au avut loc în 1884—1886, adică atunci cînd Xenopol își publică de abia a doua lucrare de istorie (Teoria lui Rösler), iar Onciul nu era nici el departe de debut (în fond lucrarea sa pe oare comentat-o critic Nădejde era o foarte amplă recenzie, solicitată de Maiorescu pentru „Convorbiri”, despre cartea dizidentului junimist Xenopol). Nu credem că exagerăm în vreun fel dacă spunem că atunci redactorul „Contemporanului” stia tot atîta carte cît și partenerii săi de polemică. Iar în materie de lingvistică (mai ales de fonetică și etimologie), fără de care problema etnogenezei nu putea fi dezbătută eficient. Nădejde — datorită eruditelor sale cunoștințe filologice — avea chiar asupra lor un ascendent evident. Dar Xenopol a știut să depășească enciclopedismul tinereții. Pe cînd Nădejde care, absorbit de militantismul politic revoluționar, continua să facă de toate, sperînd încă la gloria realizărilor depline. Care întirzia să vină pentru că nu mai putea veni. Umbrele inserării au venit foarte încet, cu ademeniri înșelătoare care creau iluzia că se vor risipi la vreme, oricînd, făcînd din nou loc luminii. Dar inserarea nu s-a mai retras, învîluind totul în întunericul neputinței din care nu a mai putut să iasă. Vermina ratării l-a otrăvit lent, pînă a ucis în el adevărată chemare spre știință.

Ceea ce a rămas din toată truda sa benedictă de o viață a fost „Contemporanul” și acel stimulator curent cultural pornit din paginile acestei reviste care ascund, în clocoțul lor interior, mîntea enciclopedică a ignoratului Ion Nădejde. Fără Ion Nădejde „Contemporanul” și mișcarea de idei pornită de aici ar fi fost altceva sau — nu e nici o exagerare — nu ar fi fost deloc. (Pentru că el nu a fost numai coordonatorul sau conducătorul revistei, „sufletul ei în sens anatomic” ci, pînă spre 1886, a și scris-o, în bună măsură, efectiv.) E poate singura revanșă pe care a smuls-o posterității acest răzvrătît, care a slujit unui ideal mare și generos. Iar această revanșă — pe care se cuvine să i-o recunoaștem — nu e deloc minoră dacă ținem seama de marea, de extraordinaria semnificație a curentului de idei de la „Contemporanul”, în ale cărui temelii aflăm — dacă sîntem drepi — luminile științei lui Ion Nădejde și abnegația, jertfa sa istovitoare. Pentru că este cel puțin curios, dacă nu chiar nedrept, ca revista „Contemporanul” (și curentul pe care l-a inițiat) să fie elogiuate, iar creatorul lor, cel ce le-a dat duh și forța propulsivă, să rămînă în umbră.

Z. Ornea

■ Pionier al mișcării muncitorești și socialiste din România, publicist, istoric și jurist, Ion Nădejde s-a născut la 14 XII 1854 la Tecuci. După studii liceale la Botoșani și-a

luat licența în drept la București (1898), funcționînd ca profesor la Liceul Național din Iași.

Fruntaș al grupului socialist din Iași (a fost destituit din învățămînt

pentru propagarea ideilor socialiste în rîndul elevilor), face să apară, împreună cu alți socialiști, în 1881, revista „Contemporanul”, publicație prestigioasă care a contribuit la răspîndirea marxismului în țara noastră.

După 1885 intră în corespondență cu Engels și publică frecvent în paginile revistei fragmente din operele lui Marx. A tradus integral Originea familiei, a proprietății private și a statului de Engels, iar în 1893 a publicat o traducere a Manifestului comunist.

A mai colaborat frecvent la „Revista socială”, „Lumea nouă”, „Critica socială”, „Drepturile omului” etc., semnînd cu pseudonimele Andax, Mordaux, Verax, Vindex, Vedetot ș.a. A încetat din viață la 22 XII 1928.

■ Scrieri (exclusiv manualele didactice și lucrările juridice): *Viața lui Ștefan cel Mare* (1883); *Istoria limbii și literaturii române* (1887); *Schițe despre M. Costin și vremea lui* (1888); *Tactica social-democrației* (1895); *V. G. Morșun* (biografie și genealogie, 1923).

Aceste tare temperamentale au adus, firește, prejudicii întregului partid. Drama e că Nădejde, onest, considera sincer că dreptatea e integral de partea lui, că el care a ridicat printre cei dinții steagul luptei socialiste trebuie urmat și ascultat fără marmur. Sigur că socialismul său era, teoretic și tactic, îmbibat de reformismul specific, atunci, mișcării socialiste din țările Europei de apus, care a comunicat strîns cu mișcarea noastră, și că aceasta a adus de asemenea daune P.S.D.M.R. Fără îndoială că întreaga sa tactică politică (ea nu a fost însă numai a lui) a dus, finalmente, la drama abandonului din 1899, în decidera căruia a îndeplinit roluri de prim ordin. (A avut numai decența de a se retrage din scenă cu citeva luni mai înainte, socotînd că acela care rostise prologul și îndeplinea un rol principal în toată acțiunea nu trebuie să se amestece în culise pentru a comanda coborîrea cortinei.) Dar — s-o spunem încă o dată — responsabilitatea nu era numai a lui, ci rezultatul unui complicat proces de erori tactico-strategice și programatice și care nu puteau duce decît la aporiile din 1899. Apoi fizionomia mișcării socialiste se modificase sensibil după 1895—1896, contingentul de muncitori trebuia să ia locul vechii conduceri, tîind partidului o altă cale de luptă. Că nu abandonul era calea soluționării acestui proces foarte complex e desigur adevărat. Însă vina — și

sale enciclopediste era convins că va birui și în știință. Dar cercetarea științifică presupune totuși reculegere, răbdare și îndreptarea energiei spre investigație de bibliotecă și construcție. Ceea ce nu putea realiza cineva asupra căruia apăsa responsabilitatea conducerii unei întregi mișcări socialiste, veșnic hătuită de autorități, împovărat cu reviste și ziare pe care le scria sau la care scria. Și totuși, cu toate aceste responsabilități acaparatoare, dacă redactorul „Contemporanului” ar fi avut puterea să se decidă, concentrîndu-și investigațiile într-un singur domeniu de cercetare, poate că ar fi izbutit să se realizeze. Dar handicapul autocontrolului, risipirea specifică autodidactului (chiar dacă de tip superior) l-au împiedicat să se oprească într-un loc anume, cu granițe fixe. Mîntea sa, atît de bogat împodobită, călătorea din loc în loc, aducînd peste tot unde poposea contribuții cu miez. Pentru că era într-adevăr un erudit. L-a venerat pe Lambrior, în preajma căruia a fost îngăduit cu stimă și amicitie, savantul junimist prețuindu-l mult pe Nădejde în care a văzut un posibil continuator. Studiile lingvistice publicate de Nădejde în „Contemporanul” dovedesc că încrederea lui Lambrior era îndreptățită. A polemizat dezinvolt și la obiect cu Hasdeu și Burlă (cu Burlă chiar în complicatele etimologii ale cuvîntului rață), a publicat două învățate manuale liceale (*Gramatica limbii române*, *Istoria limbii și a literaturii române*), un foarte bun

Pe o pagină de istorie literară

VIRGIL Gheorghiu, Veronica Porumbacu, Mihai Gafița, Mihail Petroveanu, Savin Bratu, A.E. Bacovsky, Alexandru Ivasiuc au intrat în istoria literară. Brutal, pe neașteptate, în plină putere creatoare. Ei deschid o pagină nouă a istoriei literare, la fel de dureroasă ca un mormint proaspăt. Oamenii nu mai sînt: nici delicatul muzican al *Febrelor*; nici blinda, afectuoasă poetă a *Dimineților simple*; nici energicul și eficacele editor, căruia mulți din noi îi datorăm cărțile; nici inteligentul, subtilul, cultivatul critic al poeziei de ieri și de azi; nici eminentul dascăl, atent, prevenitor și modest; nici aristocraticul autor al *Fluxului memoriei*; nici strălucita inteligentă și marea, umana generozitate a romancierului *Cunoașterii de noapte*. Dar cărțile tuturor își ocupă locul cuvenit în raftul bibliotecii. Nu există consolare pentru moartea lor prematură. Ce poate critica, acum, cînd amintirea tragicului lor sfîrșit este încă atît de trează în noi? Cum vom găsi tonul potrivit, pios și decent, ca să-i evocăm? Să încercăm a birui durerea care pe om supune, să privim cu ochi limpezi ceea ce nimeni, niciodată, nici chiar moartea, nu poate răpi unui scriitor adevărat, să le recitim opera. Mîna ne mai tremură cînd scriem despre ei și criticul n-are liniștea obișnuită a comentariului detașat, istoric. Înerență greutății, ca o lespede, a sentimentului de dezolare și neputință.

CEL mai vîrstnic dintre morții noștri tineri este Virgil Gheorghiu, a cărui inimă a încetat să bată o zi după cutremur. Numele lui, cunoscut din perioada interbelică, s-a legat la început de „Biletele de papagal” argheziene și de mișcarea avangardistă de la răscrucea deceniilor 3 și 4. Însă abia *Febre*, în 1933, a impus pe remarcabilul pianist (ce se formase la București, Viena și Paris) ca pe un poet caracteristic al generației sale. Lirismul lui, educat în spiritul de economie verbală al poetului *Jocului secund*, păstrînd puțin din îndrăznelile juvenile ale avangardei, pendulează între cîntecul franc sentimental și ironia discretă. Virgil Gheorghiu e un confesiv și un stilist, un afectiv reticent, un geometru al emoției, pe care o purifică de zgura groasă a sentimentalismului, redîndu-i întreaga prospețime originară. Elegiile lui au ceva din nota galantă a simbolismului. Cuvîntul e muzical, magie sonor, afectînd (în *Cîntece de faun*) o vitalitate senzorială inexistentă.

LA DEBUT, în 1947, Veronica Porumbacu (*La capătul lui '38*) este, ca și mult mai tîrziu în *Diminețile simple*, poeta cotidianului deopotrivă tumultuos și discret, a vieții obișnuite a străzii, cu casele și cu oamenii ei. Caracteristica acestei lirici constă în simțul pentru miracolul ne-miraculos. Emotivitatea se consumă între exuberanța tristă și melancolia rezervată. În versurile Veronicăi Porumbacu atmosfera este aceea care trăiește în primul rînd, ca o vibrație a aerului și luminii, a gesturilor tandre, a deprinderilor de zi cu zi; omenescul în accepția lui cea mai nobil-banală le impregnează la tot pasul. Înainte de a traduce pe Emily Dickinson (căci Veronica Porumbacu este și o admirabilă traducătoare de poezie), există la autorea *Memoriei cuvintelor*, ca un abur, o simțire afînă cu a marii poete americane din secolul trecut, o modestie greu de analizat, înfiorîndu-i delicat lirica

CINCISPREZECE ani de publicistică au pregătit studiile și monografiile critice ale lui Mihai Gafița; acela despre Cezar Petrescu, din 1963, și mai ales acela despre Duiliu Zamfirescu, din 1969. Urmate de numeroase altele (*Fața nevăzută a lunii*), strîns la intervale mari de timp în volume compacte. Laborios, temeinic informat, cercetător meticolos (deși omul era activ, împrăștiat în o mie de lucruri, cu o atenție mobilă), Mihai Gafița ne oferă în studiile, ca și în edițiile sale, repere de neoclit pentru orice viitoare cercetare istorico-literară. A restabilit texte și a descoperit surse. A pus pre-

tutindeni pe unde a trecut jaloane prețioase, făcînd operă de pionierat și desțelnire. Le întilnim și le folosim pe poteci mai rar bătute ale istoriei noastre literare. Recunoștința generațiilor tinere față de editorul harnic, veșnic neobosit, se adaugă aceleia pentru munca, adesea nerăsplătită, dificilă și chinuitoare, a istoricului literar și a arhivistului.

DESPRE puțini dintre poeții ultimei jumătăți de secol M. Petroveanu n-a găsit timp să scrie. A început cu un mic studiu, printre primele din epoca postbelică, despre Arghezi (în 1961), consacînd altele, subtile și originale, lui Adrian Maniu, Ion Vinea, B. Fundoianu sau Al. Philippide. *Studiile literare* din 1965 au reprezentat un moment esențial al „reconsiderării” moderne a tuturor acestora, peste care nici unul dintre criticii de mai tîrziu nu poate trece indiferent. Avînd un mare simț al poeziei și o cultură poetică modernă, M. Petroveanu a pus în relații noi opera unei întregi generații, vîzînd înaintea altora ceea ce e viu în moștenirea marilor poeți. Cartea cea mai comentată a lui M. Petroveanu rămîne aceea despre G. Bacovia din 1970, spectaculoasă redescoperire a autorului *Plumbului* din unghiul unor lecturi contemporane. Eseistic, liber, spiritual, studiul nu e mai puțin documentat. Reface întreaga istorie a bacovianismului, clădînd premisa evoluției lui ulterioare. După contribuțiile criticilor din anii '30-'40 care, spre deosebire de E. Lovinescu, intușeră în Bacovia pe marele poet modern, aceea a lui M. Petroveanu spulberă definitiv ideea unui Bacovia poet doar insolit și straniu, așezîndu-l în rîndul precursorilor de seamă ai liricii românești moderne. De aici și pînă la poeții noilor generații nu e decît un pas: în două culegeri de articole (minuțioase, profunde), M. Petroveanu propune harta posibilă a unei istorii a liricii contemporane. Puținele locuri goale, pe care criticul nu le va mai umple niciodată, nu răpesc acestei hărți valabilitatea și farmecul. Critica lui M. Petroveanu are, dîncolo de soliditatea analizelor, farmecul pe care numai personalitatea îl poate da, originalitatea inefabilă a intuiției și a euvîntului.

DUPĂ *Cronicele* din 1957 (rodul activității de cronicar literar la „Gazeta literară”), Savin Bratu s-a consacrat istoriei literare. Studiile și monografiile des-

pre G. Ibrăileanu, Ion Creangă și Mihail Sadoveanu au intrat în bibliografia obligatorie a autorilor respectivi. Stringînd harnic documente, cu erudiție și pricepere tehnică, Savin Bratu a contribuit la elucidarea multor puncte obscure din biografia lui G. Ibrăileanu și, mai apoi, Sadoveanu. „Biografia operei” acestuia din urmă este probabil studiul cel mai exact și temeinic în problema respectivă. Cînd am scris eu însumi despre autorul *Baltagului*, m-am folosit mereu de el și-mi imaginez cu greu o întreprindere critică ce l-ar ignora. Esențiale sînt și propozițiile despre Ion Creangă, într-o operă interesantă atît biografic și critic, încercînd, după criticii epocii interbelice, o judecare din unghi estetic a povestirilor, basmelor și amintirilor humuleșteanului, deloc tributară acestora, modernă și incitantă.

CU *Fluxul memoriei*, în 1957, A. E. Bacovsky anticipa cu mai bine de un deceniu noul tradiționalism poetic. *Fluxul memoriei* reinvia mituri și tradiții ale pămîntului natal frecvente în lirica interbelică (de la L. Blaga la Pillat și Voiculescu), așa cum în *Dîncolo de iarnă* reactualiza pastelul, reveria intimă în natură, delicatețea sentimentului uman în fața miracolului cosmic. De la *Imn către zorii de zi* la *Cadavre în vid* poezia lui A. E. Bacovsky și-a modificat structurile afective în sensul unui manierism somptuos și aristocratic, nu lipsit de gesturi retorice și de un hieratism stilistic tot mai pronunțat cu vremea, în care se amestecă ecourile unei sensibilități nutrite de întinse lecturi (A. E. Bacovsky a tradus din aproape toți poeții lumii). Mare poet erotic, autorul *Fiului risipitor* a creat un gen și un ritual în poezia de dragoste contemporană, o atmosferă stilizată făcută din străvezimi necarnale, din prețiozități de efect, din jocuri ale fanteziei și ale livrescului. Ceremonialul erotic are limpezimea tulbură a unui acvariu luminiscent, plutirea ireală a trupurilor neconsistente fizic. Senzualitatea se încifrează în imagini de o plasticitate frapantă, fantomatică și neliniștitoare. Anxios și artificial este și prozatorul *Echinoxului nebunilor*, cultivînd parabola, masca, ezoterismul și sceneria tehnică.

CEL mai tînăr dintre scriitorii dispăruți în dezastrul de la 4 martie este Alexandru Ivasiuc, prozator și eseist de primă mărime al literaturii române de azi. Noutatea romanului lui a fost simțită deîndată, de la *Vestibul, Inter-val și Cunoaștere de noapte*. S-a vorbit de proză-eseu, s-au făcut numeroase referințe, multe adevărate, nici una pe deplin convingătoare, fiindcă romanele, inteligente, moderne, nu semănau nici cu ale lui Camil Petrescu, nici cu ale celorlalți prozatori invocați. Problematice lor însăși nu este decît aparent una psihologică; romancierul e un ideolog deghizat în autor de ficțiune. Izbitoare la el este imaginația ideii, mai puțin în latura de însenare realist-plauzibilă decît în aceea demonstrativă și teoretică. Pea, Chindriș și Marina trăiesc drame ale cunoașterii. Raportul lor cu lumea este acela al unor gînditori, care au revelația structurilor umane și sociale în mai mare măsură decît pe aceea a ființei în psihologia ei. Toți sînt puși în situația de a alege: dar pînă și alegerea lor are un punct de plecare intelectual (chiar dacă angajează și alte straturi ale existenței). În legătură cu nici un alt prozator român, critica n-a folosit (pentru a-l defini) atîtea formule abstracte. Le regăsim și în comentariul la romanele ulterioare (de la *Păsările la Racul*), deși, în acestea, tematica istorică devine deodată foarte concretă. Însă realismul lui Alexandru Ivasiuc are mereu o substructură intelectuală care-l împinge spre parabola filosofică ori politică. *Racul* nu este oare o parabolă politică? În fiecare din romanele sale, Alexandru Ivasiuc a încercat să deschidă un drum. Nici unul nu repetă formula precedentelor. Avem probabil noțiuni critice prea înguste (și minate de prejudecăți) pentru a le înțelege întreaga originalitate. Sînt străbătute de un spirit prea fremățos și viu spre a se lăsa lesne cuprinse în definiții. Sînt eseistice fără ariditate, încărcate de viață fără lăbărtare a fanteziei epice, schematică fără rigiditate, intelectuale fără alectare a ideii. Nu ne surprinde, pe de altă parte, în eseurile cele mai bune din *Radicalitate și valoare* sau *Pro domo* că ideea e înscenată, evocatoare, proaspătă: mina romancierului se simte în eseuri așa cum mina eseistului se simte în romane. Proza intelectuală a lui Alexandru Ivasiuc este a unui spirit viu, neliniștit și modern.

Nicolae Manolescu

Prima verba

INCONTESTABIL poet, foarte tînărul Gabriel Chifu (*Salaș în inimă*, Ed. Eminescu) își scrie poezia ca pe un manifest, revendicîndu-se orgolios de la o concepție sacră asupra misiunii poetului în lume și considerîndu-se, la punctul de coincidență paradoxală al altruismului cu mania grandorii, drept un purtător de destin deopotrivă exemplar și exponențial, un inspirat ce-și asumă cu dureroasă bucurie condiția tuturor semenilor săi, „soarele vostru de serviciu / iarba voastră zilnică”, un chemat al cîntecului prin cuvînt, un „propovăduitor al eredinței în rouă” așteptînd mereu pe „baricada vie” a timpului social „pînă cînd / un poem de al meu / va veni la mine / un ehip de om / cu carne și oase / cu suflet / și-mi va spune / gata de acum voi / îmbătrîni cu pentru tine / du-te și zboară...”. De o puritate a simțirii remarcabilă, versurile sale izbucnesc dintr-o tulburare afectivă de tip adolescentin, sîncere pînă la brutalitate, și se inseriu într-o avîntată pledoarie de atitudine romantică. Deși anume modulațiuni tonale trimit cu precizie la însurșența poemelor lui Păunescu, iar unele asociații lexicale și ispitite mai largă a epicității cu „poantă” a-

Orgoliul purității

mintesc de tehnica mai veche a lui Sorrescu, noul poet e departe de a fi un epigon. Nu numai pentru că rostul poeziei este la el altul, dar și pentru motivul, încă mai relevant, că toată forța lirică a discursului său se întemeiază pe un mod personal al sensibilității, față de care imaginația e constrînsă să se afle în raport de fidelitate („Pe tine te așteptam”, spuneți voi cînd vedeți / eă e gata biserică pe care am clădit-o / într-o privilegiatoare, „pe tine te așteptam”, spuneți / voi cînd vedeți că soarele după ce apune / vine și se culcă într-unul din cuvintele mele. / „pe tine te așteptam”, și vă scaldăți în inima / mea, și-mi mingiați oasele ciare ce vi se par / niște mesteceni — o, dar eu nu sînt decît / scara / pe care el / într-o dimineată, din fagurii abisului, / se va cobori în lume”).

Fără indolală, ambiția sau orgoliul mesianic, exacerbară, cînd directă, cînd perfidă — prin modestie — a cui poate să producă o impresie neplăcută sau să lase loc suspiciunii, dar, la o lectură atentă, se va vedea că toată această înaltă considerație pe care și-o acordă sieși exprimă, de fapt, încercarea poetului de a-și pune sensibilitatea într-un vad propriu. El nu are încă un univers identificabil, e dominat încă de rezonanța afectivă a unei copilării nu prea îndepărtate, însă, ieșit din adolescență, are, mai exact spus, simte presiunea subiectului care pretinde, spre a exista în ordine poetică, un univers respirabil. Într-un foarte frumos poem întilnim, aproape teoretizată, nu fără un dram de cochetărie tinerească, această postură intermediară a unui liric ce com-

pensează, din instinct poetic, deocamdată, un minus de univers printr-un plus de subiectivitate: „Strămoșii toți de la cea dintîi sămîntă / mi i-am ales. / Singura-mă exigență — rouă / Pe rînd cu fiecare am viețuit / veghindu-l pașii. Sădeam în ei / cuvintele din care, tîrziu, va fi făcută / carnea mea, sădeam în ei faptele / ce aveau să mă apese. Suav / tot lanțul de strămoși către părinții mei / l-am condus. Pe aceștia i-am pus să se întilnească, mi-am ales fratele. / Eu, mezinul, / l-am învățat pe ai mei / să se coboare într-înșii după soare. Cînd / totul a fost gata m-am retras / în mireasma din cuvînt așteptînd / să mă nasc. Un singur lucru, val / uitat-am: să las vorbă / cum aș vrea să arăt eu. De aici / această nepotrivire — din repetatele / mele încercări de a scoate / flori de cîreș pe gură / nu rămîn decît acești stropi febrili de singe / ce cad în iarbă luminînd”.

Sigur că nu-i lipsesc poetului temele lirice, mai cu seamă cele derivate din sentimentele fundamentale (cu precădere patriotismul și erosul). Situația specială în care se află glasul său poetic îl îndeamnă însă în primul rînd spre comentarea condiției sociale din perspectiva, cam tiranică, a unui eu cu voluptăți de tribun. De aici emfaza ce amenință uneori sinceritatea. Talentat și, vreau să cred, stăruitor în gestul completării unui contur poetic personal, Gabriel Chifu salvează ceva din prestigiul, șifonat în 1976, al concursului pentru debut de la Editura Eminescu.

Laurențiu Ulici

Izvor de dragoste

NIMENI nu mi-a spus: vorbește. Totuși, gura mea care se desclăștează cu greu își mișcă buzele. Incerc, în fața uriașului mormint înform, să-mi articulez bocetul, să-i dau un demers logic, omenesc.

Mă simt îndreptățită să vorbesc despre Veronica prin toate firele care, de o viață, ne leagă de aceleași cauze. Fire de dragoste, de credință, mutilate, îndoite, răscucite, rezistente la toate încercările.

Am iubit-o ca pe o soră mai mică. La vârsta când ea era adolescentă și eu foarte tânără, am împărtășit aceeași adâncă, de nezdruccinată credință. Dumnezeuul nostru — Dreptatea, Fascismul era Satana. Cruciada noastră împotriva Răului se purta sub flamurile — nevăzute, pe atunci, ascunse în inimile noastre — ale Partidului Comunist Român.

Fiara fascistă trebuia nimicită. „O-rinduirea cea cruntă și nedreaptă” trebuia să rămână o amintire neagră în memoria omenirii.

În acei ani, '38-'44, lupta împotriva Fiarei nu era o joacă. Era pe viață și pe moarte.

Veronica, o bucată de om — Doamne, cât a mai suferit, toată viața, că era așa de mică de stat — s-a aruncat în crâncena luptă, cu toată patima și tenacitatea de care era capabilă făptura ei pătimașă, fragilă și puternică.

Lupta, după război, a continuat. Altfel, în alte împrejurări. Cu victorii reale, cu amăgiri, cu autoamăgiri. Cu mutilări, cu automutilări.

Nimic nu a dobândit Veronica, ușor, de la viață. Totul a fost cucerit cu aprigă rivnă, cu răbdare, cu suferință.

Astfel și-a sfluit poezia, de la primul volum juvenil pînă la ultimele versuri apărute în „România literară”, săptămîna trecută, de o puritate cristalină, de un echilibru clasic, cu o pulsație de neliniște subiacentă, neîntreruptă, proprie poeziei moderne.

Veronica — un nucleu de energie iradiantă.

Cu aceeași patimă și dirzenie ce caracterizau micuța ei făptură s-a luptat Veronica pentru a face cunoscută peste granițele țării, în cât mai multe limbi ale pămîntului, poezia română pe care mult a iubit-o. Și n-a fost ușoară lupta.

Mult a iubit Veronica pămîntul românesc, cu patima semințiilor ce vințură pulbera lumii atunci cînd se așează pe-o gură de rai și se cunună cu pămîntul și cerul și țara binecuvîntată unde și-au făcut sălașuri și inima lor susură, ca un izvor de dragoste fără moarte, cîntecul țării iubite, în vecii vecilor.

Toate iubirile adînci sînt grele. Și din iubirile Veronicăi nici una care să nu fi fost zguduită de mari seisme. Forțele răului veghează în stihii

și în om. Grele împotriri au întîmpinat brațele ei deschise pentru îmbrățișare. Dar toate dragostele pentru care a luptat — sub semnul întrebării, uneori, al durerii cuibărite-n întrebare — le-a dobîndit în cele din urmă, sta-tornice în nestatornica lor devenire.

Bărbatul pe care l-a dorit și l-a iubit și l-a vegheat, ca o iubită și ca o mamă, i-a revenit, pentru toate zilele vieții lor și pentru timpul cel cu zile fără număr.

I-a înghițit pămîntul ca pe îndrăgostiții de la Pompei. La ora cînd scriu aceste rînduri nu știu dacă asemeni acelei lave incremenite, îi va reda vederii noastre, înclistați în îmbrățișarea din urmă.

Dar asta e fără însemnătate. Ochii noștri îi văd. Și mai ales urechea noastră lăuntrică aude timbrul unic al unui glas fragil și tare. „Voce și val”.

S-a ridicat, pămîntul a tălăzuit, i-a tras în el. Mare e jalea noastră pentru cei dragi pe care i-am pierdut. A fost un val uriaș. Ni l-a luat, ni l-a smuls de lingă noi. Trec, mai departe, mereu, valurile mărunte, egale, cuminți ale timpului. Ne duc și pe noi, lent, fără zguduirii catastrofice. Valul trece. Vocele rămîn. Și vocea Veronicăi de cleștar, cu irizări delicate, de curcubeu al dragostei, va dăinui în auzul generațiilor ce vin. Și poate că, vibrînd la auzul lor, cititorii de mîine vor ghici dramaticele ceasuri prin care a trecut poetul, și pe care versul, prin firea lui și prin firea lucrurilor și a vremilor, le sugerează discret:

„Da: punctul fix e-aceia sub semnul de-ntrebare, la care, singur, insul nu poate da răspuns...”

„În mine e un spirit ce pune la-ndoială și-un spirit care tinde spre împlinitul calm.”

Din văile natale, eromatica domoală, din timpuri, sfișierea trecută într-un psalm...”

Maria Banuș

■ Veronica Porumbacu s-a născut la 24 octombrie 1921 la București. Scrieri: Anii aceștia (1950); Mărturi (1951); Ilie Pindile (poem, 1953); Prietenii mei (1953); Fata apelor (poem dramatic, 1954); Generația mea (1955); Iinca pleacă la țară (1957); Lirice (1957); Întreg și parte (1959); Din lumea noastră (1960); Din lirica feminină (1960); Diminețile simple (1961); Poezii (1962); Poezii (1963); Memoria cuvintelor (1963); Lung e drumul Dunării (1964); Bilet în circuit (1965); Întoarcerea din Cythera (1966); Histriana (1968); Porțile (1968); Mineralia (1970); Cere (1971); Voce (1974); Legende la niște portrete (1974, cu desenele autoare); Voce și val (1976).

Fluxul memoriei

POETUL patetic și limpede, care înălțase un majestuos „îmn către zorii de zi” și cîntase solemn întinderile sacre ale țării, mereu îndrăgostit de orizonturi largi și spații ample, nu se mai află printre noi.

„Am voit să ard, să înalț, să iubesc, să dărim / am voit să plîng, să lupt, săucid — / e oare o țară, un timp, un țărîm?... / un zid pretutîndeni, un zid”. Recitesc versurile lui A. E. Baconsky și am sentimentul straniu că au fost scrise acum, astăzi sau ieri, după și nici într-un caz înainte de secunde care au fracționat brutal timpul, obligîndu-ne să vorbim despre trecut dintr-un prezent ce numără, iată, doar cîteva zile. Cîteva zile foarte lungi care au prefăcut o speranță ce devenea tot mai imposibilă cu trecerea fiecăreia într-o certitudine absurdă și sfișietoare: aflat într-unul din blocurile năruite de cutremur, A. E. Baconsky a pierit împreună cu prietenii, de asemenea scriitori, la care venise în vizită.

Este o pierdere ireparabilă și imensă pentru literatura noastră. Avînd într-un fel incomparabil orgoliul condiției de artist, A. E. Baconsky credea în puterea poeziei de a se opune forțelor iraționale, vidului, beznei și nimeni n-a disprețuit mai mult simpla „literatură” meschină și dubioasă moral, în care vedea, cu îndreptățire, o expresie a „sybaritismului” ce-i producea un amar dezgust.

„Poetul — scrisese cu acea atît de caracteristică nobilă claritate a sincerității — nu e un mesager al empireului coborît printre oameni, ci este un exponent al pămîntului, ce se străduiește să ofere oamenilor o replică a propriei lor existențe, restructurată, redusă la esența ei, confruntată cu lumea de armonii ideale a căror nostalgie îl devorează ca o pedeapsă fără vîrstă și timp”. Poeziile și proza, eseurile, notele de călătorie, traducerile, întreaga lui literatură se află sub semnul acestui dublu impuls: către existență și către artă, către exprimare și către viziune, către viața reală și către idealul spiritual.

Trăia ca un artist și scria ca un om. Retras într-o solitudine mîndră, era solidar prin creație. Aparenta lui izolare era un mod de apropiere esențială, de un patetism netrucat. Ura mistificarea, avea oroare de falsitate și de simulacru, cum scrisese într-un articol, ce avea să apară postum în „Luceafărul”, unde începuse, nu demult, să-și publice noi note de călătorie. Fraza aceea tulburătoare pare să reia, în autenticul ei înțeles, ceea ce, cu aproape un deceniu și jumătate în urmă, în cursul unei prodigioase și fără egal activități de propagare în cultura noastră a marilor valori literare ale secolului, notase despre Albert Camus: „Meditarea gravă asupra condiției umane, care e substratul întregii lui literaturi, se transcrie fără eufemisme și fără auxiliile oricărei stratageme a complezențelor; adevărul sau eroarea nu se drăpează, nu se ascund, nu fac decît să-și manifeste realitatea simplă și despuia-tă de complicata și zadarnica decorație a sofismului”.

Întîmplător sau nu, sfișitul atît de dureros avea să-l surprindă pe A. E. Baconsky la o vîrstă foarte apropiată de aceea la care murise Camus; și tot într-o zi de 4. Victimă, de asemenea, a hazardului, căruia spiritul lui însetat de armonie și de echilibru îi opusesse mai întîi confesiunea nostalgică din volumele apărute după 1957, apoi, ca o exorcizare a neliniștii, proza somptuoasă din Echinoxul nebunilor și sarcasmul vitriolant din Cadavre în vid. Lirismul lui A. E. Baconsky rezultă din mișcarea sensibilității între neliniște și meditație; e, în toată literatura lui, o cumpănire dramatică între experiență și spirit, o confruntare între sentimentul pierderii și al ireversibilității și năzuința unei vieți de o calmă, ordonată intensitate: „Am crescut printre ruini mohorîte în ani de război, / de incendii nocturne, de crime și țipete straniu — / în anii absurzi ai hazardului, surzînd inocent / am trecut într-o noapte hotarele jocului, / și trenă înțielor vise de tînr le-a fost / umbra ruinilor. Nu mi-a pierit din memorie / trista paradă-a clădirilor nalte și oarbe / căroră luna le da uneori enigmatice nimburi de fosfor, / păsări cu cap de opal și tilhari furișaji / m-au privit din orbitele lor — și eu treceam / fluierînd, fără să știu că voi duce de-a pururi / în suflet imaginea lor răsturnată”.

Această inexplicabilă și zguduitoare senzație pe care o dau azi versurile lui A. E. Baconsky, de a fi fost scrise după și nu înainte de cataclism, arată puterea formidabilă a poeziei de a rămîne vie, de a rezista, cînd e adevărată, oricăror seisme. Cărțile, iată, nu s-au prăbușit; ele poartă, acum cînd ființa luminează a poetului nu mai este, efigia lui tăiată în materia nepieritoare a cuvîntului: „O, fie, vor spune, o, fie-i iertate / surisul sumbru și melancolia / acestui visător de miazănoapte! / Era unul și-aceiași și cel care umbra / orgolios pe bulevarde seara / și vagabondul rătăcind umil / în lumea-ndepărtatelor foburguri. / Bolnav de-o generoasă nebunie, / a iubit undulația lentă a stelelor — / muzica mîinilor arse de var / și nevăzutele spirale ale timpului / prin care sufletul mereu cîntînd / și-l trimitea-nainte. Stau și-ascult / cuvintele celor ce nu există, / simt pașii lor trecînd și mîngîindu-mi / profilul repetat pe caldarîm, / — de ploii cu lungi tășuri de-aluminii; / unul, pieziș, va fulgera odată / o pasăre rămasă fără cînt — / dar cine va putea sa-ajungă cîntul / rămas fără pasăre...”.

Mircea Iorgulescu

■ A.E. Baconsky s-a născut la 16 iunie 1925 la Cofe-Hotin. Scrieri: Poezii (1950); Copilul din Valea Arieșului (1951); Cîntece de zi și cîntece de noapte (1954); Două poeme (1956); Colocvii critice (1957); Fluxul memoriei (1957); Dincolo de iarnă (1957); Versuri (1961); Imn către zorii de zi (1962); Poeți și poezie (1963); Meridiane (1965); Fiul risipitor (1964); Echinoxul nebunilor (1967); Remember (1968); Cadavre în vid (1969); Panorama poeziei universale contemporane (antologie, 1972).

Îmbie tot timpul cu ceva din ființa lui, care dorește enorm să-ți facă un bine. Nicolae Ștefănescu era atît de săritor, atît de pregătit a se dăru și a face bine oricui, încît oricine intuia în el de la primul contact, omul născut să se sacrifice pentru ceilalți, omul binelui, omul bun.

Om ales și de o mare gingășie sufletească, Nicolae Ștefănescu va dăinui în memoria tinerilor cititori, cărora le-a dăruit atîtea pagini.

Gheorghe Pituț

■ Nicolae Ștefănescu s-a născut la 9 decembrie 1921 în com. Tohești, județul Doj. Autor al mai multor scenarii de film și radiofonice, a publicat romanele: Lunga vară și Asasinul din arhivă. Piesa Prescripția urma să aibă premiera în aceste zile la Teatrul „Ion Vălescu”.

Prietenul meu

TATĂL meu care avea cea mai mare dragoste și respect pentru pămînt, tatăl meu — decedat acum două luni — dacă ar fi trăit spaima acelor clipe de veacuri din seara cutremurului, ar fi căzut brusc în genunchi și s-ar fi rugat pentru sănătatea pămîntului, continuînd să-l iubească și să-l respecte la fel ca totdeauna.

Cînd l-am adus grav bolnav, în urmă

cu cîteva luni la București, tatăl meu l-a întîlnit și-a vorbit cîteva minute cu scriitorul și prietenul meu Nicolae Ștefănescu, despre care mi-a spus mai tirziu că i se pare a fi un om care te

• În urma avarierii sediului din Șoseaua Kiseleff nr. 10, Uniunea Scriitorilor funcționează la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu” din Calea Victoriei nr. 115 (telefoane: 50 66 18, 50 67 28, 60 71 28), iar Fondul Literar în clădirea Editurii „Cartea Românească”, strada Nuferilor nr. 41 (telefon: 14 58 01)

Asociația Scriitorilor din București funcționează la Casa Scriitorilor.

Viața printre cărți

TREBUIE să vină moartea pentru a ne face să pricepem mai bine un lucru pe care-l uităm, din inerția noastră, foarte des: că fiecare om este de neînlocuit; că trebuie să ne uităm mai cu atenție la ceilalți; că nu trebuie să aminăm prea mult datoriile față de ceilalți. Îi eram de mult dator lui Savin Bratu, treceau anii, începuseră să treacă și deceniile, și tot aminam să dau o expresie oarecare, cât de modestă, acestei datorii. Și a venit clipa când zguduit și neputincios a trebuit să-mi spun că e prea târziu; și să descopăr că, acum, cuvintele nu mă mai ascultă și nu vor să vină pentru a spune, măcar acum, când e prea târziu, ceea ce se cuvine.

I-a plăcut mult lui Savin Bratu, om foarte învățat, dar și extraordinar de pasionat, să trăiască printre cărți, să stea în casa lui, la biroul lui de lucru, să nu-și irosească vremea umblînd de colo pînă colo, să fugă repede acasă după ce-și termina treburile la Universitate (unde deschidea capetele tinerilor și lumina cu pasiunea și cu știința lui atîtea serii de studenți ce-i rămîneau devotați și recunoscători), și tot așa repede a fugit acasă în seara de 4 martie. Acolo printre cărțile sale, îl aștepta cutremurul.

Într-o bibliotecă pe care am cunoscut-o și eu acum peste douăzeci de ani, cînd se cam răriseră bibliotecile pline de cărți bune; și era de pe-a-tunci impunătoare. Iar Savin Bratu era minunat de generos și nu ținea cărțile numai pentru el. Acolo veneau foarte mulți tineri. Nicolae Labiș, mai în fiecare zi. Savin Bratu și Bianca erau fericiți să-i primească.

Și iată că tocmai acolo a lovit, cu revoltătoare cruzime, moartea. Fără să țină seama de nimic, batjocorind imaginea cu care rămăsesem despre acea casă. În care, sînt sigur, au mai intrat de atunci, de cînd intrase toată generația lui Labiș, multe șiruri de tineri, la fel de bine primiți, poate pînă chiar în ultima zi, să ia cărți, să ia mai ales, de la Savin Bratu, încrederea în cărți, în cultură și în înțelepciune. Casa aceea, mereu deschisă, ale cărei ferestre lumineau vesel bulevardul dîndu-ne un sentiment de liniște și securitate

într-o vreme cînd se simțea mare nevoie de un astfel de sentiment, și-a prăbușit zidurile peste Savin Bratu.

Deschid, la întimplare, abia izbutind să înlătur, pentru o clipă, starea de revoltă și neputință, una din cărțile sale, și văd că insistă, cu pasiunea intelectuală și pasiunea pur și simplu, ce-l era atît de proprie, asupra unei fraze din André Gide; în ea se spune că omul trebuie să trăiască în așa fel încît să devină „cea mai de neînlocuit dintre ființe”. Ceea ce este de neînlocuit — numai partea aceasta din ființă — supraviețuiește. Încerc să mă consolez cu acest gînd, evocîndu-l pe Savin Bratu. Încerc, dar nu prea izbutesc.

Moartea lui Savin Bratu smulge pentru totdeauna din rîndurile noastre, oricum rîrite, un cărturar pătimaș, de cea mai nobilă structură, un critic literar înăscut, de o autenticitate a vocației absolut evidentă din primele zile ale afirmării sale.

Savin Bratu, trebuie s-o spun, era foarte legat de acest pămînt — care s-a cutremurat. Cărțile pe care le-a dedicat lui Sadoveanu și Creangă nu sînt numai ale unui exeget, ele sînt izvorite dintr-o mare pasiune, din iubire și devotament. Ce să spun mai mult, în privința asta, decît că, într-un loc, scriind despre critica lui Thibaudet și cîntînd o auto-caracterizare a acestuia, găsește de cuviință, chiar și aici, să aducă vorba de Ion Creangă, scriind: „Subtilitate pe care Creangă al nostru ar fi înțeles-o foarte bine...” În plin studiu despre Thibaudet. Îi iubea, și pe unul și pe celălalt, voia să-i știe împreună.

Nici despre unul și nici despre celălalt, și nici despre atîția alții, nu vom putea gîndi nici noi, de aici înainte, decît în strictă vecinătate, în calda întimitate a numelui său.

Lucian Raicu

■ Savin Bratu s-a născut la 15 mai 1925 la Roman. Scrieri: „Contemporanul” și vremea lui (1959, în colaborare cu Zoe Dumitrescu-Bușulenga); Ibrăileanu — omul (1959); Mihail Sadoveanu. O biografie a operei (1963); Ion Creangă (monografie, 1969); Critica stilistică (1972); Ipoteze și ipostaze (1973); De la Sainte-Beuve la noua critică (1974).

Nobilă dăruire

Critica

ESTE înmărmuritor să constăți cum moartea, în clipele cînd loveste pe negîndite, în abominabile dezlănțuiri devastatoare, găsește vreme să-și aleagă prada, parcă anume, tocmai dintre acele ființe care încarnează mai deplin seata de viață, frenezia trăirii fără preget.

Un astfel de om era Mihail Gafița, smuls din vîltoarea activităților nenumărate de care era împătimit, dăruit editurii, scrisului său și al confrăților, treburilor breslei, familiei pe care și-o iubea fanatic, așa cum îl știm cu toții, cum l-am văzut în atîtea împrejurări, febril, veșnic iscoditor, avid mereu să întrevadă, cum singur a spus-o în ultima lui carte, „ce va fi fiind de partea cealaltă a feței luminoase a lunii, în partea ei ascunsă vederii”. Puteri gigantice se vor fi unit spre a-l putea smulge pe omul acesta vieții, spre a-l împiedica să deslușească pînă la capăt ceea ce a vrut să deslușească.

Încă din tinerețe, pe cînd redacta, student fiind, „Universul copiilor”, și apoi mai târziu, la „Viața românească”, la „Gazeta literară”, la editurile unde a lucrat, își îmbibase sufletul de atmosfera presei, de trepidăția rotativeilor, de larva redacțiilor, inhalînd cu voluptate parfumul răspîndit de cerneala tiparului proaspăt, asediat de manuscrise, hărțuit de colegii nerăbdători să se vadă mai repede tipăriți de el. A găsit totuși răgaz și putere, nu știu cum, printre atîtea solicitări devorante, să întîrzie în bibliotecă, să răscolească prin arhive, prin vechile colecții pe care le știa ca nimeni altul, să se încinte de farmecul lor, să adune date, să le cearnă, să alcătuiască ediții, să scrie opere de căpătîi pentru istoria noastră literară. Vasta monografie închinată lui Duiliu Zamfirescu, aceea despre Cezar Petrescu, cercetarea curentelor literare și de gîndire din perioada clasicilor sînt opere în care a investit energii extraordinare. Și cu toată aparența dispersării acest critic avea, în lucrările sale de anvergură, simțul construcției și se lăsa orientat de idealul, atîns, al temeiniciei. Desfășura o muncă imensă pe mai multe șantiere în același timp, dar pe schelă-

ria înălțată nu va mai putea urca...

Admiram în explorările critice ale lui Mihail Gafița capacitatea de a pune la contribuție absolut toate sursele cu putință, lăsînd puține șanse de a mai scoate la iveală ceva nou și semnificativ cercetătorului care-i călca pe urme. Mă opresc doar la cartea despre Duiliu Zamfirescu: orice amănunt biografic, orice știre culeasă din periodicile vremii, toată zestrea documentară furnizată de corespondență, de însemnările întimplătoare ale scriitorului, totul se adună nu doar spre a configura un portret critic, dar pentru a reface o întreagă lume, un întreg climat spiritual învîiat în pagini pasionante. Cine va redeschide cartea va vedea nu numai bogăția informației, dar se va simți furat de plăcerea străbaterii unui text critic pe care îl însuflețesc puteri evocatoare. Viața Bucureștilor din ultimele decenii ale veacului trecut, cu fauna politică și manevrele luptelor dintre diferitele grupări, lumea presei și a boemei literare, teatrul, cafenelele, strada, apoi întrunirile de la Junimea mutată în Capitală, de la cenaclul lui Macedonsky, toate acestea și încă altele sînt proiectate pe unul dintre ecranele cele mai vii de care dispune istoria noastră literară.

Iar în afară de asta omul însuși era plin de farmec, îndatoritor, prietenos, cu o scinteie totuși neliniștită în limpezimea ochilor albaștri. Volubil și asociativ, deținea un tezur nesfîrșit de întîmplări ale vieții noastre literare, mai vechi și mai noi; nu știu dacă a pus pe hîrtie ceva din ce povestea cu atîta dăruire, cu umor și uneori cu tristețe, dar cu siguranță că ar fi făcut-o fiindcă văzuse multe, și totul spunea în el cît e de dornic să lase mărturie despre ce știa și a trăit.

Literele românești, scriitorii români de azi îi datorează nespuse de mult lui Mihail Gafița, inimosului editor, criticului, pasionatului istoric literar, omului de cultură.

G. Dimisianu

■ Mihail Gafița s-a născut la 21.X.1923 la Baia-Fălciului. Scrieri: Norocul și Zmeul Zmeilor (1946); Cezar Petrescu (monografie, 1963); Duiliu Zamfirescu (monografie 1969). Fața ascunsă a lunii (1974).

Demnitatea ideilor

AȘA l-am cunoscut, așa îl revăd acum, cînd nu mai este: adolescent înalt și flexibil, extrem de brunet, discret și blînd, generos cu textele și cu prietenii, dornic să înțeleagă toate punctele de vedere, chiar și cele ce-i erau structural opace. Se schimbase foarte puțin în cele trei decenii și jumătate, de cînd eram prieteni, din vremea războiului. Își păstrase adolescența poate tocmai pentru că rămăsese deschis față de lume, de oameni și de poezie. Un cap frumos, fin, un nas clasic, sprîncene groase, circumflexe și părul negru, cîrlionțat, cu două aripi rebele, laterale. Rîdea plăcut, discret, expirînd aer pe nări, vorbea gesticulînd, ridicînd mîinile îndoite ca o mare pasăre neagră. Mergea repede, cu picioarele lui de cocostîrc, pieptul în afară și capul sus; părea mereu elegant — deși ultimele haine i le știam de un deceniu: era o eleganță a tinutei și comportării. De o sălbătecă pudoare, nu se plîngea niciodată, nimănui, și avea oroare să vorbească despre sine. Cînd era rău lovit, și pe nedrept, se încuia în sine, hermetic. Altfel comunicativ, foarte, cu plăcerea taclalelor de taină cînd se dovedea exeget fin, atent și binevoitor. Prefera să discute texte, la persoane se referea rar, cu un suris amuzat și comprehensiv. Încerca să-i explice pe toți, mai ales pe cei ce-l loviseră, despre el n-ar

fi spus o vorbă rea, să-l piclă cu ceară. Avea oroare de orice gînd meschin ca de o maculare interioară. Iubea poezia din adolescență, cu pasiune și avea infinite delicateți față de cărțile cu poeme. Cînd era un caz trist se străduia să găsească două versuri bune, o vibrație, o promisiune, iar în fața nereușitelor se întrista ca de o înfrîngere a sa, era îndurerat cînd trebuia să constate, într-o cronică, un defect prea vizibil. Lecturi întinse și gust subtil, dar considera că actul poetic este, prin el însuși, o ardere suficientă, eșecul consumîndu-se cu aceeași fervoare ca și marea izbîndire: iubea nu numai poezia, ci și pe poeți; pe toți. Rara lui bunătate era ascunsă uneori de o sălbătecă discreție ce-i reprimă elanurile spontane de simpatie: n-a cunoscut nici invidia, nici ura. Ființă de agora, era un combatant în planul ideilor, mereu iscînd amendamente, într-o polemică de nuanțe dusă fără crispă, cu un amuzament ce-l distanța de patimă, dar fără să-și părăsească poziția. Avea demnitatea ideilor și primejdia nu-l făcea să cedeze: într-o perioadă în

care mari valori erau contestate, și-a spus părerea clar și repetat, fapt pe care fostul utecist l-a plătit cu sancțiuni resimțite adînc. Avea fidelitatea principiilor dar și pe aceea a nuanțelor. Pentru Milo, demnitatea însemna mai ales libertatea interioară. Era nedogmatic prin forma mentis, avea curajul ideilor sale și în felul său delicat era viteaz. Demn, flexibil și tăios ca o sabie de Toledo.

Mihail Petroveanu iubea poezia cu fervoare considerînd critica un omagiu adus frumuseții. Criticul, credea el, slujește poezia explicînd cititorilor pasajele dificile, reliefindu-i frumusețile, atrăgînd atenția asupra noilor valori iscate de generațiile succesive. A urmărit implicat simpatetic destinul artistic al celor de-o vîrstă cu el și, apoi, talentele noi ale poeziei tinere. A debutat în '45 la „Studentul român”, fiind cronicar la „Contemporanul”, apoi la Radio. După o pauză dureros resimțită, și-a reluat cronică, în '54, la „Gazeta literară”, apoi, din '61, la „Viața românească”. În anii '50-'54 lucra la o carte despre Mateiu Caragiale aducînd prima contribuție la reîntegrarea Craiilor în patrimoniul național. În '61 a scris cu fervoare o carte despre Tudor Arghezi, după care a valorificat opera lui Adrian Maniu, Ion Vineanu și Fundoianu. Cu admirație revenea la interpretarea lui I. L. Caragiale și a fost printre cei dintîi exegeți postbelici ai lui Sadoveanu, G. Călinescu, Lovinescu, Camil Petrescu, Vianu; de asemeni, printre primii care a scris despre Beniuc, Marin Preda, Virgil Teodorescu, Baconsky, Ion Caraion, Labiș, Nichita Stănescu și atîția alții. Volumul său dedicat poeziei noastre contemporane a reunit doar o mică parte dintr-o activitate generoasă de

intuiție delicată. Dar volumul său cel mai rezistent îl constituie excelentul studiu despre Bacovia unde o perspectivă modernă îl situează într-o nouă lumină pe marele poet considerat multă vreme minor. O ediție completă Bacovia, lucrată cu migăloasă rîvnă, va apărea în curînd. În biroul său burdușit cu cărți — care nu mai există — se afla, într-un stadiu avansat, un studiu amplu și exhaustiv asupra operei lui Fundoianu. N-am nici timp, nici spațiu, nici inimă să încerc aici o analiză a operei critice a lui Mihail Petroveanu. Tehnica sa poantistă, toată în nuanțe, cu intuiții surprinzătoare, era expresia grijii delicate, sfioase, cu care se apropia de texte, știind că esența poeziei se ascunde, rezistă la mijloacele generale și brutale oarecum ale analizei. Rămăsese deschis spre toate tehnicile noi ale criticii, în măsura în care erau capabile să aducă un nou spor al înțelegerii, deschis mai ales față de toate expresiile frumosului în continuă înnoire, refuzînd să le respingă chiar pe acele ce nu-l făceau să vibreze: ca eroul lui Anatole France se înclina tăcut în fața frumuseții necunoscute. Opera critică a lui Mihail Petroveanu merită, desigur, o analiză de care, în timpul vieții sale rețezate, n-a avut parte. Dar acum, la dispariția celui mai bun prieten, nu mă simt în stare decît să murmur vorbele lui Sadoveanu: „Căci morții noștri, cită vreme îi dorim, stau în noi și'n preajma noastră”.

Paul Georgescu

■ Mihail Petroveanu s-a născut la 28 octombrie 1923 la București. Scrieri: Tudor Arghezi, poetul (1960); Profiluri literare contemporane (1963); Studii literare (1965); George Bacovia (monografie, 1970); Traiecolorii lirice (1974).

Piața Sălii
Palatului R.S.
România

■ **CEA MAI GREU LOVITĂ** a fost chiar inima țării. Este, așadar, cazul și locul să vorbim despre această inimă din unghiul inimii noastre. Bucureștiul a fost și rămâne inima sănătoasă a patriei. Bucureștiul a fost și rămâne punctul de energie și iradiază inițiativă a națiunii. Se întâmplă asta nu numai la vreme de tihnă, la vreme „de pace”. Se întâmplă asta — cu neașteptată vigoare și bărbăție — în „bătălia lui 4 martie”, când întregul corp binecuvântat al țării se consacră inimii, vine în sprijinul Capitalei, cum o atestă această epopee a solidarității, încrederii, demnității și eroismului popular, pe care o trăim din toată ființa. E un „incendiu alb,” deopotrivă, al trupului, al spiritului și al conștiințelor, din care națiunea română iese mai unită, mai puternică, mai invincibilă ca niciodată.

O stenogramă de inimă a orașului București este act de pietate și mod de spori a glasului afirmativ al cetății, care ne înglobează — în această clipă supremă — pe toți, indiferent de vîrstă, de naționalitate, de profesie, de loc în edificiul social. E o stenogramă care se scrie cu fapta. Verbul însuși trebuie să tindă să devină tot mai mult faptă. De aceea, tot ceea ce îngrămădește pe pagina asta sint cuvinte-faptă culese din Bucureștiul de dinainte și din cel de după minutul absurd care s-a insinuat în destinul Capitalei.

■ **FILİPEȘTII DE PĂDURE** suna în auzul Bucureștiului de dinaintea aceluși minut la fel ca orice denotație geografică. Bucureșteanul știa că Filipeștii de Pădure se află undeva pe la Ploiești, nu departe de apa Prahovei, că acolo se lucrează cu cărbunele și cam atât. Pentru cultura lui generală se părea că era de ajuns. După câte îmi amintesc nici unei străzi din București nu i s-a dat numele Filipeștii de Pădure, nici unei piațete, nici unui scuar, nici unui parc. În Bucureștiul de după cutremur, în schimb, numele Filipeștii de Pădure s-a acoperit de slavă, de o glorie nepieritoare. Minerii din Filipeștii de Pădure au pătruns cu pikhamerele lor în Bucureștiul lovit, surpat, cutremurat, unde cărbunarii au săpat galerii în piramidele de moloz, în siciele de beton ale subsolurilor și au salvat vieți omenești. Sfîntă metamorfoză! Ea trebuie gravată în trupul concret al Bucureștiului nostru. Propun să dăm unui foarte frumos parc bucureștean numele Filipeștii de Pădure.

■ **REPLICI** s-au rostit multe în vatra Bucureștiului, orașul acesta fiind renumit

pentru capacitatea sa de dialog. Replici pe scenele strălucitelor lor teatre, în amfiteatrele studențești, la posturile lui de radio și televiziune, în constelația de ziare și reviste prin care se distribuie țării, la tribunele lui de opinie publică. Replici și iar replici, în fiecare zi, în fiecare secundă. Mă refer la replicile — strălucite și tihnitele replici — de dinaintea aceluși minut. Nici una însă nu se ridică — prin intensitate, noblețe și încărcătură umană — la cota ardere a aceluși obsesiv și mereu repetat apel de-a lungul zilelor și nopților noastre de după urgie: „E cineva acolo?” „E cineva acolo?” „E cineva acolo?”

De acum înainte nu vom putea rosti această întrebare fără a ne cutremura din întreaga noastră făptură. E fraza care a intrat, într-o singură, nefericită, dar eroică secundă în templul literaturii și civilizației românești. S-a clasicizat instantaneu. Nu ne mai putem atinge de ea. E fraza-pivot, fraza-simbol, care ne aureolează ca un astru nemuritor.

■ **LA SPITALUL clinic „Dr. Cantacuzino”,** în primele clipe după seism, cînd marea așezămint de sănătate încă era cufundat în beznă, au fost aduse două lămpi cu gaz, la libera inițiativă a unor cetățeni care își au casele în preajmă. La lumina acestor lămpi s-au efectuat primele operații. Altundeva s-a lucrat cu bisturiul la lumina farurilor de automobil. La același spitalul Dr. Cantacuzino este adus pe lume — la lumina unui felinar — nou-născutul Bogdan, băiat zdravăn, de 3,400 kg. Sint secvențe din marea bătălie pentru viață pe care o duc „oamenii în alb”, care — din stînga noaptea de 4 martie — au abolit munca în ture, lucrează „într-o nesfîrșită tură”, pe viață și pe moarte. Ar fi o impietate să dăm vreodată uitării imaginea doctorului român operînd la lumina lămpii cu gaz și la farurile de automobil!

■ **MI SE POVEȘTEȘTE** de un student la actorie care în timpul secundelor de groază se găsea pe scenă, se găsea în replică, se găsea în monolog. Spectatorii aceluși teatru mic bucureștean îi sorbeau cuvintele de pe buze. Incepu să vorbească seismul — întii scurt, vertical, apoi legănat, pe orizontală, făcîndu-ne să dansăm ca pe niște plăci turnante (afirmă cei cu singe rece), secundă în care studentul la actorie avu prezența de spirit (ca să nu zic intuiția genială), de a-și adecva monologul la incredibila situație, spunînd cam așa (cine mai reține cuvintele? dar sensul acesta era): ne cam legănăm

INIMA ȚĂRII INIMA NOASTRĂ

acum, ne balansăm zdravăn, ne dă huța diavolul sau însuși dumnezeu, încă nu se știe exact, ceea ce nu ne face să ne pierdem capul, liniște vă cer! nici un cuvînt! ne vom ridica de pe scaune binișor, vom ieși într-o ordine desăvîrșită, că doar nu cade cerul, se aude? I voi de aici înspre stînga, ceilalți spre dreapta, și nici buzna nu vom da spre garderobă, sintem oameni civilizați, ce naiba?, iar garderobiera, tanti Florica, e bătrînă, poartă ochelari, ar putea să încurce pălăriile... paltoanele... pălăriile... paltoanele...

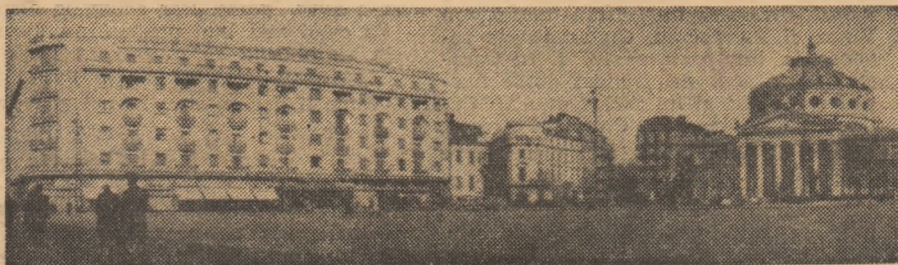
Au fost ultimele cuvinte ale aceluși monolog straniu, improvizat, prin care studentul în actorie l-a ținut în transă pe spectatori, l-a stăpînit, l-a hrănit cu calmul său neverosimil, echilibrînd în acele secunde de abis însuși dezecilibrul și tremolențele teatrului cutremurat. Fapt e că absolut toți spectatorii au ieșit în ordine perfectă, fără a fi răvășiți de groază și fără a se buscula. Spectacolul se terminase...

Am înregistrat pătania, ca atîtea altele, născute de realitatea însăși ori, din contră, ivite din mintea speculativă, setoasă de fabulație și legendă, a bucureșteanului. Dar iată că, în aceeași noapte de groază, studentul la actorie își continuă „piesa” muncind din răspuțeri, ca un posedat, la salvarea oamenilor de sub dărîmături. A doua zi, seara, cînd timpul ajunsese din nou la acea oră fatidică de 9,23, l-am întâlnit din nou pe student. Era, de astă-dată, pe cheiul Dimboviței — răvășit de nesomn și palid ca moartea — în fața institutului unde învață carte (I.A.T.C.), și dirija circulația, înlesnind ca evacuarea „casei lui” să se producă în ordine, fără pierdere de minții. Pentru treaba asta își confecționase o banderolă de carton și un baston de agent de circulație (luat, pare-mi-se, din recuzita teatrului). Și isprăvile de acest fel au continuat, aud, în toate zilele și nopțile din urmă. În sfîrșit, a ajuns să se și culce, a dormit neîntors și letargic 36 de ore pline. Nu s-a sculat el. L-au sculat examenele, care i-au bătut la ușă. Examele pentru care nu s-a pregătit „pe cînte”, cum ar fi voit. Intervense minutul acela becnic și monologul. Noi cum îl ajutăm? Oare trece? Oare pică?

■ **SEISMUL** a atins și moravurile, le-a iscat, le-a însănoșit, a scos la suprafață pura și expresiva lor esență. În memoria noastră de dinaintea prăpădului sint încă vii neconținutele frecusuri de nemulțumire dintre noi și lucrătorul I.T.B. — fie că acesta era tramvaist, șofer, ori se afla la volanul unui autobuz (troleibuz). Relațiile dintre cei doi parteneri deveneau încordate din te miri ce. Și, în ciuda aparențelor, iată esența. Cu o oră înainte de cutremur, în București se aflau în cursă 700 taximetre și 600 autobuze. Cu o oră după aceea neștiută de nimeni și fatidică oră H, în Capitală circulau 1 400 de taximetre și, respectiv, 1 400 de autobuze. Ca aduși de un resort, cei ieșiți din schimb s-au reintors degrabă la locurile de muncă — în garaje, în ateliere și la volan — încît spre zorii zilei efectivul celor aflați la posturi se cifra la 18 000 itebiști, angrenați în schimbul lor interminabil și fără precedent.

Acestea sint cifrele. Dar cum să sintăm zăm ceea ce se afla dincolo de cifre — civică, combustia morală, care i-a hrănit în acest efort general?

■ **MESERIA DE CASCADOR** avea în ochii bucureșteanului de dinaintea stihiei (s-o recunoaștem cu franchețe) un statut profesional, civic și moral aproximativ. Se știa, bunăoară, că există undeva niște „băieți” bine dotați fizic, foarte agili, capabili să sară în foc și în apă, după cum le-o cere regizorul, adică să mimizeze credibil că imposibilul devine posibil în foarte agreabile scene „tari” care captează pe spectator. Ne dăm seama acum, vai, cît de omenește ne dăm seama!, că această imagine preconcepută existentă în mințile noastre privitor la profesiunea de cascador era o caricatură, un surogat. Angrenați în lupta pentru salvarea de vieți omenești, cot la cot cu geniștii, cascadorii de la Buftea au dovedit cu elocvență, cu înalt spirit de sacrificiu, acționînd la punctele cele mai „fierbinți” ale tragediei, sub clopotul pericolelor de tot felul, că imposibilul este posibil. Fiindu-le recunoscători, e bine să o spunem, acum, imediat, după închiderea „șantierului vieții și morții”, în plină bătălie pentru normal, că prea puțin cunoscuta de noi meserie de cascador și-a cîștigat — și în ochii marelui public — statutul moral, civic și de omenie, pe care

Ateneul Român (dreapta) și hotelul Athenée Palace

Pe Calea Șerban Vodă din București

TRĂ

Edificiul Casei de economii și consemnațiuni din București

Atențioșii și cei din ambianța cinematografiei îl cunoșteau. Cascadorii și actorii sînt o ecuație umană în prăpăstia țării. E drumul de la necunoaștere la magiu.

BILANȚ în fostul bloc Nestor din Ca-Victoriei :

„Eu am salvat un om”
„Eu am salvat trei opere de Brâncuși”
„Noi am salvat o bibliotecă de mare valoare științifică și documentară”.
Președinte: oameni, cărți, statui —
valori de unicat, deci opere combinate în cântarul necesității și urgenței de cataclism. Deci, omul își salvează semenul, dar și netulburata oglindă a estuului.

V-AȚI GINDIT oare că cutremurul produs formidabile mișcări tectonice și înălțurii legăturilor de sine și de viață? S-au cutremurat, de sus pînă la temelii, mulți arbori genealogici, legăturile de rudenie s-au multiplicat imprevizibil. Oameni încărcăți de vîrstă și-au dobîndit „părinți” în persoana unor oameni tineri, devenind „fiii” acestora în actul scoaterii primilor de sub dăruiri de către ceilalți, prin actul suveran al celei de a doua aduceri la viață, a de supremă paternitate, care o înlocuiește pe cea genetică, pe cea na-

turală. În același registru de noblete al ecuației tată-fiu se înscriu transfuziile de sînge de la salvator la victimă, care se petrec în mii de locuri și mii de cazuri la ora aceasta. Sau infernii unor copii orfani ai sînistrelor. Noii tați și noii fii! Vai, cît de mult se estompează, în atare împrejurări, mult trimbitatul și faimosul arbore genealogic familial, care aruncă punți de legătură, brațe și crengi în toți copacii din jur și viceversa. Intreaga națiune apare astfel ca un unic copac, sănătos și puternic, bine înfipt în pămîntul patriei. În seva lui vitală se regăsește sîngele fiecăruia dintre noi, ca într-o mirifică confluență, ca într-un estuar al solidarității, omeniei și frăției. E forța osmotică ce ne face de neînvinși. Din piscul de frumusețe al orei de față vă chem să-l urmăm: să ne înclinăm cu smerenie în fața salvatorului de viață, eroul devenit „tatăl de al doilea”, „tatăl de după cutremur”.

■ **UN EXPERT** american, inginer seismolog, al cărui rost pe lume este să cunoască minuțios, la fata locului, modul în care se comportă structurile construite în orice punct unde scoarța planetei o la rază, zguduită de seisme, măcinată de tremolentele măsurabile pe toate scările și la toate magnitudinile cunoscute vreodată — ei, bine, un asemenea expert se arată uluit de rapiditatea, vigoarea, calmul și riguroasa ordine în care s-au degajat dărîmăturile în București, realizîndu-se performanțe ale scurtimii de timp și niciunde atinse. Reluînd tema, mari agenții de presă străine clamează despre „geniul organizatoric al românilor” în aceste zile de tragism, calitate prin care ei cîștigă admirația întregii Europe. Și unde mai pui că, vorba proverbului, „Tot românul e poet”. E poet, dar...

■ **O ADOLESCENȚĂ** cu matricolă pe braț s-a mișcat ca o zvirlugă, timp de trei zile și trei nopți, printre oamenii care lucrau la degajarea dărîmăturilor blocului din strada Alexandru Sahia nr. 1-3. Eleva lucra la moloz, scotea cărămizi, cot la cot cu cei mari, care n-aveau timp să o întrebe cine e și ce caută acolo. Au băgat-o în seamă cînd, după o absență de puține minute, eleva s-a întors cu o torbă plină de sticle de apă minerală și, umblind din om în om, îl întreba pe fiecare: „Vă e sete?”. La intervale de o oră-două, ea revenea în același mod, tăcută și gravă, împărțind pahare de apă în dreapta și în stînga. Cineva o întrebă-o în cele din urmă de unde ia banii trebuitori pentru apă. Iată răspunsul: întîi și-a cheltuit banii proprii, apoi a cerut de la bunică, apoi de la mătuși.

„Unde-i zvirluga?” au întrebă într-o bună zi cei care se deprinseseră cu prezența delicată a fetei în acel infern. Întrebarea a rămas fără răspuns. Fata plecase la școală, din ziua de 10 martie reîncepură cursurile. Aveau de învățat, de colectat bani pentru „fondul omeniei”, de amenajat clasele devenite adăpost vremelnice pentru sinistrați. Fata cu matricolă pe braț a revenit abia acum în strada Alexandru Sahia nr. 1-3. E un teren viran

acolo, au plecat lucrătorii. „S-ar putea planta flori aici?” își zice eleva și pleacă, fuga-fuguța, înfierbîntată de noua ei inițiativă.

■ **MUZEE** devenite cîmine și odăpaturi vremelnice pentru sinistrați. Vestigiile s-au restrîns, făcînd loc în templul lor loviților de urgență. Supraviețuitorii seismului stau în ambianța marilor voievozi în cîmpul de irradiație a semnelor de vechime, îmbăiați în epoci și evenimente din alți timpuri, din alți secolii, în fluidul reîntineritor al istoriei naționale. Clipa prezentă, poate cea mai cruntă pe care am cunoscut-o vreodată, stă față în față, iată, cu toate momentele de răscruce ale destinului istoric al românilor, la scara unu pe unu, în dialog direct. Tema fundamentală a acestei fortuite întîlniri: continuitatea și permanența românilor, durata noastră în vreme, în neingenunchiere. Să nu tulburăm această sacră spovedanie a îmvingătorilor. Să nu tulburăm tîna acestor locașuri de meditație despre om și istorie.

■ **PE UN SCRITOR** cutremurul l-a surprins incendiat de Verbul său, scria — frumos și inspirat — despre „limbajul profesiunilor”. Scria o pagină de filosofie a culturii, cînd a sosit din niciunde — său, din afund, galopînd apocaliptic prin București, tropîind sub bulevarde și marile blocuri, minîndu-și turma de brutozauri — clipa, abominabila clipă. Este secvența de dinainte. Imediat ce orele și zilele i-au îngăduit, scriitorul acela s-a așezat din nou la masa de scris, în virtutea obișnuinței și disciplinei lui de a duce o muncă începută la bun capăt.

Astfel începe secvența de după cînd omul scrisului descoperă — cu maximă duritate și foarte tulburat — că dicționarul limbii române se restrînsese brusc la câteva expresii vitale necesare, la cuvintele fundamentale — solidaritate, sacrificiu, încredere, omenie, eroism. De atunci, din noaptea de 4 martie, lucrătorul cu cuvintele construiește la edificiul fierbinte al opiniei publice folosînd exclusiv aceste expresii de supremă irradiație umană. Sînt cărămizile lui. Sînt cărămizile noastre.

■ **LOCUIESC** undeva lîngă Foișorul de Foc. Mîndra columnă de veghe a Capitalei mi se uită pe fereastră. M-am deprins cu întîmitatea și simbolurile acestui turn prometeic, monument al curajului și bărbăției, în care Bucureștiul și bucureștenii se recunosc cu dărmicie. Bătrina sentinelă a urbei, devenită muzeu, îmi spune zilnic, de o mulțime de ani, aceeași poveste: cinste celor ce luptă cu focul, calamitatea cu care ne batem de o mulțime de ori într-o viață; ne batem și învingem, lucrînd ore, zile ori săptămîni cu ajutorul tulumbei, bătălia incendiilor avîndu-și strategia ei binecunoscută. Așa îmi vorbește zilnic Foișorul de Foc, acest monument al eroilor focului. Va trebui de acum încolo să ridicăm un monument al eroilor pămîntului, al celor ce au luptat și au învins în seism. Nu știu cum va arăta (sau ar putea arăta) un asemenea monument: poate va avea forma, semeția și verticalitatea primului mare bloc care se va înălța în Bucureștiul de după cutremur.

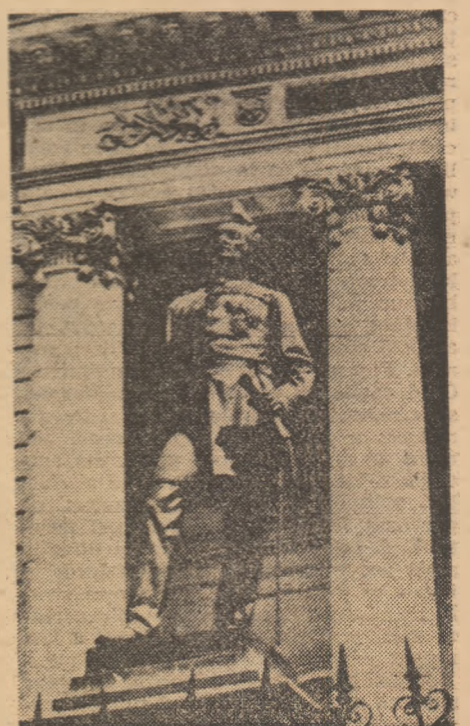
Structurile acestui edificiu-simbol vor încorpora, nu mă îndoiesc, ceva din forța sacrificiului pe care contemporanul meu — acest nou Manole — o pune la temelia operei, ca aceasta să dureze și să exprime noul curs al baladei cu nouă meșteri mari... Orice operă presupune jertfă. Altfel spus, fiecare Meșter Manole jertfește cite ceva în zidul construcției sale: unul își zidește femeia, altul un dor, al treilea se zidește pe sine. În afară de ciment, verzele de oțel și alte materii constitutive, la temelia noii zidiri a Bucureștiului punem chiar zestrea cu care ne-a înovuțit această ultimă bătălie, adică eroismul, intrajutorarea, încrederea, omenia comunistă.

Cînd și cum am cîștigat atît de unanim, de pilduitor, de eficient aceste haruri? În zilele și nopțile durerii, în zilele și nopțile bătăliei pentru normal. Pildă ne este omul-flocără, același la binele și la greul națiunii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, președintele de țară, bărbatul de faptă și viziune, comandant de oaste, mintea și inima neingenunchierii noastre. Il vedem, îl simțim, îl trăim ca pe un stîndard, prețutîndeni prezent, în uzine, pe străzi, în spitale, pe șantierele edificiilor ce se refac din întreaga lor făptură, în durere și sacrificiu, în inițiativă și cutezanță, în demnitate, în rigoare, în caldă omenie, în victorie.

Bătălia pentru normal continuă.

Pop Simion

In cea de a zecea zi de după cutremur

Statuia generalului dr. Carol Davila (Facultatea de medicină din București)

Refacerea

general pe atunci încă tânăr mi-a vorbit prefigurând un vis dar și o realitate, tocmai despre acel om al viitorului. El vorbea de omul anului 2000 ca despre un om pe care îl vedea, poveste demnă de un poem și spusă de el cu aerul cel mai serios din lume: „Noi construim acum ce ne trebuie, și talentații oameni ai viitorului vor găsi, probabil, și scăpări, idei neduse pînă la capăt... Dar tot ce facem, nu facem decît cu gîndul la ei“. Iar eu, ascultîndu-l, și uitîndu-mă în ochii lui strălucitori, îmi spuneam că avea dreptate, dar că și el era unul din oamenii anului 2000. Și mă gîndesc și acum că așa sînt toți constructorii noștri, de la zidar și pînă la proiectant și arhitect, oameni care construiesc prezentul trăind cu gîndul în viitor. N-am acum alt fapt mai convingător decît discuția cu acea familie de care am pomenit mai înainte și care a coborît din trenul de Ardeal exact în clipa în care eu ajunsesem în gară, el muncitor, ea muncitoare, — numele: Gheorghe și Elena Stănescu, — locatari în blocul de pe bulevardul 1 Mai nr. 168, femeia cu lacrimi în ochi, bărbatul palid, copilul mirat, precum sînt cîteodată copiii în pozele cunoscute, cînd fotografii le arată ceva care să-i uluiască și să-i țină atenți în fața aparatului. Femeia m-a întrebat dacă aveam vreo știință despre Piața Chibrit, dacă știam cumva ce s-a întîmplat acolo și eu i-am spus că acolo nu s-a dărîmat nimic, iar bărbatul a respirat ușurat. Și, probabil, dintr-un sentiment foarte straniu, sentiment pe care nu-l simțim decît în urma unor întîmplări neașteptate, grave și neprevăzute, în urma unei catastrofe care a lovit ațîția oameni, dar care pe tine, personal, nu te-a atins cu nimic — un sentiment, deci, al unui fel de vinovăție, mi-a spus: „Eu lucrez la întreprinderea de construcții București, la șantierul numărul 5. Am fost în concediu, la Tușnad. Da' nu mai puteam să stau. Mai aveam 8 zile, da' am plecat. Acum mă duc la mine, acolo, la șantier“. L-am privit cum își luase geamantanul și cum plecase cu soția și copilul său spre ieșirea din gară, cumva săltînd, cumva alergînd, iar cînd s-a întors să-mi facă un semn de mulțumire — fusesem doar printre primii oameni care îl întîmpinaseră! — i-am văzut ochii imenși și întunecați, cu scîlpiri de nerăbdare, ochii omului grăbit să pună repede lucrurile în ordine, ochii constructorului pe care-l cunoaștem atît de bine și în preajma căruia ne simțim puternici!

AM trecut pe lîngă o școală în fața căreia elevii se opriseră uluiți:

— Nu se poate!

Clădirea nu se năruise, dar înfățișarea ei era jalnică și copiilor încă nu le venea să creadă că locul în care ei învățau istoria și limba română ar fi putut fi atins vreodată de ceva atît de groaznic. În cele din urmă, fetele s-au hotărît să treacă la curățatul podelelor și spălarea geamurilor, iar băieții să care molozul. Fusese o clădire încântătoare. Acum nu mai avea nimic din strălucirea de altădată. Nici albul pereților, nici dungile aurii de sub acoperiș, ca o diademă, nici căpriorii ieșiți în afară. Din cele cinci ferestre în arcadă, numai două mai lăsau să se vadă liniile curbate ca la niște vechi oglinzi venețiene, celelalte erau acoperite cu placaj — asta o făcuse încă de dimineață portarul. Una din foile de placaj avea o spărtură de o formă triunghiulară, trecuse prin ea cu o viteză teribilă un fel de ghiulea pregătită parcă îndelung pentru un puternic asediu. În această școală învățaseră zeci de generații. Fiecare lucru păstra o amintire... Cînd copiii au văzut pianul răsturnat, s-au repezit cu miinile întinse și imaginea era a unui balet. Apoi, acele perechi de miini s-au pus pe treabă agîtîndu-se de la un capăt la altul al săliilor, măturînd și răzuind. Lunecau pe pervazul ferestrelor, de-a lungul pereților, și, astfel, albul mătasei și dungile aurii au început să iasă încet-încet la iveală ca o primă rază a viitoarei străluciri. S-au petrecut apoi miraculoase transformări: unul din pereți a fost repede acoperit cu o hartă uriașă a României, ce fusese doborîtă, ba chiar și ruptă pe ici, pe colo — chipul geografic al țării, imaginea ei cea mai cunoscută, harta patriei cu linii și culori care însemnau riuri, munți și dealuri, cîrpii și lunci, cu desene simbolizînd bo-

gății de preț ale solului și subsolului...

Am avut senzația că în jur totul s-a purificat, că toți ceilalți pereți încă acoperiți de praful acela urît iscat de cutremur au devenit albi. Pînă și pianul și-a redobîndit culoarea fildeşului, iar lustra din tavanul marelui hol a înviat revărsînd, în jur, lumina. Voiam să plec, mi se păruse că stătusem acolo destul, dar chiar în momentul în care coboram scările, am auzit o voce puternică izbîndu-se deodată de pereți, așa cum se întîmplă cînd țipi într-o fîntină, și i-am văzut pe acei elevi repezîndu-se la locul alarmei: „A fost distrus Leonardo!“ Intorcîndu-mă am văzut că „Leonardo“ era o statuie folosită la lecțiile de anatomie căzută acum pe podea, smulsă, de pe pedestal, de cutremur. Miinile îi erau rupte, iar capul i se curcase într-o parte. Albeața-i de marmoră putea fi luată acum drept paloarea morții. „Și ce-o să facem cu el?“ a întrebat un elev, iar diriginta i-a răspuns pe un ton sobru și hotărît: „O să-l readucem la viață!“

ACEASTA e povestea, una din miile de povestiri ce s-ar putea spune, fiindcă sînt pe deplin încredințat că aceste aproape două săptămîni care au trecut de la cataclism cuprînd întîmplări cu sensuri atît de adînci, încît fiecare dintre ele s-ar putea constitui într-un spectacol impresionant. Răspunsul dirigintei: „O să-l readucem la viață“ m-a făcut să mă gîndesc de fapt la adevărul cel mai profund al acestor zile, și anume că ființe și lucruri își vor relua neapărat locul lor viu în atît de îndrăgitul nostru univers. Nu există, cred, om, așa cum ne cunoaștem noi semenii, care să nu dorească din adîncul inimii ca marea noastră casă care ne e țara să nu-și recapete cît mai grabnic chipul său luminos, și să nu-și urmeze drumul trasat de partidul nostru spre zările comunismului.

De la școala aceea, am trecut apoi prin Gara de Nord, locul care, mi-am spus eu, ne dă în orice clipă imaginea tumultuoasei noastre existențe. Mărturisesc de la început că m-așteptasem să întîlnesc un tablou dezolant, tabloul unei mulțimi nedeslușite, toropită de somn, buimacă, oameni cu chipul asemănător unor luminări, zăcînd sleiți pe bănci ori tirîndu-și, fără vlagă, pe pe-roane, bagajele, așa cum se întîmplă, de obicei, pe vremuri de restriște. Dar nu! Gara era populată de călători obișnuși, peste tot se făcuse o curățenie exemplară, iar trenurile, cu puține excepții, plecau și soseau la timpul prevăzut în orar. Aceiași oameni însă te făceau să te gîndești profund tocmai la ceea ce ne-a zguduit. Căci, iată, dintr-un tren de Ardeal, pufăind ca o ființă vie, coboară o familie, el, bărbatul, ea, femeia și el, copilul, încă purtat în brațe și, care — știi și eu? — pricepea sau nu pricepea nimic! dar și care — asta o știi! — mi-a adus primul în minte, prin ochii săi mirați, ideea groaznică a morții copiilor, a grădinițelor devastate, a vieților curmate pe cînd abia se înfiripaseră, precum firele vegetale cuprinse de incendiu, — acea idee de neconceput a morții atîtor oameni, a acelor oameni la care ținem noi atît de mult!

ȘI TOT ATUNCI mi-am adus aminte că, odinioară, am cunoscut un șef de șantier, coordonatorul unuia dintre șantierele pe care le-am iubit cel mai mult (poate și pentru că se afla nu departe de Fîntina lui Manole, mitul nostru atît de rezistent prin secole), am cunoscut, deci, un director general care, umblînd în pardesiul său ca într-o togă de magistrat — atît era de larg! — pe malul vijeliosului rîu, și povestîndu-mi despre ceea ce aveau ei să facă acolo, mai precis despre „ce va fi aici, uite, chiar aici!“, acest director

IN DRUM spre casă, am înregistrat apoi o mulțime de întîmplări care de care mai banale, absolut banale, dar care căpătaseră, dintr-o dată, semnificațiile de care vorbeam, așa cum miile de luminițe ale nopții dintr-o așezare s-ar răspîndi, deodată, dintr-o gravă necesitate, pe malurile unei mări pe care călătorește oamenii ce trebuie să iasă deodată la mal. Nimic nu mi-ar fi sugerat, de pildă, cu două săptămîni în urmă, faptul că locuitorii unui oraș (acum abia ieșit de sub ruine, abia ieșit din praf și pulbere, abia regăsit) se duc să-și plătească niște oarecari taxe de telefon. Cum, tot așa, nu mi-ar fi trezit decît un sentiment firesc de admirație imaginea unor oameni care sădesc pe marginea trotuarului pomii. Acum însă tresăririle și din fibrele cele mai adînci. Mai ales cînd nu mai zărești nicăieri clădirea cu un fel de coroană pe cap și de sub care te priveau de departe doi ochi de sticlă, și cînd te apropii te cuprinde un fel de teamă nedeslușită, — e o piclă ce s-a așezat pe ochi? În locul ei, iată, e un parc, cel mai nou parc al orașului cu răcoare proaspete în care scînteiază sub un soare ieșit, deodată, de sub nori, flori transparente, liliachii-albastre, flori de primăvară de culoarea cerului, dar care ție și se par însingurate. Și mă gîndesc că, în ceea ce ne privește, vom avea întotdeauna un imens sentiment de pietate față de aceste parcuri născute în locul ruinelor, parcuri făcute anume să acopere locul nenorocirilor, parcuri prin care, trecînd, abia tinerii anului 2000 nu vor tresări de durere, parcuri a căror ciudată origine s-o putem da ușor uitării. Cu toate astea, Omul, îmi dau seama, e dator să alunge du-

Un geniu al scenei

Teatru

CUM să scrii că nu mai e Toma Caragiu, acest actor genial care umplea scena la indiferent care apariție, acest om integru bucurându-se de o nemărginită admirație și iubire, având nenumărați prieteni, acest bărbat puternic și frumos, cu chipul inegurat și ochii senini, care n-avea nici o trufie și se dăruia întreg artei?

Va trebui, iată, să vorbim, cu cea mai adâncă durere, la trecut despre artistul atât de prezent, timp de trei decenii, în viața noastră artistică, el singur un capitol în istoria teatrului românesc contemporan, în istoria cinematografiei, în istoria creației de radioteleviziune.

A fost un interpret de o vigoare cu totul neobișnuită, un temperament exploziv și, în același timp, un artist gânditor, capabil să-și asume indiferent care rol din orice repertoriu al lumii, în modul cel mai personal. N-a copiat niciodată pe nimeni, toate personajele sale au fost originale. A practicat, cu aceeași robustețe și cu aceeași claritate, toate genurile, fiind la fel de impunător în comedie, dramă, tragedie, vodevil, revistă, găsind uimitor chela rolului și adresându-se fără greș tuturor categoriilor de spectatori. Avea o energie clocotitoare și o forță de muncă leșită din comun.

Tone de beton au zdrobit absurd, revoltător de absurd, acest cap minunat care ar mai fi zămislit mii de gânduri înalte și au mutilat acest obraz care ar mai fi purtat, cu farmec, mii de măști ale lumii.

În prima tinerețe a fost bucurăreșean: venise să studieze arta dramatică la Conservator, cu Victor Ion Popa, apoi cu Ion Manolescu și Mihai Popescu. Regizorii Teatrului Național l-au observat încă înainte de terminarea școlii și l-au incredințat sarcini artistice — în *Cavalerul din Olmedo* de Lope de Vega, *Evantaiul de Goldoni*, *Rapsodia țigănilor* de Mircea Ștefănescu, *Haiducii* de Victor Eftimiu, *Tinăra gardă* după Fadeev. O altă perioadă de timp a fost constantă. Apoi a revenit la Ploiești, orașul de care e legată și bastina lui Caragiale. A condus teatrul local foarte mulți ani și l-a adus în remarcabile turnee la București.

La Ploiești s-a întâlnit cu regizorul Valeriu Moisescu și a avut o perioadă de creație de mare fertilitate, lucrând enorm, ducând în același timp o vastă muncă de activist politic, social, cultural, întretinând în juru-i o atmosferă veritabilă de muncă și vegnică bună dispoziție.

Căci era de o generozitate coplesitoare și ura poltroneriei, cucerindu-i lute pe toți prin firea deschisă și disprețul manifest față de șablon.

La București, la Teatrul „Bulandra”, a dăruit personaje excepționale. Pentru generațiile actuale, numiritorul Pampon are chipul făcut de Caragiu. Mackie Messer din *Opera de trei palate* a fost poate cel mai autentic erou din toate intruchipările tipologiei brechtienă. Tipătescu și-a dezvăluit o altă biografie decât cea cunoscută, ori presupusă de noi, prin considerentele actorului asupra vieții anterioare apariției din piesă. *Meteorul* lui Dürrenmatt îl înfățișa ca un bătrîn verde și încăpăținat, *Elisabeta I*, ca pe un ghiuj pietros cu instinct negustoresc și diplomatic, *Casa de mode*, ca pe

Trei ipostaze ale actorului: în *Lungul drum al zilei către noapte* („Bulandra”), în *Interesul general* (Comedie) și în filmul *Actorul și sălbătici*

un luptător taciturn și ferm. Ultimul rol a fost cel din *Lungul drum al zilei către noapte* de O'Neill, jucat zguduitor; tragedia modernă avea aici, în știința de a produce durere și deznădejde, un interpret magistral. Juca atât de intens încât îi izvorau mereu picăturile de sudoare pe frunte: ajuns în cabină, trebuia adeseori să-și schimbe cămașa. Nu era numai trăirea intensă a rolului, ci și un control rațional intensiv, săvârșit cu maximă încordare, asupra mișcărilor interioare ale personajului.

Pe această scenă actorul a conlucrat deplin și fericit cu Lucian Pintilie, apoi cu Liviu Ciulea și a beneficiat de colegi remarcabili, constituiți într-o trupă de prim rang. Îi stătea și era mândru de apartenența la această echipă. La Teatrul „Bulandra” s-a întâlnit în chip revelatoriu cu dramaturgia lui Aurel Baranga, care l-a invitat ulterior și pe scena Teatrului de Comedie, în susținerea *Interesului general*.

Studia fiecare piesă cu amănunțime, citea tot ce se scria despre spectacol, nu respingea observațiile critice, căuta să înțeleagă ceea ce părea altora insuficient gândit sau formulat în munca sa.

La citiva timp după premiera vreunui film mai modest, în distribuția căruia figurase, își făcea un autoexamen sever. Când s-a izbutit o realizare cinematografică pe măsura lui, *Actorul și sălbătici*, s-a bucurat nespus. Dar continua să rămână extrem de atent la orice insatisfacție a altora, deosebind cu perspicacitate flateria de prețuirea veritabilă.

Avea o inteligență profundă, scormitoare, cunoștea surprinzător de bine oamenii, îi studia cu comprehensiune. Citea enorm, nu numai teatru, ci și poezie și proză, critică și istorie literară, sociologie, era la curent cu tot ce apărea important în presa culturală, cumpăra în ziua apariției cărțile noi. Inteligența aceea cultivată se disimula uneori sub aparențe bufone. Un discurs al lui Caragiu într-o ședință plătistoare era un vulcan de asociații neașteptate și paradidol scintilătoare, de ironie feroce și falsă smerenie, un pamflet oral de o savoare singulară. În probleme grave, soluțiile sale erau simple și limpezi; argumenta cu

eleganță, pătrunzător, decisiv. Recitiți puținele și succințele interviuri pe care le-a acordat: ideile strălucesc, vădind un intelectual foarte serios.

Scria poeme. Confesiuni sentimentale. Poezii politice. În universul său liric mișunau clovni tristi, tineri melancolici, femei bizare, ființe dornice de apropiere, de duioșie, fulgerau imagini astrale, se dădeau de-a dura planete și izbucneau pătimașe incendii; rar se ivea cite o poantă, sarcasmul apărea glacial, ironia aspră. Dar nota dominantă era tandrețea, iar aspirația fundamentală, comunicarea cu semenii.

Dacă nu au fost răvășite de groaznica împrejurare, caicetele sale ar putea da o carte frumoasă și gravă.

ORIGINALITATEA concepției sale asupra unui personaj determina uneori modificarea unghiului de vedere al autorului, regizorului, partenerilor. De pildă, inițial, țărânul din *Puterea și Adevărul* figura pe un spațiu mai restrâns și cu o pondere mai mică în distribuția spectacolului. Toma Caragiu i-a conferit o existență mai bogată și mai ramificată; toți realizatorii i-au sprijinit inventivitatea. În *Azilul de noapte*, dimpotrivă, s-a convenit, mai mult sau mai puțin explicit, că Satin va fi mai redus ca greutate și întindere în economia reprezentăției decât fusese de obicei, în montările anterioare. Interpretul a acceptat cel dintâi ideea; dar, paradoxal, fostul telegrafist gorkian căpăta acum o proporție nouă, incomensurabilă, el fiind cel mai lucid și mai vehement susținător al aceluor adrese de către lumea de la fund, lumii de la suprafață. În încercarea, care nu s-a finalizat, cu o piesă gogoliană, primul intruchipat de el devenea nu numai eroul principal, ci o forță obtuză terifiantă, simbolică.

La televiziune, Caragiu a creat un tip a cărui rădăcină trebuie să se afle unde-

va în arta lui Matei Millo când punea în scenă cînticele lui Alecsandri. Apărea fără costum, fără machiaj, cu obrazul destins și neted, cu coroana de păr creț și privirile jucăuse sub sticla ochelarilor și povestea, în modul cel mai firesc, întâmplări ale vieții de toate zilele, atât de spiritual și caustic încît ne străduiam din răsuputeri să nu ridem pentru ca nu cumva să pierdem vreun cuvînt din ceea ce spune. Frazele textului se rînduiau altfel în rostirea lui, se legau nu prin coadă și cap, ci de la mijloc, accentele plîtind șagălnice pe alte vorbe decît pe cele pe care ședeau ele în mod normal, crescîndoul desfășurîndu-se năvalnic pînă la punctul final, care cădea ca o izbîtură de ciocan. Concepția comunistă despre lume a lui Toma Caragiu implica satira ca un mod indispensabil de salubritate morală și politică. Cîu voluptate juca orice comedie; chiar și un grăunte ironic germina, în interpretarea sa, dînd uneori arborescențe fantastice. Cînd citea proză satirică, la sezătorii literare, parcă prăvălca stînci asupra auditoriului, hohotînd pe dinăuntru.

Poate că fosta stradă a Colonalilor, unde a locuit, îi va purta numele. Ar merita.

A fost prieten treizeci de ani și nu i-am putut reproșa nimic vreodată prietenului statornic și prob. Sute de mii de spectatori se socoteau prietenii săi, îl abordau cu familiaritate, iar el se comporta tot astfel, cu fiecare, amical și deschis. Moartea acestui uriaș unic al secolii române, dispariția omului atât de bogat sufletește, este pentru mine, pentru cei foarte mulți, care-l urmăreau pe scenă, pe ecran, la televizor, la radio, inacceptabilă. Îl consider plecat într-un foarte lung turneu în ținuturi ne-cunoscute...

Valentin Silvestru

Ultimul personaj

Eliza Petrichescu

A DISPARUT dintre noi nu numai o mare actriță, ci și un om deosebit. Era de o generozitate rar întâlnită și de o bunătate care mergea pînă la renunțarea de sine. În viața de toate zilele părea stingac: privea nedefinit pe lângă tine, peste tine, undeva departe, cu o indubitabilă tristețe. Cu toate acestea, avea o vigoare neobișnuită. Cine a cunoscut-o, nu-i poate uita ochii. Darnici, citeodată, fulgerători, șagălnici, abnenți, nalvi, întrebători — ochii unei mari actrițe. Printre harurile ei artistice era și vocea, un glas plin, puternic, ușor tărăgănat, dînd rezonanță și cîntecului de leagăn, și blestemului, șoaptei sau imprecăției.

S-a născut la Vaslui în 1911. A fost eleva Agathe Birseșcu și a debutat la Iași, unde, din fericire, s-a întâlnit, de la primele roluri, cu regizorii esențiali care au fost Aurel Ion Maican și Ion Sava. S-a întâlnit, în aceeași trupă, cu valorile inegalabile care s-au numit C. Ramadan, Miluță Gheorghiu, Aurel Ghișescu, Ștefan Ciubotărașu, Neculai Sulai, Remus și

Silvia Ionașcu. A jucat în piese importante de Shakespeare, Racine, Pirandello, Tolstol și în altele mai puțin însemnate (*Doză orfelină*, *El, ea și celălalt*, *Mansarda*), dar și-a vădit repede vocația de tragediană și a dobîndit o mare popularitate printre spectatori și juri.

În 1941 a fost angajată la Teatrul Național din București. Un timp, a colaborat cu teatrul Marii Filotti. A jucat roluri extrem de diverse într-un repertoriu foarte întins, impunîndu-se cu autoritate. Ultimul personaj l-a creat în *Oamenii cavernelor* la Teatrul Mic. Joi seara fusese pe scenă. Vineri seara a trecut în amintirea noastră.

Filmul — și poate benzile televiziunii — păstrează ceva din chipul ei misterios și fascinant, din marile sale înestrări. Poate nu vă mai aduceți aminte de ea în *Pădurea îndrăcostiților*, acea peliculă naivă din 1966. Dar în *Setea* era greu să n-o observi. Regizorul francez Henri Colpi a fost impresionat de liniile obrazului ei și de glasul-i răscolitor și a distribuit-o imediat în *Codîn*. În *Ilustrate cu flori de cîmp*, în *Duhul aurului*, în *Tânase Seatiu*, a fost o prezentă de prim rang.

Am văzut-o jucînd de cînd eram copil, pînă dăunăzi. Am admirat-o, am stimat-o. E prea greu să mă obișnuiesc cu gîndul că de acum încolo nu se va mai afla printre noi...

Tudorel Popa

Radio Televiziune

Curajul de a da sens existenței

A vorbi la trecut despre Alexandru Bocăneț este una dintre acele istovitoare îndatoriri la care viața ne obligă. Cuvințele sînt, ca totdeauna în asemenea cazuri, prea palide, frazele pîndite de o bineștiută retorică. Dar sufletul nostru încărcat de tristețe nu are, din păcate, alte forme de comunicare prin scris și, înaintînd printre silabe sau foarte multe puncte de suspensie, învingîndu-le inerția și materialitatea opacă, gîndul ni se întoarce — neînduplecat — spre tînarul care în ziua de 15 februarie 1977 împlinea 33 de ani. Avea

ochii verzi, adînci și luminați de o intensă forță. Credea în munca sa și de 11 ani platoul de filmare era casa sa, era masa sa de lucru, era viața sa. Acest cîncast fanatic a terminat secția de actorie a Institutului de teatru, dar, după o scurtă trecere prin radio, a intrat în televiziune și a înțeles să facă din meserie o artă și un crez. A fost un om curajos, neiertător în fața imposturii. Avea geniu tehnic și în acest domeniu a făcut inovații, experimente, **Profil pe 625 linii**, **Gala luminilor**, multe — și sigur dintre cele mai bune —

ore în emisiunile de televiziune din ultimii ani, transmisii ale Festivalurilor de la Brașov sau Mamaia sînt cîteva momente ale carierei sale artistice. O carică strălucitoare și de adevărată originalitate. Emisiunile sale nu puteau niciodată a fi confundate sau uitate, căci dîncole de ecran ardea conștiința, inteligența, forța unui regizor, unui operator, unui arhitect, unui pictor. Bocăneț știa a găsi sau a sugera infinitele nuanțe ale albului și ale negrului, dislocînd inerția spațiului, armonizînd formele după seducătoarele legi ale unui nou echilibru. Revvedeti, fie și în amintire, imaginile filmelor sale: niciodată actorii și cîntăreții nu au fost mai senzaționali portretizați (mulți dintre ei au fost adoptați de Bocăneț și în afara platourilor), niciodată momentele de dans nu au fost mai explozive, deroul mai activ și mai funcțional. Mi-l imaginez ca pe un încercat strateg în fața hărții bătăliilor viitoare: totul este important, totul trebuie precizat în cele mai mici amănunte. Strateg și poet, Bocăneț construia și visa, ademenindu-și visele pentru a deveni realități și făcînd realitatea să cînte și să zboare. Avea o echipă de colaboratori stabili, el înșel adevărate

Acest lung-metraj...

ESTE, desigur, un serial. Și este un ciné-vérité. Tipic. Ba mai mult: **prototipic**. Căci e ca acel exemplar-semnal în care pelicula înregistrează direct, simplu, emoționant viața autentică. Este un serial nu numai pentru că e difuzat în episoade succesive, ci pentru că nu poate fi alcătuit decât așa. Autorii unui serial obișnuit sînt liberi să-l facă în 3, 10, 30 de episoade. Autorii filmului T.V. despre cutremur nu pot alege numărul episoadelor. Numărul reportajelor e dictat de însuși trupul timpului, iar substanța lor se naște din faptele dramatice ale acestor zile. Filmul nostru e un prototip, căci, într-adevăr, după aceste reportaje ale televiziunii se vor putea crea multe filme ulterioare, filme de ficțiune și filme de montaj, sau chiar de „activități reconstituite”, cum făceau Méliès, Dziga Vertov, cum au făcut autorii filmului *Ziua cea mai lungă*.

Inregistrată pe peliculă, lupta împotriva stihiei își reconstituie detaliile pentru sensibilitatea fiecărui telespectator. Vedem casele distruse, lăcașuri și simboluri a tot ce e civilizație materială. Li revedem pe oamenii neînfrinți de durere și suferințe, muncind cu inteligență, curaj lucid, efort de cunoaștere, spirit de organizare și înțeleaptă chibzuință. Așa i-am văzut pe bucureștenii noștri, așa i-am văzut, mici și mari, alături de conducători, bărbați și femei, tineri și bătrîni, militari și civili. Ei au făcut ca în câteva clipe panica să se stingă.

Pelicula păstrează gesturile luptei pentru salvarea vieții și detaliile griii pentru fiecare rănit. Ritmul se modifică, își amplifică rezonanța: școlile își reiau cursurile. Toate imobilele reparabile vor redeveni, în curînd, tefere. Cum a fost posibilă această apărare a civilizației? Cine oare a făcut asta? Imaginile transmise pe ecranele televizoarelor ne-au prilejuit înțelegerea e sute de cetățeni curajoși care au salvat vieți, au dezgropat muribunzi; în Bucureștiul nostru, în tot timpul luptei contra seismului, în tot timpul bătăliei strategice pentru continuarea civilizației și culturii, în tot acest timp de gîndire, invenție, organizare, disciplină și neostenită întrecere de sine. Aci, pe teren, pe șantier, căfărași acrobatic pe dărîmături ce se clatină, sau studiind științific, tehnic, fiecare plan de reconstrucție, s-au creionat chipurile eroilor tuturor filmelor noastre, oameni reali. Este planul de reconstituire al acestui lung și dramatic documentar.

ATA acum și alt aspect. Una din trăsăturile specifice artei filmului (spre deosebire de celelalte genuri de creație) este de a preface obiectele, lucrurile fizice, în personaje. Cutremurul a reliefat numeroase momen-

te dramatice, în care lucrurile își potrivește pozițiile reciproce, mișcările lor neobișnuite și foarte active. O dărîmătură implică sute de așezări neobișnuite ale bucăților de obiecte, combinații bizare, rapide, schimbătoare și, toate, direct legate de soarta și conduita oamenilor. Cele mai multe din aceste inițiative dinamice sînt adevărați dușmani, adevărate personaje „negative”. Dar ele pot oricînd deveni și personaje pozitive, căci oferă omului, inteligenței și dibăciei sale, ocazia unor extraordinare victorii ale spiritului contra materiei. Gîndiți-vă la sutele de cazuri de supraviețuitori dezgropați din dărîmături după o ședere ascunsă, după o ședere de 150 de ceasuri. Dublă victorie: a curajoșilor exploratori care i-au depistat pe cei ce zăceau sub zeci de metri de moloz, dar și victoria victimei, a supraviețuitorului salvat. Căci înainte de a fi fost salvat de salvator, el și-a

eucericit singur calitatea de supraviețuitor.

În sfîrșit, iată și o ultimă particularitate specifică filmului și atît de fidel respectată în dramaticul serial t.v. În film, detaliul-cheie, scurtul amănunt patetic este baza însăși a dramaturgiei. Fapte de amănunt, chipurile oamenilor, cuvintele lor fixate pe peliculă se fixează în însăși sensibilitatea telespectatorilor. Iar ținuta demnă, patriotică, omenească a fiecăruia dintre acești eroi pe care i-am cunoscut privind mereu ecranul televizorului, mă îndeamnă să spun:

— Mulțumesc, București! Mulțumesc că mi-ai dat să văd cea mai demnă și nobilă ținută în fața nenorocirii; că m-ai făcut să înțeleg că, pentru omul nou, pentru mesagerul civilizației permanente, nenorocirea este trecătoare.

D.I. Suchianu

Cinema

Flash-back

Epitafuri cu mina stingă

De cite ori ne vedeam în lift (calatoriile acelea de ordinul zecilor de secunde în care parcurgi cu vorba săptămîni de neîntîlnire) ne promiteam răgazuri mai lungi, opriri mai stăruitoare asupra propriei noastre vecinătăți. Răgazul pe care nu l-am putut smulge decît de cîteva ori vieții mi l-a dăruit 4 martie, această seară de cutremur care va împărți de acum încolo existențele noastre ca o cumpănă a apelor. M-am gîndit de atunci la Toma Caragiu, mereu și mereu, fără încetare, ca la un simbol al tragediei pe care refuzase să o joace spectatorilor, pe scenă sau pe ecran, dar pe care o juca mereu în străfundurile conștiinței sale de intelectual prea lucid și prea dotat ca să nu se lase indurerat de limitele firești ale artei. Moartea, iată, a dezvăluit definitiv minții mele culisele permanente ale artei lui Toma Caragiu, marce artist ce ridea cu scepticism, era tragic în sarcasm, timid în bufonerie și majestuos în calambur.

Sub apăsarea ruinelor, în timp ce parcurgeam cu memoria indurerată și ultimă chipurile atîtor cunoscuți, l-am revăzut și pe el, undeva, cu cinci etaje dedesubtul meu. L-am așteptat apoi să învie, zi de zi, pe măsură ce salvatorii se apropiau de etajul al doilea. Caragiu a fost găsit mort, împreună cu regizorul ultimului film în care jucase, ca într-o ultimă tranșee a artei. Moartea putea să ni-l restituie ca pe un simplu monument, dar totdeauna eu îl voi vedea ca pe un pasager de lift cu care ne promiteam înțîlniri viitoare — și ce poate fi mai flănt pentru un mare actor decît de a rămîne viu pînă și în împrejurările mici ale vieții.

Zilele trecute ne-au dezvățat de verbul a avea și ne-au lăsat doar cu verbul a fi. Fiecare învinge averea, iar Caragiu — Toma cel credincios — vine mai departe cu noi, ca și cum ar fi în firea noastră să fie așa.

Și vom lua cu noi și pe ceilalți slujitori ai artei fără muză, care ne-au fost răpiți la 4 martie: pe marea Eliza Petrescu, sarcastica și nobila doamnă a filmelor noastre de atmosferă; pe hieraticul scenograf Liviu Popa; pe Alexandru Bocăneț, regizorul TV care ar fi urmat să fi debutat pe marele ecran, luna trecută. Și, în sfîrșit, pe cascadorul Tudor Stavru, care, după ce ani de zile a făcut bravuri pentru alții, în zilele de eroism de după 4 martie a fost un erou pe cont propriu, salvînd zece supraviețuitori și căzînd apoi într-un gol al blocului Nestor, ca să moară pentru prima dată, cu adevărat.

E destul să uităm, însă, o clipă moartea pentru ca toți acești locuitori și arhitecți ai peliculei să devină definitiv ai noștri.

Romulus Rusan

personalități, grup care-i înțelegea creator intențiile, grup pe care, la rîndu-l, regizorul îl iubea și îl respecta. Cu numai trei săptămîni înainte ca viața sa să se scufunde în tunceric, Bocăneț terminase un film de lung metraj. Avea încă numeroase planuri la care lucra deodată, alergînd desigur și încrezător în urma orclo, cu speranța că le putea depăși. Dar în timpul, ne învață încă vechii filosofi, este mereu mai departe, fie și cu o zi, fie doar și cu o noapte. Destinul lui Alexandru Bocăneț a fost ca noaptea sa să fie pragul tragic dintre a patra și a cincea zi a lunii martie.

Alexandru Bocăneț

pe de filmare, unde era considerat totdeauna ca un om de încredere. Căci dincolo de îndeplinirea ireproșabilă a temerelor îndatoriri ale meseriei, Tudor Stavru, excelent camarad, ajuta pe oricine avea nevoie de el, ajuta cu entuziasm și modestie. Fața sa suptă, cu trăsături modelate pronunțat, privirea penetrantă a ochilor negri exprima o liniștitoare forță, ce nu putea veni decît din inimă. A murit aproape simbolic, după ce ultimul om fusese scos din moloz, după ce totul părea a se fi terminat, a

Tudor Stavru

murit aproape simbolic, jertfă ultimă în aceste zile care au zguduit lumea noastră.

Revenim la programul obișnuit: în viață, la radio, la televiziune. Dar acest început de martie, cînd nimeni nu a mai avut timp să observe ghiocii, ne-a rămas în suflet. Ca și amintirea celor doi cavaleri ai curajului, ai curajului în creație și în acțiune, ai curajului de a da sens existenței.

Ioana Mălin

Televiziune

Viața satului începe tot cu hora lui Grigoraș Dinicu. Bucata rezistă. Mi se pare — în clipa asta — că-i singura melodie veselă din lume care rezistă la cea mai grea tristete. Poate fiindcă nici o horă nu e atît de veselă pe cît spune. După hora lui Grigoraș Dinicu, vine imagine de la Năsturelu—Telemnian. Năsturelu e primul dimnativ pe care îl aud după cutremur. La Năsturelu au rămas din zecă grajduri — unul. Din 960 de taurasi, au rămas 83. Peste taurasi — așa le spune președintele — a căzut șarpanta. Șarpanta — asta vine desigur din franțuzește, dacă mai contează din ce și de unde vin cuvintele țărănuului. Poate că mai contează. Din 760 de case, mai sînt vreo sută bune. Fără case oamenii au fugit cu toții să salveze vitele gospodăriei. După aceea, vin Viperștii Buzăului, unde s-a distrus mult și cărțile bibliotecii copilii le due la școală. Dar se stringe țigla cu țigla, birnă cu birnă — zice comentariul. Aici s-au prăpădit mulți berbecuți — zice președintele, și oamenii se îngămădese și se căznesc să

Plăcerea sacră a dezmiardării

ridice în picioare un vitel. „Hai că n-ai nimic...” — zice o frază pierdută în aer, strînsă pe „bandă”. La cooperativa Picioar de Munte — toate cuvintele, azi dimineață, par adunate cu penseta, să te uiți la fiecare — s-au salvat din 103 capete, 67. E grea situația la vacile gestante — zice veterinarul. Dar salvăm junincile. La Vlădeni, din trei grajduri a cite o sută de vaci, s-au pierdut doar două. 16, însă, s-au sacrificat din necesitate. Lumea a ieșit la cutremur că s-a dat semnal cu goarna — zice omul, în mijlocul celor care ridică un grajd. La serele de lingă București au fost pagube de 32 de milioane. Prima măsură a fost să tritem după 45 de copii de la căminul care a căzut, i-am adus la școală, acum pregătim trufandalele, magazinele noastre sînt permanente deschise în București ca să asigurăm un conveier verde, de salate. Castraveții se anunță extraordinari.

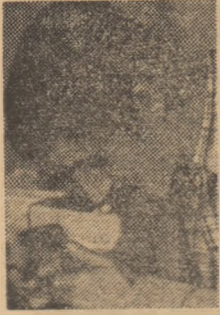
Pe urmă vine agrometeorologul Berbecel. El spune că avem un martie cu puține precipitații, avem o primăvară timpu-

rie, aspectul plantelor în avans cu 18 zile. Zilele au insolație puternică, dovadă cele trei hărți, cu temperatura solului pe toată țara, cu rezervele de umiditate și situația ploilor. Trebuie pornite serios arăturile și însămînțările. Tovarășul Berbecel spune că pomii sînt în preajma înfloririi și că vom avea cași înfloriți la sfîrșitul lui martie și mă întreb deodată de ce, de ce mă podidește, așa, deodată, o duioșie fără de minte, care mă face să mirî spre tocul ferestrei, să-l mîngî și să-i murmur mă, iepuraș, liniștește-te, fi cuminte, stai cu tata, cum am spus acum un sfert de veac unei iepșoare spălmîntate după un galop nebun. De mici, de mici ne e teamă de diminutive, dar acum, ce repede ne-a trecut, simțînd zguduirea. Dacă mi s-a spulberat o spaimă — aceasta e cea față de diminutiv. Va trebui să dîbuim din nou curajul pur de a dezmiarda.

Radu Cosașu

Evocare

● **FUNESTELE** se cunde din seara zilei de 4 martie l-au zdrobit pe Ion State. I se spunea simplu State. Era mai puțin un apelativ, cit numele unui model. Și într-adevăr, uriașul efort al lui Ion State a fost să dea chip unui model de acțiune artistică, într-un domeniu atât de complex ca cel al graficii aplicate.

Inzestrat cu o fină inteligență și o rară forță de muncă, artistul reușise să înnoade o mulțime de preocupări, altfel distincte, de la acelea de grafician de carte, ilustrator, tehnoredactor, gravor, până la acelea de teoretician, profesor, cercetător etc.

Un mare număr de artiști din diverse generații au fost atrași înspre acest om și atelierul său, citadelă a unei microcivilizații a artei grafice. Impunea, la acest meșter de 39 de ani, riguroasă intelectuală, talentul dublat de un înalt profesionalism, harul pedagogic, sfatul cuvințios acordat tinerilor artiști, înțelegerea matură a fenomenelor sociale — toate acestea acordate în cheia gravă a unei probități artistice exemplare. Ion State avea acea rară conștiință a construirii unei culturi sub semnul hărniciei și al comuniunii spirituale.

Se voia anonim. Modelul se construia discret, fără emfază, răbdător. Încă de câțiva ani prînse aripi o activitate febrilă în domeniul graficii de carte, cit și în învățământul universitar artistic, unde funcționa ca profesor de arte grafice.

Modelul etic și responsabil de State, era apt pentru „zbor”.

A fost sfărâmat de căderea oarbă a unor ziduri. Ce pierdere irecuperabilă pentru o cultură! Omul și minunatul atelier sunt o amintire. Modelul gândit, acum fără trup, dăinuie tăcut printre noi. Poate fi reconstruit.

Sorin Dumitrescu

„Nici un bun de artă și cultură nu trebuie pierdut sau deteriorat!”

JOI, 10 martie 1977. Ședința Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. analizează din nou, cu aceeași calmă luciditate și responsabilitate comunistă, stadiul eforturilor neobosite întreprinse pentru reintrarea existenței cotidiene în ritmul normal. Măsurile adoptate sînt comunicate oamenilor cu același ton precis, laconic, eficient, generator de certitudini, cu care ne-am deprins în anii socialismului, dar aducînd, parcă, acel plus de gravitate, nu lipsită de patetism, născută din tragismul nopții de 4 martie.

Și iată, ca una dintre problemele de interes major, în aceste momente ale normalizării pulsului și ale reconstrucției, Comitetul Politic Executiv hotărăște:să se acționeze în mod organizat, cu cea mai mare grijă, pentru stringerea din edificiile ce au suferit de pe urma cutremurului, a obiectelor de artă, a tuturor valorilor ce aparțin patrimoniului cultural național, inclusiv a arhivelor instituțiilor de stat și depozitarea lor în condiții de deplină securitate. Nici un bun de artă și cultură nu trebuie pierdut sau deteriorat...”

Semnificativ și tonic gestul prin care dimensiunea spirituală a unui popor, geniul și permanența creației sale sînt apărute în numele valorilor perene, pentru noi și viitor. Fără îndoială, cea mai omenescă dimensiune a omului este forța conștientă și activă de a supraviețui. Nu elementara și firească supraviețuire biologică, proprie circuitului vital al existenței, ci acea unică și magnifică rezistență spirituală, datorită căreia umanitatea, civilizațiile, cultura au transgresat eroic istoria, cu toate înălțările și vicisitudinile ei. Astăzi, ajunși la punctul astral al civilizației socialiste, implicați total și definitiv în procesul propriei deveniri, sîntem datori, cu ineluctabilă responsabilitate, față de trecutul și viitorul nostru.

Nu trebuie, nu se cuvine să pierdem nimic din ceea ce însumind secole, milenii de existență umană pe acest pămînt, sintetizează spiritul și cultura. Nu trebuie, nu se cuvine să renunțăm la nimic din ceea ce talentul și forța morală a poporului nostru a lăsat ca urmă a existenței sale drepte, neabătute și conștiente în evoluția omenirii pînă astăzi.

Avem un patrimoniu cultural în care cele mai diferite valori se interferează, compunînd imaginea convingătoare a darului de a clădi frumosul prin și pentru oameni. În ceasul bilanțului și al hotărîrilor cu vocație de perspectivă trebuie să ne aplecăm cu egală atenție, alături de reconstrucția materială, asupra recuperării și conservării mărturiilor de cultură prin care un popor își justifică și își afirmă trecerea prin istorie.

Îi este dat țării noastre — și nu pentru prima oară — să treacă prin momente grele. Dar nu pentru prima oară, ea depășește eroic și sigur, într-un fel al nostru, românește, aceste clipe de cumpănă. Îi este dat țării, la fel ca și altădată, să-și unească propriile forțe și să transforme durerea în acțiune, greutatea în bucuria reconstrucției. Mitul lui Anteu și cel al păsării Phoenix, născute poate și din istoria acestui pămînt, capătă încă o dată dimensiunea realității. Păstrînd ceea ce aparține spiritului nostru, caracterizîndu-l, ne redescoperim cu tot ceea ce avem mai specific, reluînd ciclul creației pentru a-l ridica pe o nouă coordonată a spiralei ascensionale.

„Gînditorul” de la Hamangia se întîlnește astfel, încă o dată, cu brăncușiana „Cumîntenie a pămîntului” și, mai departe, cu ceea ce crează astăzi artiștii contemporani. Suprema lecție de logică plastică a minunii care este un vas de Cucuteni se prelungește în toată creația populară, urcă pe zidurile fără egal ale mi-

racolului polierom ce se oferă prin zidurile mănăstirilor Bucovinei, pentru a se revărsa, asemeni unui dar ce trebuie primit, în toată pictura noastră modernă. Gavril Uric stă la sfat de taină și meșteșug cu meșterul Toma Turbulca, cu Pîrvu Mate sau cu Timfoarea, și toți se regăsesc, sub semnul spiritului românesc, alături de arta lui Aman, Grigorescu, Andreescu, Luchian și a celor ce i-au urmat pe aceluia, pînă astăzi. Peste toate și peste tot, anonimi sau cunoscuți nouă, trecuți sau contemporani, plutește spiritul culturii noastre, grija pentru tot ceea ce, cu omenescă neliniște și dăruire, s-a creat în folosul omului.

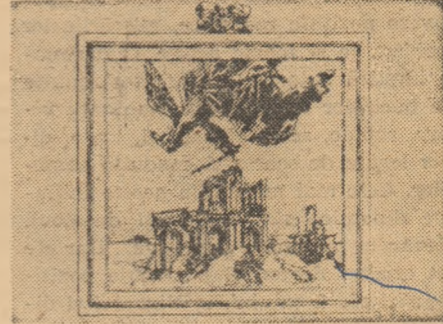
DESCOPERIM în acest fluid și conștientă și regenerării noului om și mai efervescențe preocupări pentru dimensiunea actuală a culturii și artei noastre, explicația și premise unei acțiuni totale și decise a tuturor artiștilor pe coordonatele spiritualității socialiste. În cuvintele precise, laconice, eficiente ale hotărîrilor Comitetului Politic Executiv există nu numai confirmarea gîrijii pentru tot ce s-a creat pînă acum, bunuri de o inestimabilă valoare morală, ci mai ales certitudinea șansei unice, încărcată de responsabilitate, ce se oferă artiștilor zilelor noastre, constructorii unei noi conștiințe și ai unor noi monumente, menite să ne impună timpului și omenirii.

Și tot în aceste cuvinte, dar și în altele, trebuie să citim hotărîrea și îndemnul de a ne solidariza, încă o dată, în jurul marilor idealuri socialiste, formînd o unică, monolitică, partinică familie, numită națiunea română, avînd în aceste momente, ca totdeauna de-a lungul istoriei, un drum unic și sigur: acela al reconstrucției și al dezvoltării pe toate coordonatele existenței. Iar artiștii, la fel ca totdeauna, vor fi aceeași creatori-cetățeni, militanți, gata să răspundă în felul lor specific la solicitările, deloc ușoare, ale societății căreia îi aparțin și pe care, cu mîndrie și deplină luciditate, o servesc.

Virgil Mocanu

● În bilanțul trist cu care încheiem zilele înclătării directe cu urmările cataclismului, printre cei dispăruți prematur dar sortiți să supraviețuiască prin creația lor, se cer amintite cu pios respect numele celor ce au contribuit și ei la afirmarea artei românești, ca membri ai breșlei lor. Uniunea Artiștilor Plastici: pictorița **Despina Ghinocăstra-Istrati**, artista decoratoare **Valeria Stoica**, scenograful **Livia Popa**, graficianul **Ion State** și cea care ani de zile s-a ocupat de problemele artiștilor, **Beatrice Dragu**.

Memoria noastră le va păstra numele, memoria artei, opera și exemplul uman.

Ion State: ilustrații la „Opere minore” de Dante

O imagine dureroasă

● S-A SPULBERAT o mare nădejde. Tudor Dumitrescu nu mai este printre noi. Rămînem încremeniți în fața morții lui. Tinăr stegar al Muzicii, era sortit să ducă pe toată planeta strălucirea țării noastre prin măiestria artei sale. Își dăruie toată pulsația vieții pentru a sluji Muzica cu splindida, pasionata lui inteligență tinerețe, sclipind cu harul geniului. Cîteva clipe au fost de ajuns ca să zdrobească viața în orașul nostru, și să rămînem noi, cei care am scăpat, amuțiți de durere. Tragică pierdere, dintre toate pierderile de suflete. Tinărul nostru artist, care împlinea cele mai severe exigențe ale artei muzicale! Scriam, în aprilie trecut, după Concertul în re minor de Mozart interpretat de el la Ateneu: „Ce densitate va fi avut timpul în viața și studiul pianistic al acestui tinăr abia ieșit din adolescență, ca să mi se pară cîntat de un bărbat, artist desăvîrșit?” Fiorosul răspuns a sunat în noaptea macabră din 4 martie. Tudor Dumitrescu a condensat în scurta lui trecere pe pămînt tot ce ar fi trebuit să se întîndă de-a lungul unei lungi și glorioase cariere. Ce mai înseamnă, acum, „dacă”? Dacă n-ar fi rămas acasă minat de grija studiului... dacă?... ne sfredelește nervii, ne înleştează strîmb buzele mute. Atîta tot. La un recital din 1974, pentru monumentală sonată de Liszt, scriam: „Într-o avalanșă de octave coboară în iad, într-o

fugă drăcească printre stînci și torențe, dar cu ce lumină în sonoritate desfășoară apoi revenirea pe pămînt, sub cer albastru! În adevăr, acest tinăr de 17 ani este fenomenal”. De ce — în aceeași seară — notasem chiar în sală: „Îl a l'authorité effrayante des tremblements de terre”... Cu o lună în urmă prînzeam la părinții lui. Tudor s-a ridicat de la masă ca să aducă pîinea, rapid și grațios, așa cum pășea și pe estrada Ateneului. De ce, silueta lui zveltă, văzută din spate, m-a emoționat — fără justificare — pînă la lacrimi? Parcă fugea de o primejdie. Mi se întipărise această imagine, dureros, și-mi revenea adeseori în minte, cu aceeași acuitate. Acum, ce elocvență a cuvintelor mă poate alătura părinților sfîșiți ai lui Tudor, ca să-mi exprim adîncă și durabila durere fiindcă este țesută în îțele revoltei împotriva sinistrei nedreptăți?

Cella Delavrancea

Glusul retezat

● ÎN URMĂRIREA pasionată a distribuțiilor care, seară de seară, vor da — și de aci înainte — viață celor mai îndrăgite creații din repertoriul teatrului liric, iubitorii genului nu vor mai putea înțîlni pe afișele Operei Române din București numele **Mihaelei Mărcăineanu**. Voce amplă, generoasă, cu nobile inflexiuni, interpretă plină de

demnitate și distincție în încarnarea celor mai felurite personaje deducîndu-se cu egală pasiune și altor domenii repertoriale — liedul, muzica vocal-simfonică — ea ne-a fost răpîtă în avîntata desfășurare a unei cariere dintre cele mai bogate în realizări.

Discipolă, la Conservator, a muziciei complete care este Emilia Petrescu, Mihaela Mărcăineanu s-a înscris pe linia remarcabilelor mezzo-soprane ale școlii românești de canto, contribuțiile ei interpretative, pe scena Operei Române, a cărei solistă a fost începînd din anul 1969, cit și în cadrul concertelor sau al emisiunilor de televiziune, caracterizîndu-se printr-o suplă adaptare la cele mai variate exigențe stilistice. Rolul ei de predilecție a fost fără îndoială cel titular din **Carmen**, în care vădea un complex de însușiri muzicale și actoricești demne de tradiția clasică a tîlmăcirii operii lui Bizet. Dar Mihaela Mărcăineanu nu se număra printre artiștele care strălucesc doar în întruparea unui anumit limitat de eroine; **Dorabella (Cosi fan tutte)**, **Eboli (Don Carlos)** Orlovsky (**Liliacul**) **Niklaus (Poveștile lui Hoffmann)**, iată creații tot atît de izbutite ale regretatei cîntărețe. Aportul ei a fost considerabil la propagarea repertoriului românesc: **Jocasta (Oedip)**, rolul titular din **Doamna Chiajna**, prezentate pe scena Operei Române, participarea la spectacole de televiziune cu **Chera Duda** (de M. Barberis) și **Ovidiu** (de C.C. Nottara), diferite roluri în **Bălcescu**, **Ion Vodă**, **Motanul încălțat** — toate dovedesc o dăruire consecventă cauzei propășirii creației noastre de teatru liric.

Pentru toți colegii ei, pentru publicul care a îndrăgît-o, Mihaela Mărcăineanu rămîne amintirea vie a unui talent strălucit, frînt în plină ascensiune.

Alfred Hoffman

Pe drumul baladei

● S-A NĂSCUT pe plaiuri gorjane. Doina Badea a adunat în glasul ei lacrima baladelor haiducești și strigătul de bucurie al cîntecelor populare. Și-a legat viața cu jurămintă de scindura scenei, pe care a slujit-o cu dăruire augustă, pînă în ultima clipă. De la Maria Tănase,

Doina Badea a fost glasul cel mai generos în care cîntecul românesc prindea aripi și vrajă nouă. Arta Doinei Badea era de o mare simplitate, clasică, așa spune, în care melodia și cuvîntul se împleteau, cu aceleași valențe, într-un tot armonios.

Pe scena Teatrului satiric musical „Constantin Tănase”, unde a cunoscut primele sale mari succese, în numeroasele festivaluri naționale și internaționale, în turneele din țară sau de peste hotare, Doina Badea a fost aceeași mare interpretă, îndrăgostită de arta sa, căcără vie, mistuindu-se în lunile colțitoarelor ca un filfirt de aripă.

Viața cu cariera ei tinărlă, curmătură zguduitor și nemilos la 4 martie, ne va rămîne ca o poveste incredibilă de adevărată și de tragică, în care o mare cîntăreță a pornit pe drum fără de întoarcere, pe drum de baladă.

La lumina lui...
La capătul lumii...

Nicolae Dinescu

„Rezbelulu orientale ilustratu“

EROISMUL legendar al ostașilor și ofițerilor români în războiul de independență a prilejuit o bogată, sursă de inspirație multor scriitori și artiști plastici. Vasile Alecsandri, George Coșbuc, Alexandru Macedonsky, Nicolae Grigorescu, Popp de Szatmary și mulți alții au exprimat cu forța evocatoare a talentelor lor impresionante episoade din acest război care se înglobează în marea noastră epopee națională. A fost însă tipărită, aproape paralel cu desfășurarea evenimentelor, o lucrare azi mai puțin cunoscută, care poate fi considerată o adevărată frescă a evenimentelor din acei ani. Este vorba despre **Rezbelulu orientale ilustratu**, semnat de profesorii năsăudeni dr. A. P. Alessi și Massimu Popu, apărut la Graz (Austria) în limba română, mai întâi în fascicule (I-XV) în editura lui Paul Cieslar și apoi publicat în volum în anul 1878, conținând 724 de pagini, hărți și fotografii numeroase, între care unele color. Pe pagina de gardă a cărții se află imprimat:

— Vitezi armate române, bravilor conducători.

— Eroilor români de la Rahova, Nișepoli, Lom-Palanca, Grivița, Plevna și Vidin.

— Demnilor descendenți ai marilor eroi de la Călugăreni, Racova și Războieni.

— Umbrelor mărețe și de eternă memorie a eroilor căzuți pentru românism — dedicăm acest op în semn de înaltă recunoștință și admirație — Autorii —

Mai înainte de a prezenta această interesantă carte apărută în fosta monarhie austro-ungară, să amintim câteva date biografice ale autorilor.

Dr. Artemiu Publiu Alessi (Alexi) s-a născut în Singeorz-Băi, în anul 1847, într-o familie de țărani. A studiat la școlile din Blaj, la universitățile din Viena și Graz, unde și-a luat doctoratul în științe naturale. A funcționat ca profesor la Năsăud, a murit în anul 1896. Se remarcă printr-o bogată activitate de gazetar, a publicat, de asemenea, mai multe lucrări științifice. Pentru volumul **Rezbelulu Orientale** cu Alexi, a colaborat la publicațiile din Transilvania în special cu articole pedagogice.

Este vorba, deci, despre o carte scrisă la Năsăud, tipărită într-un oraș din Austria, în condițiile cenzurii chezarorărești, pe baza documentelor și măturiiilor ce puteau sta atunci la dispoziția celor doi autori. Temerara lor muncă s-a soldat, în ciuda tuturor greută-

ților, cu cea dintâi operă de interes și de valoare documentară ce a consenat mersul războiului de la 1877/1878 în contextul situației politice din Balcani, și cu referiri la politica dusă de marile puteri europene.

CARTEA este tipărită în mai multe capitole. Autorii se străduiesc să prezinte țările aflate în conflagrație: Rusia, Turcia, România, Serbia, Muntenegru, Herțegovina, Bosnia, Bulgaria. Aria geografică dă și titlul de **Rezbelulu Orientale**. După date istorice și geografice, sint arătate luptele popoarelor balcanice pentru eliberarea de sub dominația otomană. Este prezentată apoi istoria României de la colonizarea Daciei, insistindu-se asupra citorva momente mai importante: vremea lui Mihai Viteazul, revoluția lui Horea, revoluția lui Tudor Vladimirescu și domnia lui Alexandru Ioan Cuza. În ideea de a informa cit mai temeinic cititorii, sint prezentate pe larg preluțiile diplomatice ale războiului româno-ruso-turc, motivele țeserii României din neutralitate, clauzele convenției româno-ruse din 4 aprilie 1877, începerea conflictului, trecerea Dunării de către armatele rusești. În continuare, războiul este urmărit etapă cu etapă, sint descrise luptele, moralul armatei, vitejia demnă de admirație, sint arătate sacrificiile făcute pentru dobândirea unei victorii care să pecetluiască mult dorita independență. În text apar numele multor eroi căzuți pentru realizarea acestui mare ideal al poporului. Sint prezentați generali ruși și turci, cunoscuți comandanți de oști care au elogiât eroismul armatei române. Cititorului li sint prezentați, de asemenea, țarul Alexandru, marele duce Nicolae, sultanul Abdul Hamid, Osman-Nuri Pașa, Mehmed Ali, prințul Carol, generali și ofițeri care au condus operațiile. În încheiere sint arătate evenimentele care au urmat după căderea Plevnei; prevederile păcii de la San-Stefano și ale Congresului de la Berlin, nemulțumirile României față de tratatele impuse de marile puteri, citate din presa europeană care evidențiază protestele opiniei publice față de hotărârile Congresului de la Berlin.

EVIDENT, pentru realizarea acestei cărți, autorii au avut nevoie de surse de documentare și informare numeroase. Ei citează într-o precuvintare care n-a fost atașată la volum un număr de 25 lucrări consultate (amintim dintre acestea: **Istoria Românilor din Dacia** de Laurian, **Istoria Românilor din Dacia** de A. Papiu Ilarian, **Istoria Românilor sub Mihai Viteazul** de N. Bălcescu, **Istoria critică a Românilor** de Hasdeu, alte cărți de autori români, turci, germani și francezi. De asemenea, sint indicate principalele publicații din care au fost extrase date despre mersul operațiunilor militare,

declarații oficiale, alte informații despre situația din Europa acelei vremi — („Telegraful român”, „Monitorul oficial”, „Gazeta Transilvaniei”, „Der Osten” din Viena, „Politik” din Praga etc.).

Cartea a fost editată în condiții grafice foarte bune, chiar privită de la nivelul exigențelor din zilele noastre, dar se citește cu greutate din cauza ortografiei și a stilului. Autorii își dau seama de aceasta și avertizează (vom cita cuvintele lor pentru a ne da seama mai bine despre ce este vorba: „Ortografia amu urmatu cea usitată la Instituțiile nostre dein Naseudu. Suntemu inse de convingere cumca acei cetitori ce nu suntu deprinsi cu acestă ortografia voru binevoi a-ne escusa. Altcum noi suntemu de convingere cumca valoarea unui opu — afara deca este limbisticu — nu depinde de la ortografia.”

De altmintrenea amu doritu si dorimu ca „Academia romană” se statoresca odată definitivu modulu scrierei limbii romane, si astfelu se ajungemu fericit a di candu toti Romanii se primessa Unirea scrierei limbii romanescei”.

Pentru a tipări **Rezbelulu Orientale**, atit autorii cit și editorul Paul Cieslar din Graz (român macedonean de origine) au avut de întâmpinat, însă, și alte greutăți. Distanța mare dintre Năsăud și locul de tipărire a fasciculelor și apoi a volumului au aminat datele fixate pentru apariții. Totuși, întâzierile au fost numai de săptămîni de zile, cit timp trebuiau diligențelor să aducă și să ducă paginile de corectură. S-a ivit, însă, după apariția fascicolului al doilea, o situație gravă. Poliția din Graz a confiscat 2048 de exemplare și a intentat proces autorilor și editorului pentru delict „contra linisicei publice prin atitiere de inimiciții contra natiunitatiloru”. Acest proces a fost deprimant pentru cei în cauză și a pricinuit însemnate pagube materiale. Fascicolul a trebuit să fie retipărit cu excluderi de text. În 5 august 1878 editorul atașează în fascicola nr. III o notă în care aduce la cunoștința cititorilor că „Mă mingiu cu speranța că onorații abonați nu mă vor inculpa pe mine pentru întâziera opului, care întâziera mie mi-a cauzat o daună de mai mult de 1000 florini”. În fascicolul X, același editor se adresează cititorilor printr-o altă notă motivînd că față de prevederi va trebui să crească numărul fasciculelor: „Războiu a dat material nou și mult, care n-a putut încăpea în cele zece fascicule fără a degrada prin aceea opu la o scriere de ocazie, fără nici o valoare științifică. Un opu ca **Rezbelulu Orientale** care tratează despre o epocă strălucită din istoria României, despre eliberarea de sub jugul turcesc nu ar fi meritat această soarte. Eu ca editor nu pot să stau la jumătatea drumului și

să las opul incomplet. Din contra este dorința mea de a-l fini în mod demn. Eu nu dubitez nici un moment că din aceste motive nu va lipsi în nici o bibliotecă, va avea trecere atit în coliba țaranului cit și în cercurile superioare ale inteligenței”.

Desigur, autorii cărții au fost bine secondăți de către editorul Paul Cieslar care, după cum reiese din Precuvintarea amintită, se pare că i-a și solicitat pe cei doi năsăudeni să scrie cartea.

Alessi și Popu și-au definit de la început obiectivele lucrării: „De a descrie toate faptele și evenimentele ce s-au desfășurat în acest înfricoșat război, de a urmări toate luptele rușilor, românilor, sîrbilor și muntenegrenilor avute cu turcii atit în Europa cit și în Asia, precum și luptele diplomatice, apoi luptele de libertate ale popoarelor din Bulgaria, Bosnia și Herțegovina. La toate aceste popoare ne-am propus a face și cite o schiță istorică, o descriere etnografică și geografică, notițe biografice și de altă natură. Cu un cuvint silințele noastre au fost concentrate pentru a pune în mîinile publicului (un op) o operă întreagă în care să se poată cunoaște dezvoltarea acestor evenimente...”. Autorii și-au propus: „De a descrie și a urmări cu deosebită atenție ținuta și faptele României care aflindu-se între cele două mari state beligerante, între Rusia și Turcia, avea poziția și rolul cel mai greu: avea de o parte să apere integritatea țării și să nu devină teatru de război, iar de altă parte avea să-și dobîndească absoluta ei independență. Ne-am propus a descrie eroicele fapte ale armatei române, cit mai detaliat și a le însoți cu tot felul de notițe... Am voit să eternizăm vitejiile românilor admirate de lumea întreagă și a le păstra posterității ca un talisman scump, de la care să învețe virtuțile de eroism și patriotism și acestea să se perpetue de la generație la generație”.

SE POATE spune că autorii au reușit în intențiile lor, au adus cititorilor de atunci o lectură în care s-a regăsit în primul rînd fiecare cu sentimentele de dragoste față de patrie, sentimente care au alimentat și au susținut fără limită ideea independenței României. Chiar și numai cele amintite aici ne fac pe noi, cititorii de azi, să omagiem munca desfășurată de cei doi năsăudeni, în condiții din cele mai vitrege. Spunem aceasta deoarece în preajma marelui jubileu de o sută de ani de la cîștigarea independenței României evocăm, de fapt, cu toată recunoștința, pe toți acei care și-au adus contribuția atit la cîștigarea cit și la întărirea acestei mari victorii a poporului nostru.

Valentin Raus

1877 — 1878. Jurnalul de front al unui corespondent italian

Sacrificiul batalionului de dorobanți

● INCEP să sosească amănunte exacte asupra mării bătălii de la 30 august. Vă comunic tot ce-am obținut din cele mai bune surse.

Statul major rus a întocmit un plan al Plevnei, adică al împrejurimilor acesteia și al forturilor turcești. Unul dintre acestea, cel mai mare, trebuia, după planul de atac general de la 30 august, să fie cucerit de două coloane de români, una din divizia a 3-a și alta din divizia a 4-a, și o coloană de ruși. Dar, întâmplare ciudată, în loc să fie un singur fort, erau două, inegale ca mărime, cel mai mic dominat de cel mai mare, la distanță de 150 metri unul de altul. Accidentele de teren sint dispuse așa fel incit de departe cele două forturi apar ca unul singur.

Fortele destinate asaltului și o coloană de români compusă din două batalioane de dorobanți și din unul de infanterie regulată, prin această foarte curioasă combinație, a dat asaltul asupra fortului celui mare fără să fie susținută. Două batalioane tot române, așezate la flancul drept, n-au putut veni în ajutorul celorlalte, deoarece, rătăcind drumul, n-au luat parte la acțiune. Coloana de atac tre-

bui să trimită un detașament împotriva unui corp de turci ascunși într-un tufiș. Cit privește celelalte trupe române și ruse, erau angajate într-o singeroasă învâlmășeală contra turcilor din celălalt fort.

Nu-l de mirare că un batallon de dorobanți a fost distrus aproape în întregime; toți ofițerii sint morți sau răniți. E de mirare că aceste trupe noi, care nu mai miroșiseră praful de pușcă decit la parăzi, s-au purtat cu atita eroism. Se confirmă că au ajuns pină la parapet, dar au fost respinși.

Se pot cita multe întâmplări demne de a fi adunate de istorie, multora dintre ele fiindu-le eu insumi martor. Am văzut un soldat rănit la brațul și mina dreaptă: aducea cu sine două arme. Întrebat de mine, îmi spuse că acestea sint averea patriei de care trebuie să aibă grijă. Alții aduceau chiar trei puști. Știți că primul lucru pe care îl face o trupă cu adevărat înfrîntă, este să-și arunce puștile. Un ofițer rănit plîngea; nu pentru mine plîng, zise, ci pentru colegii mei ofițeri care au căzut aproape toți.

La 7 postmeridiane rușii și românii au

pus stăpînire pe fortul mai mic pe care-l atacaseră la orele trei. După ce dăduseră de zece ori asaltul, intrară în fort împreună cu turcii care făcuseră o ieșire în cîmp deschis. Urmă o feroce încăierare în care toți turcii căzură morți sau răniți. Românii au cucerit un drapel și patru tunuri.

Serviciul în fortul cucerit este foarte periculos: este dominat de cel vecin care este și acum în mîinile turcilor. Va urma un asediu în regulă; se sapă tranșee și repede se va da un nou asalt.

Ziua de 30 a costat, se spune, pe ruși 10000 de oameni; poate că această cifră este exagerată. Au cucerit și ei două redute. Amănuntele lipsesc aici în tabăra română. Voi merge la ruși să mă informez. S-a luptat pe toată linia și în partea despre Lovat.

Timpul s-a făcut frumos, dar nopțile sint foarte reci. Acest lucru este mai în dezavantajul turcilor, care în mare parte sint asiatici, și nu în al rușilor și românilor, care sint obișnuiți cu aceste climate.

Astăzi s-a ridicat steag alb propunîndu-se turcilor un armistițiu, nu știu dacă pentru o zi sau două, pentru îngroparea morților. N-au acceptat; au tras asupra steagului alb.

Cîmpul român lingă Verbița, 1/13 sept. 1877

Marc Antonio Canini

N. Grigorescu: DOROBANȚI

Cartea
străină

Flaubert și neantul

VANITAS VANITATUM — toate sînt deșertăciuni. Filosofia dezabuzată a Ecclesiastului, în ultima ei profunzime lipsită de orice consolare lumească este înscrisă ca în filigran în textul *Educației sentimentale*. Romanul construit — în fond — după canoanele „realiste” (orice ar spune novatorii romanului sau criticii din zilele noastre, în căutare de precursori și profeți) brodează aceste canoane, nu le eludează printr-un fel de specifică subversiune, printr-o demonstrație magistrală a deșertăciunii lor. Canoanele sînt prea vizibile, sînt suspect de manifeste. Chișeele (cum bine arată Irina Mavrodin în prefața plină de idei subtile la versiunea operii lui Flaubert pe care ne-a dat-o Lucia Demetrius) apar, de parcă ar fi expuse într-un dicționar flaubertian al șabloanelor. Vanitatea actelor, a vorbelor, a existențelor, vanitatea ca destin al destinelor pretindevă nu expunerea unei ideologii a dezabuzării, ci — artă a meșteșugarului consumat! —, o tehnică a erodării celor spuse prin spunere.

Toți cei care admirăm *Educația sentimentală* (o admir — mărturisesc — fără să o iubesc) avem pasajele noastre preferate, revelatoare. Proust vorbea despre acel „spațiu alb” care urmează după ultima propoziție din antepenultimul capitol al cărții. Intr-adevăr, după „Și Frédéric, uimit, îl recunosc pe Sénécal”, intervine o „schimbare de viteză”, o precipitare a ritmului, un epilog galopant. Dar acesta poate fi întîlnit în racursurile de la sfîrșitul multor cărți dinainte de Flaubert. Dacă suspendarea regimului „normal” al romanului în acel punct al său l-a impresionat atît de mult pe Proust este, poate, pentru că era sensibil la acea ruptură în fluxul temporal care anunța dacă nu o regăsire a timpului pierdut, cel puțin promisiunea unei asemenea regăsiri prin detracarea mecanismului său impecabil. Regăsirea s-ar anunța chiar printr-o recunoaștere, o demascare a iluzoriului (Sénécal — agent de poliție!), o posibilă reintegrare. Dar Flaubert este — într-un sens — mai intransigent, mai necruțător decît Proust. La el nu este cu puțință o conversiune, o înțelegere prin reintegrare într-o unitate primordială. Deci nu este posibilă nici mintuirea prin scris, nici o literatură ca soteriologie. Căci, repet, esențială este — îndeosebi în această scriere — a sa, demonstrarea (încă o dată, nu ideologică, ci practică) a deșertăciunii funciare.

De aceea sînt alte cuvinte și propoziții, în afara aceleia preferată de Proust, care mă nimeresc „în plin” ori de cite ori lau în mină *Educația sentimentală*. Recitind-o, de astă dată m-a șocat acel moment al lamento-ului concertat dintr-unul din capitolele finale ale romanului. Concertat — în sensul concomitenței lacrimilor vărsate de trei din personaje principale, dar cu atît mai de-concertat cu cît cei trei închiși fiecare în lamento-ul său, nu înțeleg sau interpretează greșit lacrimile celuilalt. Dar iată textul:

„Și [Frédéric], gîndindu-se că nu o va mai regăsi niciodată [pe doamna Arnoux, n.n.], că totul se sfîrșise, că era irevocabil pierdută pentru dînsul, simțea o sfîșiere a întregii lui ființe; lacrimile care se adunaseră de dimineată încă, se revărsară.

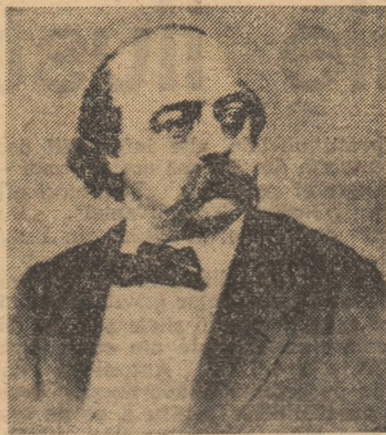
Rosanette băgă de seamă că plînge.
— Ah! plîngi ca și mine! Ești mihnit?

— Da, da! Sînt!

O strînse la pieptul lui și amîndoi plîngeau cu hohote și se țineau îmbrățișați.

Și doamna Dambreuse plîngea, culcată în pat, cu fața în jos, cu capul în mîini.

Rosanette plîngea pentru că a murit copilul ei și al lui Frédéric. Ea crede că Frédéric plînge din aceeași pricină.

Dar Frédéric plînge din pricina doamnei Arnoux pe care o vede pierdută pentru el, pe cînd doamna Dambreuse plînge pentru că îl vede pierdut pentru ea. Deșertăciune a lacrimilor vărsate **à tort et à travers!**

Romanul neantizării, al pulverizării lucrurilor pline de o încărcătură afectivă (exemplar: licitația obiectelor doamnei Arnoux), al ființelor ce se dizolvă în, și prin, iluziile lor. *Educația sentimentală*, roman al iluziilor pierdute? Nu, desigur. Iluzia este atotstăpînitoare și dacă se dovedește evanescența ei nu este decît pentru ca alte iluzii să-i ia locul. De altfel, realul nu se dovedește — în această ficțiune — mai rezistent decît vîlul Mayei. Dimpotrivă. Una dintre primele fraze ale cărții (în plină descriere suprem „realistă” a unei călătorii pe un mic vapor fluvial în 1840) este următoarea: „Văzînd aceste reședințe cochete, atît de liniștite, mulți ar fi dorit să le fie proprietari ca să trăiască acolo pînă la sfîrșitul zilelor, cu un biliard bun, o șalupă, o femeie sau alt vis”. Să observăm acest ironic, flaubertian: „sau alt vis”. Rareori își îngăduie acest scriitor atît de detașat, de aplicat în punerea propriei sale subiectivități în paranteză, să se introducă pe sine și propria sa viziune directă în textul său. Toate acestea: proprietăți cochete, divertismente, biliard, femei nu sînt decît deșertăciune a visului.

În acest context, concentrînd în destinația sau substanța însăși a naratiunii, Frédéric Moreau apare ca un alt om fără calități, ca unul care nu succumbă tentației idealului devorator, ci poartă cu sine puterea neantizatoare. Prîtere care — evident — se îndreaptă înainte de toate asupra sa însăși. Frédéric este un om al nihilului (în acest sens contemporan al oamenilor de prisos ai romanului rus; și înainte mergător al existențelor nihiliste din romanul secolului XX). Idealul său nu este decît o intrupare a acelei puteri neantizatoare. Cît despre doamna Arnoux (despre care Irina Mavrodin afirmă foarte judicios că este mai degrabă o absență decît o prezență) ea este o imagine a acelui nihil absorbant. Experiența capitală a fascinației pe care o exercită acest blind chip al absenței este aceea a unui chinător apetit de a cunoaște Neantul. Nu cunoașterea biblic-fizică a femeii, ci cunoașterea acelui vacuum pe care-l reprezintă ea, ca Vis, ca Ideal, iată ce îl atrage pe Frédéric. De altfel, Flaubert o spune destul de explicit: „Pînă și dorința posesiunii fizice plerea sub o nevoie mai adîncă, într-o curiozitate dureroasă care n-avea limite”. Absolutul aspirației este unul negativ.

Nu este nimic abstract în acest neant atoatemistuitor. Pasiunea sa iscă cele mai colorate himere. Romanul lui Flaubert este plin de cursele „Visului”, de acele obiecte, făpturi, imagini, cuvinte care sînt atrapele spiritului și care domină, de fapt, satiricon-ul său. Căci este un satiricon în această ficțiune în care mișună o societate, mai exact umbrele unei societăți. Fascinant joc al umbrelor unei lumi cu falbalalele ei, supusă evanescenței, joc de măști care nu acoperă nimic sau, mai exact, care acoperă Nimicul.

În acest joc, arta lui Flaubert este mai puțin aceea a substituirii „acțiunilor” prin „impresii” (cum credea Proust) cît aceea a acumulării notelor indicînd realii, a aglomerării lor pînă la exces, pînă la dispariția „grecului” lor, pînă la dispariția lor. De aici senzația de impresie pe care evaporarea aceasta — mai exact, neantizarea aceasta — ne-o produce.

Nicolae Balotă

SĂ TRECI ALPII și să nu vezi deloc albind zăpada, căci și-a ascuns-o noaptea, la fel de neagră în toți muntii; să treci Apeninii, apoi din nou Alpii și pe umă Pirinei, și din nou să nu vezi zăpadă, deși ea era mereu undeva, aproape. Li simțeam mirosul, taina albă, puritatea — dar n-o vedeam. Și am descoperit-o cînd o așteptam cel mai puțin, pe virfurile albe, tăiate în albastru, ale Sierrei Nevada, în capătul cel mai de jos al continentului. Era o zi de vară tirzie, deși mijloc de octombrie, la Granada, în Spania, pe un soare amețitor de frumos, în grădinile și printre palatele de rai ale Alhambrei.

Știam că la noi, în acele zile, se tulbura toamna de un ger hain, venit prea devreme, astfel că priveam cu indoaială cerul, mai întîi cerul Carintiei, apoi al Lombardiei, al Campaniei romane, al Rivierei franceze, și intrasem temători în defileuri, să nu ne ajungă din urmă o ninsoare... N-a fost. Iar aici iarna e mereu un decor depărtat, zăpada un cadru feeric al verii, sau primăverii prelungi a Granadei.

Ne-a urmărit totuși ceva în lungul drum — nu o ninsoare, ci fulgerarea zborului de rîndunele, și le-am întîlnit mereu pe unde trecusem, și le-am bănuț pregătindu-și plecarea. Abia acum înțelegeam de ce, acasă, ele își pregăteau atît de timpuriu plecarea, la începutul de toamnă. Oare avuseseră timpul sau tăria s-o pornească spre sud mai înainte de sorocul lor, ca să nu le apuce înghețul neașteptat? Le urmărisem fulgerările agitate, mai peste tot, unde ne purtase rătăcirea fermecată, ori de cite ori ne pierdeam printre minuni. Însă la Granada le vedeam liniștite, cu toate că, aproape, albeau crestele troiene ale Sierrei Nevada.

Frumos i se spune aici rîndunelei! — golondrina. Sonoritatea numelui e muzicală, ca și în italianește — rondinella, ca și în franțuzește — hirondelle, însă parcă mai melodioasă, mai armonică la Granada. Cred că prezența celor doi o așează rîndunica spaniolă între cîntătoare, mai precis decît pe cea italiană și franceză. E drept că același o dă timbru de alături unui cîntec pe care termenul nostru cîrpiț l-ar defini mai bine. La noi, însă, nu cu un asemenea cuvînt numim rînduneaua. Noi n-o socotim cîntătoare. Rîndune sau rîndunică — nu aduce a melodie, ca golondrina. Cu atît mai puțin Schwalbe în germană și swallow în engleză. Surdele, întunecatele i și v răpesc rîndunelei germane și engleze farmecul ei sudic. La Granada, rînduneaua e mai frumoasă, prin urmare, decît la noi și decît oriunde în Europa.

Dar privighetoarea? Numele ei vine la noi de la *privighi*, așadar de la insomnia fermecată ori îngrijorată a nopților. Cine să-i fi spus așa? Fetele îndrăgostite, așteptîndu-și iubitul în grădină, poate ciobanii întinși pe iarba alături de dulăi, păzindu-și, priveghindu-și turma? poate oștenii de pază, la hotar, pe zidurile cetăților? Privighetoarea era pentru toți tovarăș de veghere și așteptare. Ca în nemțește: *Nachtigal*, care împodobește noaptea. Dar cîntecul ei cum e? — aceasta n-o împărtășește nici cuvîntul nostru, nici acela nemțesc. Tot sudicii au încercat să-i facă dreptate: italienii i-au spus *usignolo*, francezii *rossignol*, iar la Granada o numesc *ruisenor*, mai melodios decît ceilalți, dar nu atît cît golondrina.

Au vrut să-i facă dreptate privighetorii, atunci cînd au încercat s-o numească după cîntec, dar n-au izbutit de tot, cum n-au

izbutit deloc în ce privește ciocirlia. N-au spus *alouette* și *alondala*, în Granada îi zic *alondra* sau *calondria*, care nu sarează nimic din chiuitul ei matinal, înșurubat vertical spre soare, sau săgeții de sus către miriști și finețe. Mai degrabă numele ei de la noi spune ceva despre aceasta. *Allondala*, *alondra* s-ar potrivi mai bine la vultur; *ciocirlia*, cu toată dizarmonia lui i, face să sune lung prin coarda ultimă a viorii.

Există, vasăzică, un simbol îngropat în numele fiecărei păsări, care ne spune ceva despre viața ei, despre cîntecul ei — sau numai despre cei care o vîd și o ascultă.

Înțelesul unor astfel de simboluri, atunci cînd ne gîndim la el, îl putem dibuț uneori; altcînd ne rămîne ascuns. De ce se francezii *alouette* la ciocirlie? dar germanii, *Schwalbe*? Ce spun aceste sonorități despre cîntecul ciocirliei sau despre înfățișarea, despre locul și felul cum trăiește ea?...

NU POT gîndi altfel în peisajul Granadei decît în felul acesta: că omul sfințește cu graiul său și cu fapta sa tot ce îi stă în jur, tot ce-i e drag, ce-i e folositor și chiar ce nu-i e drag, nu-i face trebuință. E datorica lui să se lege sau să se dezlege de lucruri și ființe. N-ar putea trăi altfel...

Tocmai de aceea nu cred că vreun nume de pasăre cîntătoare să fie mai plin de sugestii decît acela pe care l-au dat arabi privighetorii: *biulbiul*. Mai sînt nume trivite în lume, date păsărilor: *cucu* (*Coucou*), *tourterelle*, *cocoș*, *cane-rată*, mai e *rondinella* sau *golondrina*, mai e *ciocirlia*, dar ca *biulbiul* nici unul nu a ajuns să numească însuși trîlul măiestru, gilgiitul catifelat al unui glas, ideea reluării lui continue, a refrenului, excluzînd stridența și implicînd modulația, prelungirile sunetului, parcă și o tristețe de plîns potolit, transmis de acel *repetat*, după sugestia de țipăt înăbușit, repetat și el, prin i.

Întîia oară cînd am știut că la arabi privighetoarea e *biulbiul*, am auzit-o cîntînd nu în altă parte, în grădinile Arabiei ce vor fi fost ale lui Harun-al-Rașid, nici însoțindu-l pe Aladin în colindul lui asiric, nici cel puțin răsplătînd-o pe Șeherezada în fiecare noapte, în mîia ei de nopți și încă una, cînd izbucna să-l fermece pe Șah și să-și amine încă și încă o dată crunta ispășire a îndrăznicii și a dragostei ei.

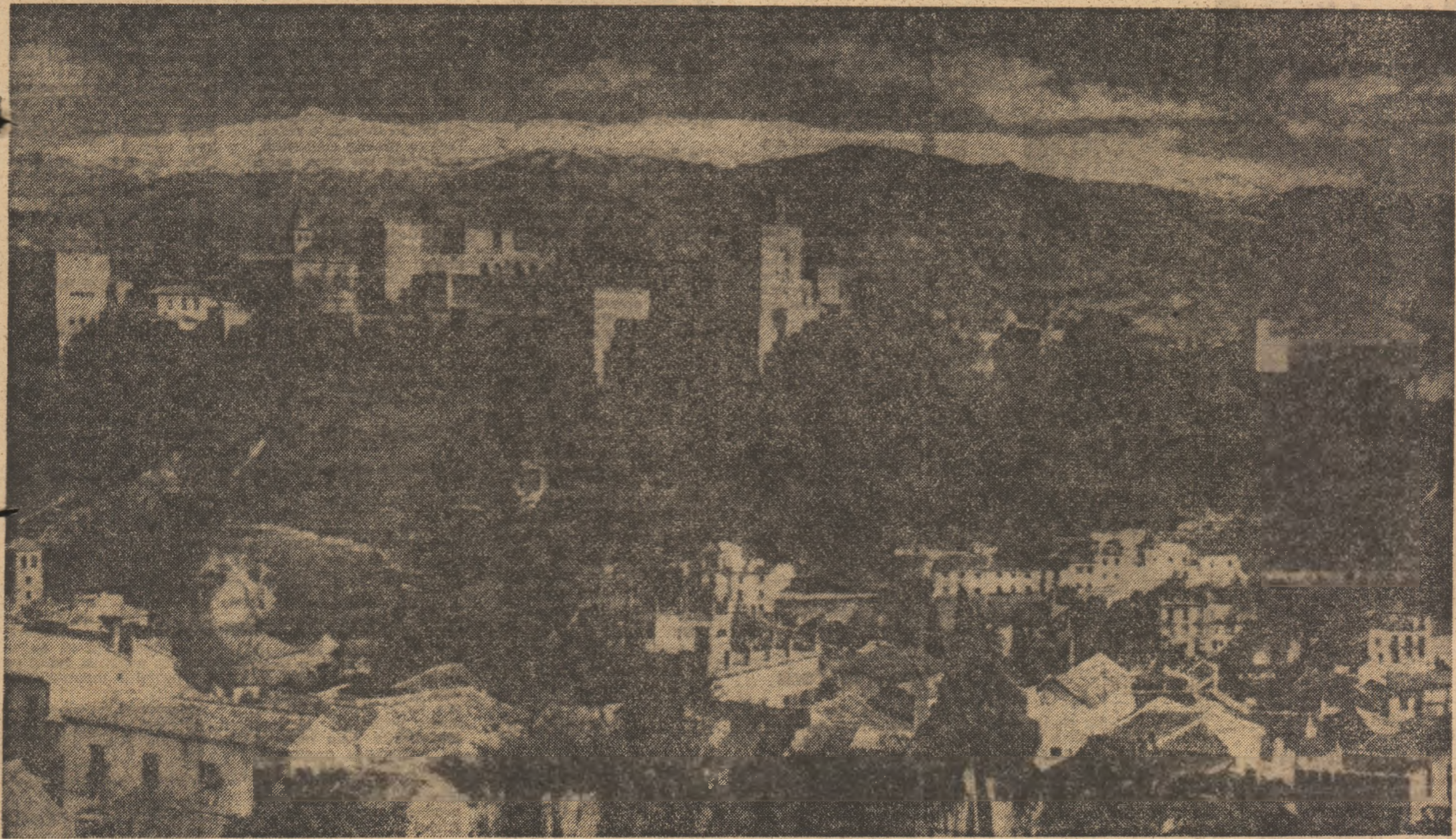
Biulbiul mi-a cîntat întîia oară din grădinile Granadei. Acolo a așezat-o Alecsandri, în copacii Alhambrei, și nu mi-o pot închipui decît acolo. De aceea, cînd am pîșit, într-o noapte tulburată, pe pămîntul Spaniei, acolo unde Mediterana sîrută Pirineii, am știut că voi călca acest pămînt și departe, în celălalt capăt al lui la Granada — după *biulbiul*. Pentru că, de la Sierra Nevada, pînă la muntii Pirinei, nu-l minune ca Granada, nu-i cer dulce ea al ei! — și numai acolo putea fi și *biulbiul*.

Alecsandri venea la Granada dinspre sudul fierbinte, cutreierase Marocul, se spîmîntase la Tetuan de priveștiștea singeroasă a unui regim tiranic, trecuse prin floriile războiului la Gibraltar, unde a văzut cum în loc de vegetație cresc tunuri, 800 de tunuri, și abia urcînd de la Cadix în sus pe Guadalquivir către Sevilla se liniștise — și apoi, cînd călătorise ceasuri multe spre Cordoba, în diligența înhămată cu doisprezece catiri. Trăise destul sub cerul iberic, văzuse grădini minunate, astfel că putea să compare în cunoștință de cauză și să afirme că în Granada strălucită nu-i

Fintina celor doisprezece lei

Tainele Alhambrei

Alhambra dominind peisajul Granadei

grădină, nu-l serai ca Alhambra înflorită
ce pare-un vis din rai.

Aici, la Alhambra, fusese cindva, cu patru secole și jumătate înainte de trecerea lui Alecsandri, Linda-Raia, fiica celui din urmă sultan maur din Granada. Era frumoasă ca o închipuire, spune Alecsandri, copila aceasta tristă a lui Boabdil, oricine, mic și mare, și-ar fi dat sufletul pentru ea. Ea încinta palatul cu tinerețea ei și-i plăcea să vină adesea la fântina celor doisprezece lei, să prefire cu degetele apa limpede, în care arunca flori, ca pentru o vrajă.

Acum Linda în tăcere,
cu durere
Se uita l-a a ei surori
Și-n a leilor fântină
A sa mină
Arunca plâpînde flori.

A tot făcut așa, pînă cînd, într-o noapte, vrajă a prins viață aieva. Atunci :

O duioasă biulbiulină
Din grădină
Începuse a cînta
Ș-al ei cîntic de iubire
Cu umire
Linda-Raia-l asculta.

Grădina frumoasei Linda-Raia e încă în fîntă, întocmai ca pe la 1485 sau 1490, cînd părintele ei, sultanul Abu-Abd-Allah era aici stăpînul. Boabdil e o pronunție populară spaniolească, a numelui arab. Așa i-a zis legenda ; istoria l-a păstrat sub altă titlatură, Muhammad XI. A fost un viteaz, dar a fost înfrînt de regele Ferdinand de Aragon și de regina Isabela de Castilia — aceea în anul cînd Columb descoperă America, adică 1492. Atunci maurii pleacă din Spania lăsînd, între altele, visul de marmură dantelată al Alhambrei și legenda Lindei-Raia.

Dăm ocol, pe sub porticul cu 24 coloane de marmură, paștii în mijlocul căreia e fîntina de piatră cu cei doisprezece lei pomeniți de Alecsandri. Din gura fiecăruia curge domol un fir de apă curată, care se adună cu cel fruct în sus, vijelios din cupa rotundă și întinsă, sprijinită pe spatele leilor. În jghiabul înconjurător imprăstia Linda-Raia flori ; aici privea ea seară de seară, așteptînd cîntecul de biulbiul.

Alecsandri lasă totuși nclămurite multe date ale locului. Linda-Raia privea cu durere la surorile ei din poezie, căci toate erau prizoniere fără scăpare a teribilului lor părinte. Dar există și un amănunt simbolic al construcției : una din cele patru încăperi care mărginesc laturile grădinii haremului, cu fîntina leilor în mijloc, se cheamă „sala celor două surori” — după două lespezi gemene din pardoseală, tăiate din aceeași piatră și așezate față în față. Înțelepciunea pietrarului vorbește, prin cele două lespezi surori, despre neîncrederea fericitelor cadine din haremul sultanilor : așa erau și ele, toate la fel și toate împietrite pînă la urmă, călcate în picioare deopotrivă, ca lespezile, fără să-și mai arunce ochii cineva unde pune piciorul.

În sala aceasta, cu deosebire, îi plăcea Lindei-Raia să vină și de aici să privească prin fereastra mică în două bolți, despărțite de o coloană meșteșugită, firavă ca viața omului, ca inima femeii, să privească în grădina cu mirși de jos, unde în mijloc altă fîntină, o cupă ca și cea a leilor, dar aici cu marginea năfrînit unduitoare ca gîndul, sprijinită pe un singur picior, altă fîntină plîngea dintr-un singur fir de apă, singurătatea sufletului de fecioară pe lumea asta.

Fîntina din grădina Lindei-Raia se află și acum sub odaia celor „două surori”, și mirșii înfloriți încă își suie crengile pînă sub fereastra fetei de odinioară. Poate fata s-ar fi azvîrlit de-acolo cu capul în jos, dacă fiecare dintre ajmoeces n-ar fi fost tăiată în cele două bolți de coloanele delicate dar puternice. Nu-i rămînea fetei, prin urmare, decît să-și plimbe ochii pe mozaicul din tavan, dispus în rozetă octogonală, cu cîte două ochiuri de coadă de pînă sau aripă de fluturi pe fiecare latură. Putea rămîne așa ceasuri la rînd, nemișcată, sau să-și coboare ochii la miile de arabescuri de pe pereții bolțiilor, unde ochiul se rătăcește, așa cum se rătăcește mințea cînd gîndește într-una, cum se rătăcește inima fetei care iubeste fără speranță, cum se rătăcește omul în această lume, lumea în această viață, viața pămîntului nostru între celelalte pămînturi hotărîte de Allah, de la începutul începuturilor pînă la sfîrșitul sfîrșiturilor...

COLIM meru pe sub porticul pîzit de cele 124 coloane de o înfinită delicatețe și nu știm să spunem dacă ele sprijină bolta circulară a acestui palat, sau sînt intruchiparea grațiilor care au pîzit generații de fericite sultane, roabe nefericite ale haremurilor care s-au succedat aici. Coloanele sînt peste tot, ca și labirinturile arabescurilor — oare mărturisind eternitatea închisorii neînduplecate de aici și închipuind ori povestind despre imposibilitatea ieșirii la liman ? Ce alta poate însemna șerpuirea aceasta geometrică a pietrei, parcă în ea însăși, a marmurei care se caută chinuită pe sine, marmură de culoarea cerului, a focului, a mării, a frunzei primăvara, a frunzei toamna, a zăpezii, a cîrnii ? Șerpuire tăiată în forme perfecte, repetate la infinit, de parcă nu e marmură sculptată, ci marmură impletită, așa cum se impletete meru destinul oamenilor cu al altor oameni...

Am vrea să știm ce va fi scris poetul Granadei maure, al Alhambrei cu deosebire, Ben Zamrak, pe cupa sprijinită de lei. Versurile lui par ele însele un motiv al decorației pietrei, dar sînt cuvinte sculptate, adică gînduri omenesti împletite. De fapt, ne aducem aminte că toată arta e o înveșnicire a gîndului și simțirilor în cuvînt, în marmură, în culoare :

Al fi trăit în vecl de vecl
Și rînduri de vieți,

Cu ale tale brațe reci
Înmărmureai măreț...

Observăm că aici lumina filtrată prin dantelăria gîndului împietrit al bolțiilor, ferestrelor, al pereților, e de fapt o lumină savant combinată, ca să vină dinspre cer, dinspre copaci, dinspre apa care țîșnește în sus, și dinspre marmura albastră, roșie, ruginie, albă, aurită, a altor odăi vecine. Băile, alcovurile sînt așa fel așezate și dispuse, primesc lumina atît de difuz, semiobscur, încît cadinele trebuie să se fi arătat ochiului ca năluci, ascunzînd carnea și profilul numai siluetele, adică lăsînd liberă numai frumusețea, și nu a fețelor, ci a trupurilor, și nu deosebindu-se una de alta, ei fiind toate asemenea, nu Linda sau Raia, ci femeia, și nu pentru sfat, ci pentru dragoste.

Și peste tot — apă, instrument și simbol al trebuinței de curățenie. Maurii acesăia erau oameni curați pînă la obsesie. Ubicuitatea apei o transformă în emblema, în cifra al purității și înțelepciunii. Cu apa te speli și cu ea îți potolești setea — te purifică și treci prin cunoaștere, căci a te adăpa nu înseamnă doar a te sătura fizic, ci a te indetula întru spirit. Aici simbolurile sînt peste tot. Versurile lui Ben Zamrak vor fi talmăcind unele din aceste simboluri, dacă nu le vor fi încifrînd și mai mult. Căutăm în labirinturile arabescurilor de pe pereți, de pe coloane, de pe bolți, locurile unde impletura de linii drepte și curbe aduce a scris, nu a grafică în piatră. Descoperim astfel o „casida” a poetului de demult deasupra unui mozaic în apropierea băii. Trebuie să fie ceva despre apa purificatoare sau despre apa cunoașterii. Ori poate despre dragostea care le încorporează pe ambele. Ori e un imn în cinsta Șahului — bărbatul dătător de principiu al vieții. Ele primeau totul, ei dăruia totul : dragoste, viață, moarte, putere, fericire și nefericire. El era deci stăpînul. Ele — roabele.

Ciudați sau numai practici acești arabi : ei au pregătît aici totul pentru desfătare întru dragoste și înțelepciune — și de fapt erau mai mult ostași. Se băteau fără înțetare, omorau și erau omorîți — și se închideau în simboluri și cifruri și în decorații ca acestea, unice, ca să-și înmulțească spița, pentru sporirea armatelor. Vom ști oare vreodată să citim toată înțelepciunea îngrămădită de ei în arabescuri, în simbolistica dispunerii camerelor, în știința bolțiilor, coloanelor, fîntinelor, în combinația culorilor naturale din piatră, în alcătuirea luminii din reflexele elementelor înconjurătoare ?

Alecsandri a descoperit fără discuție sensuri de acestea cînd, în grădina leilor de la Alhambra, o privește pe Linda-Raia și vede înfiripindu-se în jurul ei dansul fantastic al umbrelor de odinioară. În poezia lui, **O noapte la Alhambra**, nu fecioara le observă pe acestea, ea e absorbită de vedeniile ei — de flori, de amintiri, de dorințe. Ochii care disting hora umbrelor sînt ai poetului ; el e cel ce lu-

neacă în reverie, nălucile fostelor cadine dansează pentru el, în lumina clar-obscură, ca în fața sultanilor de odinioară :

Și-n Alhambra nesonoră
Ete-n horă
Începură-a se-nvirtii.
Cu-o mișcare grațioasă
Luminoasă,
Care mințile-mi răpl.

Alhambra e înconjurată de două rînduri de ziduri groase de doi metri și înalte de zece ori cincisprezece. Între ele un spațiu de șase-sapte metri. Cine putea străbate aceste întărituri ? Cine putea intra de afară aici ? Nimeni ! Cine putea ieși fără voia sultanului ? Linda-Raia nu avea, prin urmare, nici o șansă ca visul ei — nepovestit de poet — să devină realitate. Iubirea ei trebuia să fie afară, dar destinul ei nu avea cum fi altul decît al tuturor cadinelor, de aceea fata zăvoarește cu o mie de lacăte taina în sufletul ei și de aceea poetul nu i-o trădează. Alecsandri a știut să inculce versurilor sale ceva din cheile labirintului, care e orice arabesc, ale simbolului care e aici permanent. Descoperind aceasta și cîstîndu-l după cuviință pe poetul nostru avem deodată revelația simbolului Șeherezadei : e prevestirea prăbușirii maurilor. Tăria lor sta în imposibilitatea de a se opri la o dragoste unică, la o singură cucerire dobîndită, la un singur înțeles al artei, al științei, create de ei. Cu fiecare cap cîzut, al fiecărei povestitoare înainte de Șeherezada, puterea Șahului creștea, căci creștea taina lui ; nimeni nu a rămas ca să știe, afară de Șah, poveștile ascultate pînă atunci de el. Iată că Șeherezada l-a înfrînt. Poveștile ei au ieșit în lume, arătînd pentru cît de mic preț se poate da prins un împărat. La capătul celor o mie una de povești din o mie și una de nopți, puterea sultanului a fost dusă, căci el s-a dat prins Șeherezadei. Dincolo de povești s-a tesut dragostea ; simbolurile s-au dezlețat de la sine, îndrumîndu-se către unul singur, care nu mai e o taină — dragostea. Ce a fost taină, a rămas îngropat în ceea ce a fost înainte de Șeherezada. După ea, Șahul nu mai putea decît să moară, el în locul ei.

La 1412 Abu-Abd-Allah — cunoscut sub numele de Muhamed XI zis și Boabdil — era înfrînt și maurii alungați din Spania pentru totdeauna. În construcțiile de artă desăvîrșită ale Alhambrei rămîneau îngropate nenumărate simboluri și taine, pe care le vom cunoaște din ce în ce mai puțin. Asadar omenirea nu le-a știut și nu le va ști niciodată pe toate. Ele însă n-artinuseră vieții maurilor sute de ani, făcuseră tăria maură, din care o parte se păstra ascunsă chiar în arabescurile culorilor, reliefurilor și voluimelor Alhambrei, o parte care se dezvăluie tot mai greu și nu s-a relevat niciodată și nimănui pe de-a-ntregul.

■ N.R. Autorul a încredințat redacției manuscrisul acestor însemnări de călătorie cu cîteva zile înaintea cutremurului din 4 martie.

Un „Horațiu polonez“

● Scriind versuri în latină, autor al unei opere circulând în multe centre ale Europei secolului al XVII-lea, distins ca atare de către papa Urban al VIII-lea, Maciej Kazimierz Sarbiewski a intrat în istoria literaturii aceluși timp ca un „Horațiu polonez“. Într-adevăr, poetul s-a născut într-o familie nobiliară din Serbia, în Mazovia, în anul 1595. A studiat la colegiul iezuit din Pultusk, apoi la Academia din Wilno, la Braniewo și apoi la Roma. Doctor în filosofie și în teologie, a fost multă vreme „predicator“ la curtea lui Wladislaw al IV-lea. Autor al câtorva opere teoretice, Sarbiewski deveni celebru prin poezia sa lirică, de formulă barocă, dar elegantă, cumpănită, denotând o perfectă cunoaștere a tehnicii lirice romane. Între 1625 și 1697 poeziile lirice ale lui Sarbiewski au numărat 34 ediții, iar în secolul următor peste 60, apărând la Wilno, Anvers, Londra, Paris, Colonia,

Napoli. Eclectic ca tematică, Sarbiewski a scris versuri ocazionale, panegirice, ode, poezii religioase, meditative, filosofice, care i-au adus celebritatea (poetul a murit în 1640). În secolul al XVIII-lea, numeroasele ediții ale operei sale au apărut cu stampe-frontispicii implicând alegorii ale Poeziei și alte motive. Nu tuturor li s-a putut stabili paternitatea. Dar ediția din 1632, apărută la „oficina“ Plantin, are ca autor al frontispiciului pe cel mai mare maestru flamand al barocului, Petrus Paulus Rubens. Placa de aramă a fost gravată de Cornelius Galle cel Bătrîn, care lucra pentru casa Plantin. Pe fondul muntelui Helicon, Apollo și o Muză oferă o liră, simbol al Poeziei, lui Urban al VIII-lea — acesta e „subiectul“ stampeii, imprimată în 1632. Ea constituie una din piesele de mare preț ale Centrului național „Ossolinski“ din Wrocław.

Richter și tinărul Beethoven

● Recent, sub acest titlu și sub semnătura lui Jacques Lonchamps, „Le Monde“ a publicat un veritabil elogiu al artei interpretative a „unui din cei mai mari pianisti de astăzi“, Sviatoslav Richter, care a dat un concert în sala Pleyel, cu sonate din tinerețe ale lui Beethoven. Marea artă a lui Richter constă tocmai în a fi ridicat la un nivel din cel mai înalt indici beethovenieni aceste compoziții din tinerețe: andantele din Sonata în fa minor, op. 2, nr. 1; Sonata în re major, op. 10, nr. 3; Sonata în si bemol op. 22 (cea mai puțin cunoscută din cele patru, dar care vestește maturitatea geniului beethovenian), cea de-a patra piesă interpretată fiind Sonata în la minor, op. 26.

„Crime politice“

● „Inovațiile editoriale“ pentru a atrage cit mai mulți cititori implică desigur și inaugurarea, la Paris, de către Editura Balland a colecției „Crime politice“, prin lansarea cărții lui Francois Broche, Asasinarea lui Lemaigre-Dubreuil, carte cărăia îi vor urma Asasinarea cancelarului Dollfus și un documentar romântizat asupra asasinării regelui Alexandru al Iugoslaviei și a lui Louis Barthelemy, la Marsilia, în 1934.

Premii la Paris

● Premiul de poezie „Paul Valery“ a fost atribuit lui Roland Mercead, 23 de ani, student la Școala națională superioară de învățămînt tehnic din Cachon. (Creat în 1913, premiul e de 1 000 de franci).

— „Premiul cercetătorilor și curiosilor“ a fost decernat lui Gilles Henry pentru lucrarea Monte-Cristo sau Extraordnarele întâmplări ale strămoșilor lui Alexandre Dumas.

— Lui Marek Halter i-a fost atribuit „Premiul Antantelor Cordiale“ pentru cartea Nebunul și Regii (Ed. Albin Michel).

— În sfîrșit, tot printre cele mai recente distincții acordate în Franța trebuie menționat „Premiul Paul Vaillant-Couturier“, acordat lui Dominique Grandmont pentru opera poetică originală și în special pentru traducerea din poezii grece.

„Miss Jane Pittman“

● Scriitorul american de culoare Ernest Gaines este autorul mai multor nuvele și romane, printre care Katherine Carmier, Despre dragoste și praf, Autobiografia lui miss Jane Pittman. Aceasta din urmă i-a adus o mare popularitate. A fost editată în câteva tiraje și adaptată pentru televiziune. Personajul central al cărții este o bătrînă care-și mai amintește de epoca războiului civil între nord și sud. În cei o sută și ceva de ani pe care i-a trăit în statul natal Louisiana s-au schimbat multe, dar esența rasismului a rămas aceeași. În fața ochilor bătrînii Jane se perindă cele mai importante evenimente ale țării și zeci de destine ale acelor americani cu pielea neagră care, ca și ea, au luptat pentru drepturi elementare. Criticii americani evocă, în legătură cu această carte, scrierile lui Faulkner și chiar ale lui Mark Twain.

Tirgul internațional al cărții de la Bruxelles

● La 12 martie s-a deschis la Bruxelles cel de-al IX-lea Tîrg internațional al cărții, la care participă 1 290 edituri din 32 de țări, expunînd un total de 25 000 de titluri. Tîrgul, care se încheie la 20 martie, are ca temă „istoria, ieri și astăzi“.

Premiul Africii

● O asistentă medicală din Mali, Aoua Keita, a primit Marele Premiu literar al Africii negre, decernat de Asociația scriitorilor de limbă franceză, pentru romanul ei Femeile din Africa, apărut în editura „Presence Africaine“ cu sediul la Paris.

Un interviu cu Matilda Neruda

● Revista „Les Nouvelles Littéraires“ a publicat recent un interviu cu văduva lui Pablo Neruda care continuă să trăiască la Santiago de Chile. „Mi-am propus — a declarat Matilda Neruda — să mă ocup exclusiv de conservarea moștenirii pe care Neruda a lăsat-o pătrii sale. După cum se știe, casa din Santiago a fost puternic deteriorată. De un an încoace o refac. Trăiesc practic claustrată, uneori nu ies cîte zeci de zile din casă, lucrez în bibliotecă, în grădină. Am o ocupație pe care o îndrăgesc: cercetez toate lucrurile lui Pablo, manuscrisele, arhivele din ultimii 20 de ani. Mi-au rămas sonete netipărite, multe lucrări în proză, articole publicate în presă. Casa din Isla-Negra n-a fost distrusă. Pablo o dăruise partidului comunist pentru a fi transformată în casă de odihnă pentru muncitori“.

Balada populară ungară

● La Budapesta s-au desfășurat sub auspiciile Asociației istoricilor literari o serie de comunicări — rezultat al cercetărilor întreprinse de criticii literari, istorici, etnografi, lingviști — în legătură cu balada folclorică ungară, veșni gen al poeziei populare apărut pe aceste meleaguri în secolele XII-XIV. Criticul literar Laszlo Bota scrie despre balada populară ungară, în revista „Elet és Irodalom“ afirmînd că ea se deosebește prin caracter socio-istoric și, de regulă, e pătrunsă de dramatism. În curînd, folcloriștii vor pune la dispoziția cititorilor o serie de texte de balade nepublicate pînă în momentul de față.

Primul caiet Jules Romains

● Societatea Prietenii lui Jules Romains publică primul Caiet Jules Romains, care înmănușchează corespondența Andre Gide — Jules Romains. Sînt inserate documente de mare interes care acoperă 40 de ani de viață literară și artistică. Jean D'Ormesson, care prefăcează această corespondență pregătită și comentată de Claude Martin, scrie, printre altele: „E fascinant să vezi pe apostolul revoltei individuale încercînd să angajeze în aventuri colective pe profetul unanimismului“.

Șocul culturilor

● 60 de specialiști din trei continente s-au întrunit la Epernay (Franța) sub egida Institutului național al audio-vizualului, pentru a dezbate timp de trei zile o problemă capitală a epocii noastre: „Audiovizualul și șocul culturilor“. Reprezentanții continentului african, cei mai amenințați de acest pericol, au relevat faptul că, din lipsa altor mijloace, televiziunea și sălile de cinema din țările lor difuzează masiv producții străine. Dezbaterile s-au încheiat cu numeroase propuneri, multe dintre ele urmînd stabilirea unui echilibru în schimburile de producții între Occident și Africa și, în primul rînd, crearea unui cadru al schimburilor culturale.

Artă din Java

● O mare expoziție itinerantă de artă javaneză, care prezintă basorelieful și statui din templul budist de la Borobudur, precum și colecții ale muzeelor din Java datînd din secolele VIII-XI, va fi prezentată în cîteva țări europene: Belgia, Olanda, Austria, Danemarca, Franța și R.F. Germania. Expoziția este completată de un ansamblu de fotografii și diagrame ilustrînd operațiile de salvare a templului de la Borobudur, în cadrul campaniei internaționale lansate de UNESCO.

Omagiu lui Prus

● Creator al unor romane de observație socială a lumii moderne (Păpușa, Emancipatele etc.), Boleslaw Prus (1847-1912) se bucură de o mare apreciere în țara sa și peste hotare. Pentru a-l omagia, și ca o recunoaștere a valorii sale, la Varșovia, pe strada Krakowskie Przedmiescie, a fost inaugurat un bust al scriitorului, realizat de Anna Kaminska-Lapinska.

Verdi la Salzburg

● Cu prilejul tradiționalelor sărbători muzicale, care au loc în fiecare an la Salzburg, oraș natal al lui Mozart, a fost dezvelit aici un bust al lui Giuseppe Verdi.

„Jurnal“ și monografie Michelet

● Printre revelațiile literare ale acestui început de an parizian, două atrag atenția: monografia lui Paul Viallaneix — Michelet după o sută de ani și volumele III și IV din Jurnalul istoricului francez. Printre interdicție testamentară, Jurnalul n-a putut să apară pînă în anul 1950. Acum, cînd el este publicat în întregime, relevă multe amănunte din viața și activitatea acestui mare istoric, pagini noi despre istoria Franței, dar și a României, al cărui prieten a fost în momente decisive.

Anthony Burgess și Napoleon

● După ce și-a desfășurat personajele imaginare care asaltază lumile contemporane și viitoare, Anthony Burgess (Portocala mecanică) publică Sinfonia Napoleon (în

traducere franceză volumul a apărut în Editura Laffont). Bazîndu-se pe documente autentice, autorul narează atentatul de la Schonbrunn, împotriva lui Napoleon.

AM CITIT DESPRE...

Cărți și oameni

NU citim. Încă nu. Umblăm printre cărțile năruite în mijlocul casei, le ridicăm una câte una, le stivim și ne mirăm ce multe s-au adunat de-a lungul anilor. Sînt între ele și cîteva inutile, deșarte, vechi încă din clipa cînd au fost scrise. Cărțile bine știute, cărțile adevărate, cărțile prietene, încălzesc miinile care le ridică din vrafal de scinduri, lîndări, hirtii de-a valma. Imensă e însă, chiar între aceste patru ziduri din fericită împlinire întregi, cantitatea de literatură bună, exegeză pătrunzătoare, informație științifică importantă, de care nu voi lua cunoștință niciodată, pentru că viața, chiar trăită pînă la capătul ei firesc, e prea scurtă pentru a citi tot ce se cere citit.

Mă gîndesc la bibliotecile distruse de cutremur. Prietenii vorbesc despre extraordinara colecție de cărți fundamentale, de cărți prețioase, de cărți rare a profesorului Savin Bratu. Nu-l cunoșteam personal, nu i-am văzut niciodată casa ticsită de volume adunate vreme de aproape patru decenii, sub care a murit. Zeci, poate sute de mii de cărți au pierit în perimetrul eu o altă de densă populație de cărțurari al cartlonurilor lui 1977. Oricît ai iubi cărțile, totuși nu de ele te doare sufletul. Cărțile nu sînt unice. Și chiar dacă ar fi... Am crezut dintotdeauna și cred și acum că infinit mai pustiitoare pentru civilizații au fost, în istorie, măcelurile, hecatombele în care au fost secerate creatorii și purtătorii culturii, cei apți și dorțitei s-o ducă mai departe.

Un șir nesfîrșit de efemere pilpiiri perpetuează, de cînd lumea, lumina cugetului omenesc. Cărțile au valoare pentru că și întrucît sînt combustibilul nobil care întregite și intensifică scintile minților. S-au

stins, înainte de a fi ars pînă la capăt, înainte de a fi dăruit toată energia, toată căldura cu care se încălcase sau pe care erau în stare s-o acumuleze, puzderie de spirite sculptoare. Fără incandescența lor, galaxia de lumini a zilelor noastre va fi mai palidă. Mă gîndesc la oamenii de mare cultură, la scriitorii și savanții zdrobiți de zidurile celor cîteva imobile sterse de pe harta centrului Capitalei. Mă gîndesc la tineri, la adolescenții despre care se știa în mod cert că vor face mai frumoasă, prin strălucirea talentului sau chiar a geniului lor, existența tuturor semenilor, diamante cu mii de focuri, sfîrșite înainte de a li se fi desăvîrșit șlefuirea.

Bunurile materiale, toate, pot fi și vor fi refăcute. Cărțile, cit timp mai există măcar un singur exemplar din ele, se pot rețipări. Nici măcar o operă distrusă din manuscris — și deci irecuperabilă — nu ne face să plîngem cînd cel ce a creat-o e teafăr și întreg la minte. Să trăiești, Romi Rusan, prieten-drag, și să scrii cărți la fel de bune ca romanul pierdut, poate pentru totdeauna. Ca și celulele nervoase, rezervoarele de energie intelectuală pier fără putință de întoarcere. Știm că vîpaia spiritului individual este trecătoare, dar e greu să ne deprîndem cu gîndul că atîtea surse de lumină vie au fost anihilate dintr-o singură lovitură.

Nimic din ceea ce am putea spune sau face nu le va readuce din neștiință. Datori sîntem doar să nu ne lăsăm copleșiți, să nu ne împăcăm cu ideea inevitabilității unei dire întunecate, să adăugăm oricît de fl-rava noastră licărire șuvoiului de lumină care dă preț vieții. Să ne întoarcem la cărți, la cărțile fundamentale, să învățăm, să înțelegem, să-i ajutăm și pe alții să învețe, să înțeleagă. Fîrul cunoașterii, al învățurii n-are voie să se rupă. Să citim. Să comunicăm. Să trăim viața în plinătatea ei. Pentru noi și pentru ceilalți. Atît cît ne este dat.

Felicia Antip

„Dispăruți fără urmă“

● Pornind de la romanul cu același titlu, de Nikolai Hristozov, și de la scenariul semnat de autor, televiziunea P. Bulgaria realizează un film artistic în trei serii. Filmul redă ultimele ore ale vieții unor luptători comuniști, răpuși de teroarea monarho-fascistă din Bulgaria anulului 1925. Sint reliefate cele mai deosebite calități eroilor — minunații comuniști bulgari P. D. Petkov, Todor Strașimirov, Haralampi Stolanov, Iosif Herbst, Gheo Milev, Velcio Ivanov — dirzenia, convingerea, optimismul. Pelicula se bazează pe documente și fapte — documente secrete din perioada respectivă și stonogramele proceselor intentate luptătorilor antifasciști. Regizor — Margarita Nikolova.

Un nou roman de David Storey

● David Storey, autorul cunoscutului *Vieți sportive*, a publicat nu demult al șaselea roman al său: *Saville*, carte ce s-a bucurat de aprecierea criticii. Ca gen, se spune în recenzia din revista săptăminală „New Statesman”, volumul este un tradițional „roman al educației”, redând istoria vieții lui Collin Saville, tânăr înzestrat cu multe trăsături autobiografice ale romancierului D. Storey. Acțiunea se petrece în mediul muncitorilor mineri; se observă influența lui Thomas Hardy și a lui D. H. Lawrence, scriitori care l-au influențat mult pe David Storey în creațiile sale. În „Times Literary Supplement” se subliniază faptul că acest roman prezintă, cu o deosebită pătrundere a psihologiei eroilor, transformarea caracterului personajului principal, care ajunge — dintr-un băietan sfios și liniștit — în tinăr despot, tiran în familie și la locul de muncă. După același recenzent, romanul este o strălucită „cercetare asupra egoismului”, o povestire realizată cu măiestrie despre o existență „în care nu este nimic în afara cotidianului celui mai obișnuit, al vieții cu problemele ei de toată ziua”, confirmare a vitalității romanului clasic al realismului critic.

„Iarba e întotdeauna mai verde...“

● Editura americană McGraw-Hill Book Company a publicat de curând cartea *Iarba e întotdeauna mai verde... a priitoarei Erma Bombeck* (în imagine). Prezentând-o pe autoare, criticul Sam Levenson a declarat că „este un umor autentic, unul din puștii de acest fel, rămași pe scena americană... Ea este permanent pulsul nostru... atacă problemele vieții și moarte ale existenței noastre zilnice cu mult tact...“.

Pe zidurile cetății

● La Rostock, în R.D. Germană, a fost recent terminată o mare pictură murală, pe una din fațadele noului magazin universal. Bogată în culoare, puternic expresivă în de-

sen, fresca, realizată de pictorul Ronald Paris (născut în 1933 la Sonderhausen), evocă lupta popoarelor pentru pace și progres.

Incă un Hemingway pe ecran

● Hollywoodul manifestă din nou interes pentru Hemingway. În curând va fi prezentat filmul realizat după *Insule în virtute* (Islands in the Stream), o carte publicată postum, după care vor fi ecranizate romanele *Peste râu și între copaci* (Across the River and into the Trees) și *Adio arme* (A Farewell to Arms). *Insule în virtute* este povestea unui scriitor egoist și autocontemptor care încearcă să regăsească o comunicare cu cei trei fii ai săi. Eroul principal este interpretat în film de George C. Scott, a cărui performanță a fost apreciată ca excelentă de către Mary Hemingway, soția scriitorului și editoare a operei sale postume.

Frank Kupka omagiat

● Cu prilejul împlinirii a 20 de ani de la moartea pictorului Frank Kupka (1871—1957) a fost deschisă la Paris o amplă retrospectivă care cuprinde picturi, gravuri, desene, sculpturi în lemn, între care cele 163 de piese dăruite în 1968 de soția sa Muzeului de artă modernă, care astfel deține aproape jumătate din creația plastică a acestuia. Prieten cu Kandinsky, Mondrian, Robert Delaunay, Blaise Cendrars, Jacques Villon, Kupka e unul din pionierii artei abstracte.

Carson Mac Cullers, „Opere complete“

● Cu prilejul împlinirii a 10 ani de la moartea lui Carson Mac Cullers (1917—1967) a început la New York tipărirea *Operele complete* ale acestei scriitoare despre care Tennessee Williams spunea: „Carson Mac Cullers este unul dintre cei mai importanți autori ai Americii și, totodată, din lume. Am găsit în opera sa o noblețe a spiritului care la noi nu mai există decât la Melville”. Ediția *Operele* va îngloba romanele, nuvelele, fragmentele unui jurnal, în parte inedit, și corespondența scriitoarei.

Pe scenă: „Poemul despre Ghilgameș“

● Ziarul „As-Saura” a anunțat că în cursul acestui an școlar colectivul teatral al studenților de la Academia de arte frumoase din Bagdad va prezenta, printre altele, prima montare scenică din istoria teatrului arab a *Poemului despre Ghilgameș* — creație literară vestită din eposul sumero-babilonian — apărută, după părerea specialiștilor, în sec. XXII î.e.n. Varianta scenică folosește aproape în întregime textul original, poemul fiind realizat de la început ca o operă dramatică.

Vercors la 75 de ani

● La 26 februarie 1977 Vercors (Jean Bruller) desenator, romancier, eseist, dramaturg a împlinit 75 de ani. Născut la Paris, absolvent al unui Institut politehnic, Vercors a devenit celebru în 1942, când i-a apărut clandestin la Editura Minuit volumul *Silence de la Mer*, după ce între cele două războaie mondiale se remarcase ca desenator. Apoi Vercors a publicat mai multe romane (*Les Armes de la Nuit*, 1946, *Celères*, 1956, *Sylvia*, 1961), teatru (*Zoo*, 1964), eseuri (*La Bataille du Silence*, 1967). Prieten cu Aragon, Sartre, Paulhan, Camus, Malraux — Vercors, participant la Rezistență, e creatorul unei opere străbătută de ideile privind demnitatea omului, libertatea umanismului, încrederea în viitorul omului și al omenirii.

Edgar Allan Poe și Debussy

● Studenții Universității Yale au prezentat în premieră mondială fragmente din opera neterminată *Decăderea Casei Usher* de Debussy, după o navelă de Edgar Allan Poe. Fascinat de opera poetului american, Claude Debussy intenționa să compună două opere din scrierile sale. La Yale e vorba de prima, pe care compozitorul o schițase încă din 1906, dar pe care n-a terminat-o. Critica a apreciat foarte favorabil această experiență. Spectacolul nu durează decât 35 de minute, dintre care 25 de muzică. Partitura a fost găsită de o studentă americană la Biblioteca națională din Paris. Textul a fost adoptat de Debussy, pornind de la o traducere a lui Baudelaire.

Literatura poloneză a secolului XX

● La Editura Wiedza Powszechna a început publicarea unei opere fundamentale, intitulată *Literatura poloneză (1918—1975)*. Primul volum se oprește la anul 1932. Al doilea — cuprinde perioada 1933—1944. Lucrarea este realizată de un colectiv de cercetători de la Institutul de cercetări literare al Academiei poloneze de științe. S-a recurs în alcătuirea acestei istorii literare în mai multe volume la mult material bibliografic, la studii dedicate fiecărui scriitor și problemelor literaturii poloneze contemporane, până astăzi nemaexistând o asemenea lucrare de sinteză.

Expoziție Rubens

● Cu prilejul celui de al patrulea centenar de la nașterea lui Rubens, Kunsthistorisches Museum din Viena pregătește, pentru perioada aprilie — iunie 1977, o expoziție specială care va cuprinde peste 60 de tablouri ale marelui maestru flamand. Din colecția muzeului vor fi expuse, de asemenea, tapiserii inspirate de tablourile lui Rubens.

ATLAS

Ramura de cais

● LA capul patului meu e o ramură de cais. O ramură conștiințioasă care a înflorit punctual, gingașă și imperturbabilă, printre ruinele care o puneau în valoare. Nici o pulbere de moloz nu părea s-o fi atins, nici o jale n-o ofilise. Triumfa, exuberantă și neșovăitoare, deasupra derutei și îndoielilor, deasupra durerii și descumpănirii. Am luat-o ca pe un simbol al frumuseții care învinsese spaima, am pus-o într-un pahar, ca pe un pedestal, și numai tirziu, contemplând-o îndelung, inspirându-i mireasma roz, atingându-i petalele abia materiale, am înțeles că e opera aceleiași pământ care s-a cutremurat împotriva noastră, că e mesagerul aceleiași forțe capabile, cu egală intensitate, de frumusețe și moarte.

Dar această descoperire nu micșora gingașia ramurei de cais și nu-mi mărea suferința. Înălțată pînă la frumos, coborită pînă la urît, inconștientă, natura nu putea atinge binele și răul. Ea putea să mă zdrăbească, dar nu și să mă facă să sufăr, putea să mă încinte, dar nu și să mă facă fericită.

Am auzit adesea, în aceste ultime zile de doliu, oameni disperați care spuneau „E mai rău decît un război”, și abia acum, privind inconștientă, triumfătoare floare de cais, înțeleg că nu au dreptate. Un cutremur de pământ, o revărsare de ape, un incendiu, o minie a văzduhului, oricîte victime ar face, nu pot fi mai rele decît un război, pentru că nu pot trezi în noi revolta și umilința pe care ne-o dă răul făcut de oameni. Răul și binele se leagă numai de noi, numai sufletul nostru este cel care le secretă și le merită. De aceea trupurile noastre au fost zguduite de cutremur, dar sufletele noastre numai de durerea și de eroismul care l-au urmat. Cutremurul a șters de pe pământ nu numai cîteva zeci de blocuri, ci și neînțelegerile și neplătenia dintre noi. Am fost mai fericită de bucuria pe care o descopeream în ochii celor ce mă descopereau în viață decît de simplul fapt că trăiesc. Am fost mai nefericită de indiferența și egoismul de care m-am mai izbit după această a doua naștere, decît de ideea că aș fi putut să dispar. Sint sigură că felul în care se clătinau pereții se va șterge cu timpul din memoria mea, dar gesturile oamenilor din aceste zile n-o să le uit niciodată. De altfel, dincolo de durere și gânduri, la capătul patului meu, înflorită și aromitoare, încăpățînată și neșovăitoare, ramura de cais luminează ca o cerere de iertare a naturii.

Ana Blandiana

„Sintem alături de prieteni“

■ REVISTA iugoslavă „Književne Novine”, care apare la Belgrad, publică, în nr. din 16 martie a.c., pe prima pagină, sub titlul *Cu ocazia cutremurului din România — sintem alături de prieteni*, telegrama Uniunii Scriitorilor din Iugoslavia adresată Uniunii Scriitorilor din R.S. România în semn de compasiune pentru scriitorii români decedați în cutremurul din 4 martie; telegrama este însoțită de o știre detaliată asupra catastrofei și de două poezii semnate de Vasko Popa și Miodrag Pavlović. În același număr, la pagina a 6-a, sub titlul *Ei trăiesc în operele lor*, sint publicate poezii de A. E. Baconsky și Veronica Porumbacu, fragmente critice de Mihai Gafița și Mihail Petroveanu și prologul din romanul lui Al. Ivasiuc *Păsările*, în traducerea lui Adam Puslojić și Ivan V. Lalić, ilustrate cu portretele autorilor lor, făcute de Veronica Porumbacu. Traducerile sint însoțite de date bibliografice. La pagina a 7-a, titlul *Eternă amintire* însumează o serie de mesaje lirice de solidaritate: *Bucureștii, martie, 4* de Adam Puslojić, *Țipătul mioarelor* de Petar Gudelić, *Bucureștii bate de Milan Nenadić*, *Cu coroana spre cer* (poetului Nichita Stănescu, la știrea că e viu) de Ivan Rastegorac, *Un tablou început în 1970* de Radoslav Bratić, *Cintec de leagăn pentru animale* de Stojanka Grozdanov-Jovano-

vić, *Orașe indestructibile și Firul furios* de Srba Jgnjatović. Ultima întîlnire de Florica Stefan și Scrisoare lui Nichita Stănescu de Ratko Adamović.

„Nu există un seismograf într-atît de sensibil și de precis ca să poată măsura beznă și rănile din noi. Cit cîntărește tona din acest material, din această materie care plînge, cum ar fi spus poetul Bacovia. Există oare ceva uman în bucuria științei că prietenul cutare sau cutare este viu, că a supraviețuit, că a fost văzut viu, dacă acesta este unul la zeci de prieteni, dacă acesta este unul la sute de prieteni, ai prietenilor acestora...? Ce poți spune în această situație, cum o poți numi? Cel care a văzut Bucureștiul în plină lumină, cu diadema străzilor strălucitoare, cu clădirile ornamentate baroc și cu demnitatea magică a bisericuțelor ascunse, cu verdele nesfîrșit al parcurilor și cu susurul prietenesc al altor lacuri... nu poate pur și simplu, să închidă ochii pentru o clipă și să și-l închipuie în tenebre. Orașul lui Bucur, al bucuriei și luminii, este acum un bătrîn încrunțat în durere...” — scrie Adam Puslojić.

Ratko Adamović își încheie astfel scrisoarea către Nichita Stănescu: „Dragă frate, se pare că totuși este adevărată credința că Planeta-Mamă se sprijină pe spinările unor elefanți, căci într-o zi unul dintre ei a fost ucis sub orașul tău“.

Vasko Popa Refugiul poezilor

In amintirea Veronicăi Porumbacu, a lui A. E. Baconsky, Mihail Petroveanu, Mihai Gafița.

Cîțiva poeți vechi prieteni
S-au adunat la cină
Într-o casă din București

Cutremurul le-a întrerupt cina
Și a distrus casa pînă-n temelii

Echipa de salvare îi caută
Prin dărîmăturile de beton sticliă
Carne și zdrențe.

Un tinăr ostaș își deschide larg brațele
Albe de var pin-la coate

Aici nu-i vom găsi.
Ei sint în poeziile lor

Miodrag Pavlović Bucureștii, astăzi

Fiecare șoptea ceva

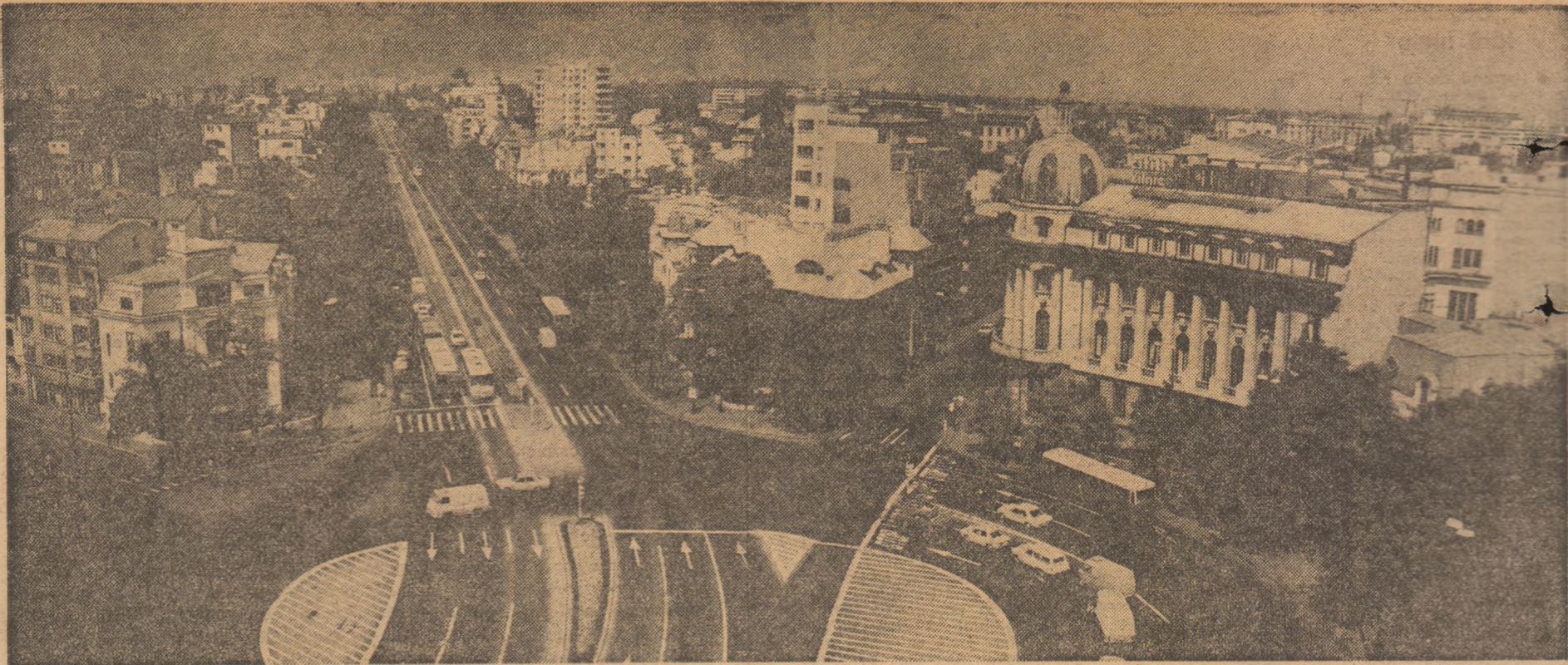
în guzle sinistre
săgeata cîntă
sub pământ
săgetează orașul
printre noi

Fiecare șoptea ceva
dați-vă mina
în horă
în ceasurile de incertitudine

bolțile rostesc
Bucureștii e bucurie
iar azi
loc colbuit
(se sprijină de Carpați)

Înima-și pierde suflarea

In românește de PETRU CIRDŪ.

București, vedere panoramică

FORȚA UNUI POPOR

CONFERINȚA de presă a tovarășului Nicolae Ceaușescu ținută, la 10 martie, la solicitarea corespondenților de presă străini și a ziariștilor români a generat un puternic ecou în opinia publică internațională.

Urmărind ziarele, emisiunile de radio și de televiziune de peste hotare, în aceste zile, se poate constata că într-adevăr uriașul efort de refacere și de reconstrucție, acțiunea de normalizare a situației este acum în centrul atenției trimișilor speciali, a corespondenților agențiilor de informații. Astfel, în seara de 13 martie, televiziunea italiană a transmis pe canalul 1 (care are cea mai largă audiență, circa 25 milioane de telespectatori) o emisiune specială de o oră despre cutremurul din România. Emisiunea, realizată de trimișul special Marcelo Alessandri, a fost însoțită de comentariul acestuia și a doi ziariști de la ziarul „Repubblica” și „Tempo”, respectiv Bartoli și Gambacorta. În comentariu s-a subliniat: „Totul s-a mobilizat — armată, gărzile patriotice, cetățeni. S-a lucrat organizat, cu o eficacitate impresionantă. Am avut impresia că în România nu există desperare”. Iar comentariul de la „Il Tempo”, remarcând că a fost prezent și la cutremurul din Friuli, a apreciat: „E de neerezut, dar aici nu am văzut scene de durere expresă. Organizații nu ne-au făcut nici un fel de dificultăți, lăsându-ne să pătrundem oriunde, permițându-ne să vedem drama unui popor. Toată națiunea e fost practic lovită”.

Sub titlul La București dărîmăturile au fost înlăturate, din centru, „l'Unita” din 13 martie arăta, printre altele: „Cu o rapiditate de-a dreptul surprinzătoare din București au dispărut urmele cele mai evidente ale cutremurului din 4 martie. Se procedează la o verificare atentă a stării edificiilor școlare, a spitalelor, a centrelor comerciale, a instituțiilor de cultură care au avut de suferit de pe urma teribilului cutremur. Potrivit directivelor Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. comunicate ieri în prima fază, angajarea maximă în opera de reconstrucție trebuie să se îndrepte spre centrul orașului, partea cea mai lovită. Cu privire la reconstruirea marilor clădiri dărîmate de cutremur s-a hotărît ca acestea să aibă loc după definitivarea planului urbanistic din diferitele zone. Circa 100 000 de opere de artă, aflate în cele nouă muzee din București, au fost concentrate în Palatul Muzeului de Artă al Republicii pentru o verificare minuțioasă a fiecărei piese cu participarea a 400 de specialiști veniți din toate orașele țării. Multe din lucrări căzuseră în timpul cutremurului”.

ZIARUL „Paese Sera” a publicat în numărul său de duminică un articol sub titlul „Psihoterapia muncii l-a salvat pe românii. Partidul comunist a fost în centrul organizării pentru a ajuta populația să nu cadă în haos”. În cuprins, între altele, se arată: „Marele merit de a fi împiedicat teama, de a nu o fi lăsat să-și facă loc printre oameni nici chiar în primele ore și de a fi salvat astfel țara de la haos, de la dezordine și de la enorme consecințe negative pe care acestea le comportau este al Partidului Comunist. Partidul a fost în această tragedie mare și teribilă voința de oțel, rațiunea acută ca cea a unei spade. Am recunoscut ceea ce este numită prezența partidului, pe care am simțit-o și văzut-o eficace și în alte dramatice situații și în Italia. Cînd se mișcă partidul, cînd intervine partidul, cînd

dispune partidul situația este pe jumătate deja îndreptată. Logica își reintră în drepturi. În acea noapte, această prezență lucidă a mobilizat și a organizat voința de supraviețuire. În noaptea aceea partidul a ordonat: toți comunistii, toți muncitorii din gărzile patriotice, toți soldații la locurile de luptă”.

Ziarul „La Stampa” a publicat o corespondență de la București, de la Clemente Granada, care analizează problemele reconstrucției țării după cutremur. Astăzi, — scrie ziarul italian — la 8 zile distanță, scena e profund schimbată. Rănile grave se cos, resturile unor edificii gigantice iremediabil avariate se dărîmă, se înlătură de pe străzi patina de noroi care le acoperea, sinistrații primesc ajutoare. Același ziar relevă inițierea campaniei de stringere de ajutoare din partea populației. Totodată presa italiană publică informații în legătură cu deschiderea Contului 1977 de ajutorare a sinistraților, invitînd întreprinderile, instituțiile, organizațiile și persoanele particulare să vină în ajutorul sinistraților români.

Cotidianul finlandez „Helsingin Sanomat”, în numărul său din 13 martie, releva: „Eforturile președintelui Ceaușescu au adus rezultat deoarece de la o oră la alta după producerea cutremurului, dintre ruini au fost scoase persoane foarte grav rănite, oameni încă în viață. Activitatea neobosită a președintelui Ceaușescu a însemnat pentru toți eforturi din ce în ce mai mari. El a cerut asiduitate. Și românii au fost plini de asiduitate. Mormanele de dărîmături s-au micșorat, spitalele au fost imediat repuse în funcțiune, mii de oameni au fost cazați în școli, săli de sport, la rude, la țară. România a luptat”.

SUB titlul București: Bărbăție și solidaritate ziarul „Pravda” a publicat un amănunțit reportaj, în care se subliniază, între altele: „Solidaritatea oamenilor muncii a devenit o trăsătură inseparabilă a modului de viață socialist. În sprijinul persoanelor calamitate — și aceasta a devenit evident încă din primele zile și au simțit-o cu toții — s-a ridicat zidul viu al voinței unite a poporului român, condus de P.C.R. «Unul pentru toți și toți pentru unul!» — iată principiul de care au fost pătrunse acțiunile oamenilor în activitatea de salvare”. „Sinistrații nu au fost lăsați în voia soartei — scrie «Pravda». În împrejurările nenorocirii care s-a abătut asupra lor, ei au simțit de la bun început sprijinul, umărul puternic al întregului popor”.

Săptămînalul „Komunist”, organ al Uniunii Comunistilor din Iugoslavia, publică, sub titlul „Mai tari decît stîmba”, un comentariu în care se arată, între altele, că, în aceste momente, România este confruntată cu sarcini complexe și grele. „Zi de zi, ceas de ceas se întreprind măsuri pentru înlăturarea gravelor pagube pricinuite de catastrofă. Oamenii muncii din România, într-un spirit de disciplină, demnitate și sacrificiu, depun, cu curaj și abnegație, eforturi uriașe pentru ca, în termenul cel mai scurt, economia să revină la o producție normală. Toate acestea demonstrează că poporul și guvernul acestei țări socialiste și prietene dispun de energie suficientă pentru a depăși consecințele tragice ale stîmbii și pentru a crea condițiile necesare reluării vieții și activității normale, pentru construirea cu succes a socialismului”.

Televiziunea spaniolă a prezentat simbătă seara o amplă emisiune a trimisului său la București despre

cutremurul din România. Au fost transmise imagini ilustrînd pagubele provocate de cutremur în București și Ploiești și activitatea patriotică desfășurată de unitățile militare, brigăzile de salvare și populația din cele două orașe pentru salvarea persoanelor rămas sub dărîmături. O parte din emisiune a fost dedicată prezenței tovarășului Nicolae Ceaușescu în zonele de vastate de cutremur din București și Ploiești, subliniindu-se îndrumările și orientările date la fața locului pentru remedierea urgentă a stricăciunilor provocate de cutremur.

„FORȚA unui popor” și-a intitulat ziarul grec „Avghi” pagina specială consacrată evenimentelor tragice din România. El are drept moto cuvintele președintelui Nicolae Ceaușescu referitoare la manifestarea în țara noastră în condițiile create de groaznicul cutremur, a noietici a omului, a disciplinei, abnegației și eroismului — elemente ce caracterizează pe omul constructor al socialismului. În relatările trimișilor speciali ai ziarului sînt consemnate momente emoționante din activitatea echipelor speciale, munca lor încordată, de ori și zile în șir, pentru salvarea vieților omenești. „Aceasta — scrie ziarul — constituie o dovadă concretă că munca de înlăturare a urmărilor seismului devine o cauză a întregului popor, care luptă cu întreaga sa energie pentru a depăși în cel mai scurt timp consecințele cutremurului, cu cît mai puține pierderi. Amintînd că exemple similare au fost date de poporul român și în cazul calamităților naturale din anii precedenți, care au provocat, de asemenea, mari pierderi economice naționale, ziarul comentează: „Printr-o mobilizare fără precedent a energiilor unite și a mijloacelor tehnice disponibile, printr-un efort colectiv, gigantic, perfect coordonat și dirijat, al tuturor organizațiilor și al întregului popor, viața, care a fost turburată pentru cîteva ore, își regăsește pas cu pas ritmul anterior”.

SINT acestea doar cîteva spicușuri din presa internațională. Lor li s-a adăugat informații, reportaje, comentarii din presa tuturor țărilor europene, din S.U.A., din America de Sud din R.P. Chineză, din India, din R.S. Vietnam, din presa japoneză, din cea australiană sau din Egipt, din Kenya, din numeroase țări africane. Pretutindeni, remarcă promptitudinea cu care s-a acționat imediat după cutremur, apoi primele măsuri de normalizare, faptul că întreaga această uriașă acțiune a fost condusă zi de zi, ceas de ceas, în Capitală ca și în altele orașe ale țării lovite de calamitate, de către președintele Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, cu membrii Comitetului Politic Executiv, aflat necontenit de veghe, prezent mereu pe teren, în contact direct, prin comunicate zilnice, cu populația, anunțîndu-se noi și noi măsuri concrete menite a grăbi reintrarea pe făgașul firesc al unei țări aflată în pericol avînt al propășirii sale.

De aci și tot mai numeroasele semne de stimă și admirație pentru conducerea României, pentru cutremurul general al Partidului Comunist Român, pentru exemplul energiei neobosite, a devotamentului care-l inspiră tuturor cetățenilor patriei sale.

Cronica

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România
Director: GEORGE IVAȘCU